

4763
K. 5
A 38
Reinowader Rebane.

ites

ennemnistene jut.

B. P. H.
363
8.

286

Meinowader Nebane.

A. 4763.

Üks

E. K. Museum

ennemuistene jut.

10 teña pildifujudega.

Teistkorda trükitud.

Tartus, 1860.

Trükitud ja müa H. Laakmanni juures.

Der Druck wird unter der Bedingung gestattet, daß nach Beendigung desselben der Abgetheilten Censur in Dorpat die vorschriftmäßige Anzahl Exemplare zugestellt werde.

Dorpat, d. 30. Juni 1860.

(Nr. 76.)

Abgetheilter Censor de la Croix.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

49454

Elajate maja-pido, rändamise-kuju, tego
Andwad õpetuse ido, näitwad peeglist sino nägo.

1.

Melipühi kena pido oli käes; lehitamas nurm ja mets, — õiekest otsutamas; rütkal ja kõrgel, lepitus ja põesastikus tõusis linnu rõemo-laul; õõpik hüüdis ditsewa toominga ladwas, lõukene lõõritas pilwe lautusel. „Masud, luhad, arud, sood“ seisid lille kate al, lahkest läikis kõrgel taewas, neio ehtes paistis Maa.

Lõukoer, elajate kuningas, kogus oma alamaid kokko; sõnum lendas üle Maa igale poole ja hüüdis kõik riigi-elokad kuningliko auujärje ete. Walitseja kässo peale tõtastid karwased ja sulgis isandad hulga keste teele ja tulid senna kõrgejalg kurg, kirjo paska-traat, kõrwe karjapois karo, Lääne lambuline hunt, määr — lianimega Irmhabe, ja üks otsata parv muid suuri ja weikid loomi; sest kuningas ihkas üle mate riigi-isandatega nõuu pidada ja awalikult kohut mõista. Kõik olid tulnud ja ei pidand kässo mõõda kedagi puuduma, aga süiski puudus üks — Reino-wader rebane, se kelm, kes kül teadis kui palju tema wiimised koerustikusi kuninga kõrwa oli tunginud. Ja kuidas kuri südanietunniistus ifa walgust ja

pääwa pelgab, nõnda pelgas kaval rebane teiste mets-isandate kogodust; sest ühtainust ei leitud hulga seast, kelle wastu ta ei olnud eksinud; kõigile oli ta kurja teinud ja igalmehel tema peale kaebamist. Se ainofe, keda tännini puutumata jätnud oli ta lelles-poeg määr. — Kui kuningas täis suurst ja wäge auujärje peal puhkas, astus esiteks hunt kõige suguwõsa ja sõbradega seltsis teiste hulgast wälja, kumardas alandlikult, alustas kaebamise ja rääkis: „Armoline kuningas ja isand! wõtke mino palwid kuulda! sest rikas olete teie, suur, wägew ja auuwäärt ja näitate igamehele õigust ja armo: wõtke siis ka mino peale alastada ja suurt ülekohut nüheldada, mis Reinowader, kuri rebane, mulle on teinud. Tema kurjad-teud kisendawad taewa poole! Paljogi olen tännini waikselt kannatanud: aga et ta wõrokael mo naisele sõimo saadab ja pealegi rõõmliko pakitust kipub tegema, seda ei jõua ma pikemalt mite kannatada ega teie ees warjada. Niisamoti on ta mino lastele libedat loodud wet filmi purtsanud ja kolm wäetifest üsna pimedaks teinud. Se suur õnnetus rõhub mul südamet rufuks ja lühendab mino ellopäiwi. Nädala pääwad rääkides ei jõuaks ma Reinowaderi kurjad teud ülestunnistada, mis nurjatumale andeks annaksin, kui naise ja lapsed mul rahul oleks jätnud. Wõistke siis, auus kuningas! õigust mööda kurjategiale nuhtlust, ehk muido tasun ma ise naise sõimamise Reinowaderile kätte.“ —

Rui hunt nukral meelel juto sai lõpetand, tuli üks weike koer, Pits nimi, ja jutustas Saksakeele kuningale, mis suures kehuses ta tännini elanud ja waesel wiisil pääd toitnud, ja kuda tal üksford talwel suuremad wanawara nälja kustutuseks ei olnud jäänud kui üks worsti otsake, mis põesa alla mahamatis ja Reinowader tagajärel ära warastas; selle pärast palus Pits kuninga armo poolt wargale nuhtlust. Pitsikese suu waus waewalt finni, seal kargas wana isane: kas Hints aewastes ja turtfudes kuninga ete ja ütles: „Ei ükski wõi ülekohtuse Reinowaderi peale enam kaebtust tõsta, kui teie ise, kõrge kuningas ja riigi-walitseja! sest kedagi ei ole siin uhkes isandate kogokonnas leida, olgo wana ehk noor, suur ehk weike, kes kawalat rebast enam ei peaks kartma kui teid, ehk teil kül awalik woli ja meelewold käes on. Dialte Pitsikese kaebamine on üks tühi asi ja ei mite juto wäärt; sest esiteks on räägitud juhtumisest juba kuus aastat teed, ja teiseks oli nimetud worsti-otsake diguse poolest mino oma. Tuleb mul siin tõtelikult tunnistada, kuda üksford teed käies õhto ilja Djameskile juhtusin; möldori naine tufus woffi taga, maugu-waagen seisis laual; mina käpasin worstikese ja pillasin hiiri järel hüpatas suust maha, mis koer haiso mööda pea ülesleidis ja endale päris.“

„Hints! pea lõuad finni!“ kisendas Panter, üks suur kassi-sugu elajas: „sõnad on siin ilma aego

ja üsna tuulde räägitud! mis teie tühja faebate? Julgest tahan tunnistada, Reinowader on üks waras, rööwel ja mõrtsukas, kes — kuda tõit kogu kogund isandad siin teadwad — ei mingisuguse üleskohtu töö juures ei lähe kohtuma. Üsna kui walmis wõllaroog rööwib ja warastab ta lugupidamata, mis ial ete juhtub. Kellelegi ei näita ta armastust ega auustust! Ühe raswase suutäie pärast unustab ta nii häästi ise enese kui kuninga ja kõige suure isandate auu ära ja paneb riigi-seadused üsna naeruks. Ja, jah! ma räägin tõt. Laske endale kuulutada, mis tantso ta eile jänessele, meie waga mehele, tegi. Siin auus mees ise seisab, kes ei sõna ega tööga kellegile wiga ei ole teinud. Ei ükski mu elaw loom, kui Jumala sunnitaw Reinowader, oleks usaldanud keskel raho aeal nii julgest kuninga käso wasto eksiä; aga kuulge, mis rebane tegi! Tema moondas ennast korraga wagaks meheks, lubas jänessele kenad leowisid õpetada ja aega mööda kõstriks teha; siis istus küüfile maha ja tõutas waleliko keelega jänessele jutlustamist õpetada. Jänes kuulas kui lambatalleke, kõrwad lonkus, kelmi jutlust; seal kargas Reinowader äkitselt maast ülesse, wõttis jänese küüfile ja sasis ja purestas laitmata mehikese hirmsal kombel, et elo ots käte kipus. Onne kohal tulin kogemata luusides seda teed, kuulsin mehe lühikese pilli ja panin imeks, et kisa tõustes korraga otsa lõres. Õigemale astudes nägin kena lugu:

Reinowader oli parajast töö kallal, pidas hammas-
tega jänesse kraest kinni ja raputas mehikest, et habe
värises ja hing rindo kinni jäi. Poleks ma war-
malt appi jõudnud, siis oleks ta meie rahopidaja,
sõariistata mehe kõri maha mürdnud ja tossu wälja
wõtnud. Seal seisab waga jänes! Teie wõite ta
wärskid haawo näha, mis Reinowader eile kriimus-
tanud. Uuus kuningas! Kui teie seesugust mõrtsuka
tööd sallite, sõna lausumata säherdusi kurja kombeid
kannatate, ja kui teie, suured isandad üheskoos,
sellega lepitate, et seesinane waras ja rööwel awalikult
kuningrigi raho rifub ja seadust teotab: siis saate
teie tõeste, auus kuningas, ja saawad teie lapsed ja
järeltulijad weel kaugel tulewal päiwil kõigest rah-
wast, kes õigust ja õigusemõistmist armastawad, waljo
laidust kuulda." — "Jah, jah, se on selge tõsi, et
Reinowader ial hääd ei tee", ütles hunt. "Tema
ülekohtuse surm oleks igauhe raho ja waike elo ar-
mastajale üks tõsine helde kingitus. Peaks temale
ka täna jälle andeks antama, siis saame meie nägema,
et weel mõnda meest tema läbi kimpo langeb, kes
täniini seda unenäus ei ole mõtelnud."

Rebase lellepoeg määr, kes seie saadik sügawas
mõttes seisnud, tõstis nüüd jutu ja rääkis julge, la-
dusa sõnaga Reinowaderile wabanduseks, ehk ta kül
ise lelle nurjatunud kombed selgest tundis. "Lääne
lamba-isand!" ütles ta wilto filmi hundi peale waa-
dates: "tuletage meele, mis wana sõna ütleb: Waen-

lase suu soetab arwast kasoandja puu! Sellepärast ei tohi imeksgi panna, et teie sõnadesst mino lellele nii wähe rõmo tõuseb. Oleks ta mehike ise siin ja temal luba kui teil, kuninga armo paistel kasokat soendada, ei teie siis mite ei julgeks nii wahwa suuga walekaebamisi kuninga kõrwa tõsta, ega mino ielle nii awalikult laita, ehk säherdusi wanu pool unustusse läinud jutusi uest ülesliigutada. Miks siis seda üles ei tunništa, mis ise Reinowaderile kurja olete teinud? Oho, Lääne-isand! kas enda filmas palki teie ei näe? Wai kas mõtlete, et mina ja mito muud siin seiswad isandad enam seda aega ei peaks mälestama, mil Reinowaderiga ise sõbrust pidasite, ja kus mo lel üksford teie läbi pakasel talwel rasket waewa kannatades pea aego surma oleks leidnud? Kas ehk olete kena lugu hopis äraunustanud? — Kannatage natuke, ma tahan teie nõdraks läinud mälestusele appi tulla! — Üksford juhtus üks talomees rannast tulles kala koormaga hundile wasto ja magus wärske kala hais kutistas nii kangeft meie Kriimsilm-isanda söögi-iso, et ta pea aego himo pärast kasoka oleks müünud. Aga kasokas oli isandal kallis ja kalaostmise hind puudus taskus. Mil kombel nüüd kalo käte saada? Kui nõnda mõttetega pää-ajo weel waewas, juhtus ta fogemata mino lallega koka ja hahas meelitawal keelil paluma, et lel teemale kalo muretsöks. Reinowader langes kui surnud teele maha, kust kalamees mööda pidi sõitma.

Se oli üks wahwa julgustük! Ehk Reinowader küs-
teadis, mis kimbutus sest wõis tulla, siis ei mõ-
telnud ta sõbrale kaso püüdes enese peale. Aga
kuulge, mis kalli hinnaga ta sõbruse ja kalad pidi
maksma. Kui kalamees senna jõudis, kus lel maas
oli, wõtis ta kirwe koormalt ja tahtis Reinowa-
derile pähä löua. Lel nägi altkulmo luurides, mis
sündis, aga siis ei liigutand ta liikmeid, ega tõm-
mand hinge; mees pidas teda surnuks, wõtis sa-
bast finni ja wiskas raipe koorma peale, ja mõtles
edasi minnes: küs kodo nülin naha seljast. Rei-
nowader mõtles: mängi wõit on mino käes! ja
pillutas aega wiimata ree pealt kaso maha. Kui
arwas enda ja hundi tarbeks neid küllalte olema, siis
kargas ta koorma otsast ja pistis punuma, et saaks
wana sõbraga kallist toitu jägama. Waata imet,
mis ta seal nägi? Hunt luusis waod kolmed maad
ree jälgil, nosis salamahiti kalad ära ja ei jätnud
sõbrale waewa palgaks midagi. Ta oli ennast täis
öginud kui Jõulo-maak ja kipus lõhkema; üks pool-
äraräritud ahwena pää ja kaks, kolm selgroodu
olid mo lellele järel jäänud; se oli ta julguse ja
sõbra-truuse palk. Ehk küs mõni kaunis nädal sest
aeast mööda läinud, siiski saab mo süda weel pai-
soma, kui seda petust meele tuletan. Ma küsin
teilt, suur kuningas, kas häbemamatamat ja nurjato-
mat tööd Maa peal wõib olla? — Aga puhkage
natuke aega, ma tahan teile weel ühe teise tüki

jutustada. — Reinowader teadis, kus ühes nõu-
 kas taloperes tapetud nuumfiga warnas ripus.
 Mõni teine oleks niisuguse magusa suutäie üksi õn-
 neks võtnud, aga mino lei mõtles teisiti, rutas hun-
 dile, rääkis lugu tõd mööda ja läksid siis kahelaste
 saagile, kui enne seda kaupa teinud, kaso ja kahjo
 isekeskis ühe võrra jägada. Reinowader ei põl-
 gand waewa, puges hädaga piskikesest akna haugust
 sisse ja miskas nuum-sea wälja hundi kätte. Snee-
 tumal kõmbel olid koerad ligidal, tõmbasid rebase
 haiso ninasse, nuusisid kunni teda üles leidsid ja
 sahisid mehikese kasoka armetumast ära. Waewalt
 ja suure waloga peasis wiimaks lei werise kasokaga
 waenlaste käest lahti, rutas Kriimsilma üles otsima,
 kaebas haledast oma wiletsust ja küsis, kus ta saagi-
 osa pidi olema? Hunt kostis, hambid irwitades :
 „„Eino noka tarwis, wennike, olen kõige kallima
 tüki tallele pannud. Tule, wõta, osa käsile ja nõi
 raswa küllest maha, siis unustad waewa ja werise
 kasoka.““ Nõnda rääkides tõi ta osatüki wälja.
 Külap nüüd arwate, et üks nuum-sea tagumine fints
 ehk esimene sapsotük, wai raswane seljatük lülidega
 ehk kõige vähemalt mõned magusad külleluukesed
 Reinowaderile osaks said? Nimetud tükidest ei olnud
 einetki näha! Look, misga peremees sea jalgopidi
 warna riputanud, oli mo lalle osaks jäänud; terve
 nuumsea, luie ja kamaraga tükis oli wana, kallis,
 truu, auus, Kriimsilm-isand üksi nahka pannud, ja

näitas wälja kui tiine kon. Reinowader ei saanud wiha ja meelehaiguse pärast mitte sõna suust wälja. — Suur, ains kuningas ja ülemad riigi-isandad, teie wõite isekeskis õigust mõõda arvata, mis niisugune sõbruse-tüfike wäärt on. Jah, auuwäärt kuninglik isand ja ülemwalitseja! tuhat niisugusi kelmitüfisi on hunt mino lellele teinud, ja kui Reinowader ise siin seisaks, wõiks ta tosinate kaupa neid ülestunnistada ja paremine enda eest kosta, kui mina. — Aga mis pean ma Kriimsilma albi pööratse kaebamiste peale kostma? Teie olete tema juto kuulnud ja wõite nii häästi äramõista kui mina, et se üks üksna jampsi-loori oli. Ja kui nooremal põlwel Reinowader tõeste mõne korra Kriimsilma noorikule sõbrust on näitnud, siis teame selgeste, et emand seda ial pahaks ei ole pannud, weel vähemine mehele häda kaebanud. Oleks hunt pisut targem, siis wõtaks ta paremine säherdusi õrnaid juhtumisi kinni katta kui teistele naeruks ülestunnistada! Jänesse enenemuistene jutuke lialte on üks selge naerokas! Wai kas koolmeistril ei ole woli koolilast karistada, kui laps targalt õpetust tähel ei pane ja loowüsi teisiti laulab, kuida õpetati? Poisskesed peawad hirmo ja karistust saama, kui koerustiko- ja kelmitööd teewad; muidu ei saaks naad elopäiwil õpetust wästo wõtma. Jänes oleks paremine suu pidand kinni panema, kui wana lorisewa tädi kombel siin tühja hakas tõnnima. Müüd tuleb Pitsi lugu meil käpile! Mehite

kaebab kuda leitud worsti-jätkufese põesa alla jälle äraautanud! Ka temale oleks tulusam olnud wait jääda. Teie kuulite ju ise, et worstiotfate warastatud oli. Kuda tulnud — nõnda läinud, ütleb wana tark-sõna. Kes tohib Reinowaderile süüks arvata, kui ta warga tagant wargust käte nõuab? Mino arwates peaksi me sellepärast teda kiitma; Reinowader oleks pidand Pitsi pealegi ülespooma, se oleks warga palk olnud. Ja tõeste, seda oleks ta teinud, kui mitte kuninga raho-käsk ja kindel seadus asja ei oleks keelanud. Igaühe wasto tahan siin julgesti tunnistada; Reinowader on üks wäga õiglane mees, kes ülekohut ei tee ega salli. Sest pääwast saadik, mil kuningas käsko andis, et raho riigis pidi walitsema, hoiab ta ennast iga tüli ja mäsamise eest. Endisest elokäigist ei ole mitte jälge enam tema külles näha. Ta elab otsego üks püha mees, leina-riide seljas, põlgab liha, sööb üksford pääwas paasto-rooga ja pöörab silmad ühtepuhko taewa poole, et kurja ilmakära ei näe. Ta kena mõisi, Kurja sünnitus, on ammust aeast leseks jäänud; Reinowader elab metsas weike urtsiko sees. — Nõnda on mino sel kõik noore põlwe eksitud kahetsenud ja paastudes üsna krooniks läinud. Ja et ta meel ja mõted üksnes taewa poole käiwad, ei pea ta sest lugu, mis ilmlik rahwas temale teotuseks räägib. Laske teda seie tulla! küll ta siis kui päikene mõites saab paistma ja pealekaebajad häbi sisse saatma."

Kui määr jutu sai lõpetanud, astus äkitselt kuf Kannusjalg oma suguvõsa ja naabritega kuningate; tema järel kanneti raami peal üks furnud kana, kelle kõri Reinowader ära oli purestanud. Kannusjalg seisis kurb ja leinas; kaks kälimeest ja kaks tädi-poega kandsid nutes furnoraami. „Kõige armolisem isand ja kuningas!“ ütles kuf põlwi nikutades: „heitke armu mino raske wiletsuse peale, mis Reinowader mulle on teinud. Siin näete teie tema koleda werise töötegu. Minewal kewadel, kui mets ja aru kenas lehe ja õie ilus nõrkus, olin ma üks

õnnerikkas abikaas ja lasterisa; mino ümber õitsesid nooruse lustis kümme tugewad poega ja neliteistkümme mend priske tütarlast, kes üheskõrs rõemsaft elasid. Mino kallis naisoke, kana sugu esimene loom, kas watas lapsokesi Jumala kartuses ja wagaduses üles, ega koormand meid ialgi päätoiduse mure, sest meil oli raholises elopaigas igapäawane leiwapalokene rohkesti õnnistatud. Ühe rika mõisniko kõrge müüridega ümberpiiratud kindel õu oli meie kodo, ja kuus suurt koera meile wahits. Seal elasime kartmata; koerad armastasid mino lapsi ja kaitsefid neid kui silmi tera, et mingisugust wiga ei pidand sündima. Aga Reinowaderi kuri süda läks meie õnne üle kadedaks; ta luustis salamahti mitokord õue ümber ja pidas nõuu, kuda meid kimbutada. Ommetegi ei saanud ta ial meist jägo; koerad olid walwsad ja peletasid koke teda metsa tagasi. Ükskord kihutasid koerad teda tük maad taga, wõtsid rõõwli käpile ja lõhkusid ta kasoka mehe kombel puruks, et ta tükil aeal ei usaldand tagasi tulla. Aga kuulge, armoline isand! mis petuse läbi ülekohtune loom wiimaks meist wõitu sai. — Mõne nädala pärast tuli üks waga mees meile wõersi, pika koe sisse mäsitud, et nina ots aga pisut wälja paistis: wõeras näitis mulle kirja, mis teie kuningliko pitseriga kinni oli pandud. Kirjas seisis: kuda teie kõige riigiloomadele raho lastsite kuulutada, ja Reinowader, kes ise kirjakandja oli, rääkis mulle pikemalt,

et tema endisid patu kahetsedes nüüd kindlasti tõutanud, maad mööda ümber käia ja ilmliko lastele taewasteed juhatada. Ei pidand nüüd kellegil tema poolest kartust olema, sest ta oli tõutanud, ei ial enam libatüki oma suho võta. Tunnistuse täheks näitas mulle mõned weiksed raamatokesed, mis wälj-
tetud rahwas isekeskis loewad. „Issand Ennis-
tegia olgo sinoga!“ hüüdis ta minnes. „Mul
ei ole mahti kauemine aega wiita, sest mul on täna
weel palju püha tallitamisi ja palwetegemisi.“ Min-
nes võtis Paulo raamato taskust ja hakkas suure
eälega lugema ja laulma, aga ta süda mõtles kurja
ja ahwardas meile hukatust. Ma rutasin naise ja
laste juure tagasi, kuulutasin rõemuga, mis praego
olin kuulnud ja näinud. Et meil midagi kartust
enam ei olnud, läksime kõige perega õuest wälja.
Kui parajalt pääwa paistel wäljal siblisime ja kuiwa
mulla sees püherdasime, ehmatas Reinowaderi kur-
jus meid äkitselt. Tema oli põesa taha peito läi-
nud, kargas kui tuul wälja, võtis mo kõige armsama
lapse suho, läks mõne sammuga edasi ja sõi lapsokese
meie silma ees ära. Nüüd, kus ta magusat rooga
korra maitseanud, ei jätnud ta meid kuskil enam ra-
hule, ja ei jõudnud kütid ega koerad meid tema
kawaluse eest kaitseda. Pääwal ja bösel roomas ta
salamahiti meie juure ja rõõwis aega mööda üks teise
järel kõik mo wäetikesed, kunni ta eile mo wiimse
tütarlapse tapis. Aruid koerad peastisid furno keha

weel mõrtsuka suust, mis kahwatand ja werine raami peal hingab. Wõtte, suur kuningas, mo kaebamist kuulda ja mõistke mõrtsukale nuhtluse palka."

"Kas sa imet nääd!" ütles kuningas, määra peale waadates: "mis isekombel teie waga lel paas-
tub ja endist pato kahetseb? Ma wannun ja tõutan kindlast, et kui taewalik heldus elopäiwi mul weel üheks aastaks pikendab, siis peab Reinowader seda ülekohut kahetsema saama. Olge wait! sõnad on tühja räägitud. Muuwäärt leinaja, Kannusjalg! astuge ligemale ja kuulge, mis ma ütlen. Teie tütri matused peawad suure auuga peetud saama; mina ise tahan matused teha ja pärast seda mõrtsukale nuhtlust mõista."

— Kõik sündis küniga tahtmist mööda: furno kanneti lauloga linnast wälja, maeti uhke hauda maha ja weeretati üks kallid marmori-kiwi haua rüüfale mälestuseks. Kiwi peal seisis kuld pookstamitega lugeda:

Siin kiwi al puhkab
Siblijalg,
kuu Kannusjala tütar, üks kiidowäärt
kana! munes rohkest, siblis nopest.
Kõige ilmale jaago teadawaks: Reino-
wader on teda tapnud. Teekäia kahetse
leinades furnud!
Raho hauale päranduseks!

Pärast matuse pido hakati mõrtsukale kohut mõistma. Targemad riigiisandad andsid kuningale nõuu, Reinowaderile käsowijat saata, kes teda kohto ete kutsuks, ja Mesikäp karo nimetati käsowijaks. Seal ütles kuningas karele: „Mesikäp! wõtke mure ja hoolega mino kuningliko käsfo täita, ja olge tark ja walulik, sest Reinowader on kahlane ja tige, ja saab teid kawaluse läbi suud mööda jutuga eksitama; sellepärast waadake ete!“ „Si sest ole midagi karta,“ kostis Mesikäp, „mino pärast olge mureta, auus kuningas! Kui Reinowader ial julgeks mind pilgata ehk petta, siis tahaksin temale wõlga nõnda käte tasuda, et peaks elootsani mind meele tuletama.“

2.

Wana Mesikäp tõtas uhkel tuhil teele ja samus üle suure liiwa-nõmme rutust mägede poole, et kasukas higitfes ja pää tolmas, kunni ta wiimaks ühte rünlisko paika jõudis, kus Reinowader enamist igapäaw jahi peal käis. Wiibimata läks karo siit otsekohse Kurjasünnitus-mõisa, mis üks müüri ja kantfiga ümberpiiratud kindel koht oli, kus Reinowader tagatiusamise eest warjopaika leidis. Kui Mesikäp senna jõudis, olid ukse ja wärawad lukus, ega nähtud kuskil elawat looma liikumas; sellepärast jäi karo mõttes seisma, mis nõuu nüüd ete wõtta. Siis astus ta ligemale pööratas rusikaga ukse wasto

ja hüüdis: „Reinowaderi-isand! armas ono-poeg, kas olete kodo? Mina, Mesikäp karo, kuninga käso-tooja, tulen teile kuulutama, et peate silmapilgul kuninga kohto ete tulema, õiguse otsust nõudma ja andma. Kui wasto tõrgute minoga seltsis senna tula, siis saate wõllas ja rata peal surma leidma ja enda keha kaarnadele roaks andma. Nõnda on kuningas kindla wandega tõutanud. Wõtke mino sõbraliko nõuu kuulda ja tulge hää l kombel, siis ehk sel puhul weel nahaparkimisega lahti peasete.” — Reinowader luuris kõhuli maas ukse taga, kuulis Mesikäpa jutu, aga ei lausund sõnakest, waid mõtles

omas südames: oot, oot, wennikene, küll saan so uhkust kahandama, ja läks siis salakambri nõuu pidama, mis pussi karole teha. — Reinowaderil oli sügawal Maa al mitmed koopad ja urkad, kus ta kartuseta mõis elada, kui rõõvimine ehk muu üleskohtuse töö waenlase kiusamist tema peale saatis. Warjokoopal oli üks sala-aknake, kust Reinowader ise nägemata kõik nägi mis väljas sündis. Kui Mesikäpa üksi ukse ees leidis ja muud abi-mehi ligi mail ei olnud, mõtles kaval rebane: külap selle mehega korda saan ja astus julgest ukse ete. Karo teretades, hüüdis ta petliko lahkusega, otsega imetades: „Wai ise olete siin, mino auustatud ono! Undke andeks et nii kaua ukse taga teid lasin oodata; ma lugesin parajast pärast-lõuna-palwet ja ei mõinud jala pealt tulla, sest Jumala teenistus on suurem kui inimeste tallitus. Südame põhjast teretan teid sõbrusega, armas ono! Teie wõersikstulik rõõmustab mul hinge, sest tean selgeste, et mino õnneks ja kasuks seie olete tulnud. Uga, wana kallid, teie olete üsna märg ja hiline! iga karwakene teie kallid keha peal näitab kui weest wälja tõmmatud. Kes nii pika raeke teekonnale teid on läkitanud, ei sa tõeste mino täno leida. Kas kuningal kedagi alamad meest käsowijaks siis ei olnud, et ta teid tühja-tallitusele läkitas? — Tule appi taewas, kudas teie ähite ja löötsute! Kuis kõige suurem ja kuulsam mees kuninga järel mino waele pärast nii-

sugust waewa pidi nägema?! Ma näen selgest et mino kasuks kõik nõnda pidi sündima; wistist olete feie tulnud, mulle targa nõuu ja wägewa rammo läbi kuninga kohto ees abi saatma. Ma tahtsin homme ise senna minna, ehk kül selgest teadsin, kuida kuri süda ja walekeel mind halwaks on teotanud; aga et süüta olen, seepärast tahtsin kutsumata kohto ete astuda ja walejutud tühjaks teha. Oleksin juba tänagi teele läinud, aga olen poolhaiglane, kõht näpistab kibedast, mis mul igaford juhtub, kui üht halwa rooga söön, mis mo keha ei kannata." Mis rooga siis täna sõite, armas ono-poeg? küsis Mesfikap, ja kawal rebane kostis: "Armas ono! mis se rääkimine teile aitaks, kui oma häda tunnistan. Teate isegi kehwa mehe lugu; wai minosugune rooga wõib waliteda, pean sellega lepima mis kätte juhtub. Jal ei tõsta ma kehwise pärast kaebtust, waid söön oma perega, kui meil midagi paremat rooga kätte ei juhtu, mesikärgi nälja kustutuseks; sest kärjemet on igal ael lialte leida. Peaks wana patune keha halwa toit paremine sallima, siis oleksin sellega rahul, aga näate ise, mis kiburiks ma olen läinud. Mis inimene isuta wägise alla neelab, se ei sa ial jõudo kosutama. "Mesi teeb mul kõhule wäga kibedat pakki!" ütles rebane ja wõtis kápaga kõhust finni. — Oi, oi, ono-poeg! ütles imestades petetud karo: mis imejuto pean teie suust kuulma! Miks teie met põlgate ja äralaidate? mesi on üks

Kallis toit. Tõd mööda tunnistan teile: käre-mesi on mino kõige armsam roog, ja kui mõiksite mulle täna õhto mõne suutäie met tallitada, siis ei pea se mite teile kahjuks tulema. "Ono!" ütles rebane: "teie ehk tahate mind pilgata." Ei Jumala eest mite, kostis karo, ma räägin tõt. "Teie igatsesmist," ütles rebane, "wõin ma hõlpsaste täita. Berõta kaks maad meilt eemal elab üks rikas talo-peremees, kellel linno-aed ja nii rohkesti mesipuid on, et teie kõige oma suguwõsaga rohkesti toito leiaksite." Mesikäp karo nälpas naeratades keelt. Ta oli wäga maias mee järele. Kallis ono-poeg! ütles ta palwe keelil, juhatage mulle teed linno-aiale. Tõeste, kui ma teie abiga täna õhto kõhu-täie met saan, siis ei taha ma seda sõbrust ial teie wasto äraunustada. Reinowader kostis pilgates: "Teie peate wana kallis, niisuguse kere-täie met saama, et watsa kipub rebenema! Ja ehk küll ise weel poolhaiglane olen, tahan teie soovimist täites teejuhiks kaasa tulla; sest wõite näha kui wäga ma teid armastan. Teie olete, kallis ono, mul kõige armsam sugulane Maa peal; teie pärast lähaksin tulde ja wete. Pealegi olete teie üks kuulus wõimalik isand ja wõite mulle kuninga kohto ees enam abi saata, kui ükski muu sugulane. Mis kadetus ja salawiha teie wasta ulatab! Aga nüüd läki wüübimata teele."

Mõnda waleliko sõnu rääkides lipas Reinowader eel ja mee-himus pimedaks läinud karo tormas

tema kannul. Reinowader mõtles: oot, oot, wenni-
ke, kui asi täna korralist meil siaineb, siis wiin so-
naha turule, kus kibe mesi sulle osaks saab. Mato-
fese aea pärast jõudsid nemad talo due alla; Mesi-
käpa süda tuskus röömo pärast; aga seda röömo
moondati rutust kibedaks piinaks: nõnda ifa rumalate
lootused enamist tuulde ära kuuwad. — Shto oli
käte jõudnud ja peremees juba sängi puhkama läinud.
Due peal seisis üks jäme tamme-pak maas, wai keskel
sisse aetud, misga paku taheti lõhkuda. Ühel pool
waia nähti üks lai küünrapikune prago. Reinowader,
kes seda asja kohe tähele pannud, oli nõuuks wõt-
nud kogemata juhtumisest kaso püüda. „Waadake
auuwäärt ono!“ ütles ta karole, „siin linnopuu sees
on enam met, kui teie kõht tarwitab, ja mesilased on
kõik wälja aetud; pistke aga nina nii sügawast kui
ial wõimalik sisse, aga hoitke ennast ahnuse eest, et
üleliiga ei wõta, mis wiimaks teile waewa teeks.“
Mesikäp kostis: olge mureta, ono-poeg! ma ei ole
esimest korda linnopuu kallal, ega ka nii täitmata
loom, waid oskan igaskohas parajat mõetu pidada.“
Seda üteldes puges ta pää ja esimese käpadega prao
waele, kunni ta kõrwuni tamme-paku sees oli. Rei-
nowader oskas silmapilgul oma kaso püüda, kiskus
suure waewaga waia paku seest wälja, mis läbi
prago kinni läks ja karo nina ja käpad näpistise
jäiwad; siis naeris ja pilkas ta Mesikäpa pealegi.
Uleannetuma onopoea kawaluse läbi oli nüüd karo

lõmmo wahel wangis ja ei jõudnud kõige mõimo ja wahwusega enam lõksust lahti peasta. Tema sõitles ja palus, urises, mõuras ja mõmises kartuse ja walo pärast, kraapis tagumiste kapa-küündega wihas maad ülese ja tegi nii hirmsat kära, et talo-peremees unest ärkas, wemla kätte wõtis ja waatama rutas, mis õues pidi olema. Mesikäp higitsees suures hirmus ja piinas; lõm näpistas kibedast nina ja sõrmi sellepärast kiskus ja rebis ta rammu pärast pakko, et walust peaseks, aga kartus ja walo pani teda mõurama. Kui Reinowader nägi, et karol enam peasemist loota ei olnud ja peremees wemlaga ligemale jõudis, hüüdis ta koerahambil: „Luustatud ono ja naabri-isand! kudas käbalad käiwad? Eks teie taha söögi-iso pisut wähendada? Wõeraspeo-roog näikse wäga maitsew! Urge sööge üseliiga, wana kallid! juba peremees tuleb ja toob teile keelekastet kõhotäie peale. Pidage soppike tood wasto walmis. Taewas saago rooga ja jooki teile õnnistama.“ Nõnda rääkides pistis ta putkama.

Kui peremees karo lõksus leidis, tõtas ta sedamaid kõrtsi abi otsima, kus weel mõningad külamehed õlle-toobi juures istudes magusast jutu westsid. „Naabrimehed! tulge appi, tulge appi, karo tapma!“ hüüdis peremees: „mino õue peal on üks karo pakko walele näppistise jäänud. Ma räägin tõt; tulge appi!“ — Nüüd tõtasid kõrtso mõrad peremehega seltsis imet waatama; igamees wõtis udja, mis kätte

juhtus: üks heina-ango, teine sõnniko-hargi, kolmas raud-kango, neljas ja viies teinva ja roika, kõrtsimees tuli ahjo-hargiga, naine jälle kurrikaga; igaüks ihaldas karo-kasokat wirotada. Mesikäp kuulis rahwa kära ika ligemale jõudma ja kiskus hirmsas surma hädas pää waewaga pakko wahelt wälja, aga karwad jäiwad werrise nahaga näppistise mälestuseks. Ei wõinud hädalisemat elajat Maa peal olla, kui Mesikäp praego werise silmanäo ja ninaga pakko kõrwas; pää oli peasnud, aga käppad alles näppistis. Seal kiskus ta wiimse rammoga neid äkitselt wälja, et küüned ja nahk kui kindad maha jäid, ja jampsis kange walo pärast otsego pöörane. Se oli Reinowaderi lubatud kärje-mesi. Karo püherdas were sees, sest nülitud käppad ei lastnud seista, kõndida ega roomada. Peremees rutas lõhna andma, ja kõik kes temaga seltsis tulnud tõtasid karo wemmel-dama, igalühel kindel nõuu, Mesikäpale otsa teha. Kõrtsimees torkis pika ahjohargiga eemalt, mõned teised, kes ligemale usaldasid, woppsid mitme riistapuuga, mis ial käte juhtus; sepal oli wasar ja pihib, küllameestel sahad, kirwed ja nuiad, naistel koonalpuud, tunglad, waalikaid, käsihoogud, toobripuud ja muud maiariistad. Mesikäp wingerdas sugejate käte al kui roomakene. Uega mööda jooksis kõik küla kotte ja naiste kisa kuulus penikoorma maad. Kiriid lendasid igalt poolt ja matsud sadasid rahe kombel karo selga. Seal ldi üks tugew mees

nuiaga Mesikäpale pähe, et tuluke siinast välja
purtas; raske wopso peale kargas Mesikäp pool
uimane maast üles ja pöörasel jampsil tormas ta
otsekohi naiste hulka, kes komistades üks teise üle
kükkali ja seliti kukusid, mõningad suure kisaga jõkke
langesid, kus wesi sügaw oli. Rõõtsmit hüüdis:
waadake, naabri-mehed! mino wanamoor langes jõkke,
mõned teised ka; rutasid api, kulla külamehed ma
maksan waadi õlut ja wiina pealegi. Siin jäeti
karo jälle rahule, keda igamees surnuks pidas, ja
kõik jooksid naistele appi, kunni wiis tüki kaldale piüti.
Seni kui mehed naist aitamas, roomas karo jõkke
ja mõuras walo pärast; siiski tahtis ta ennemine wete
upuda, kui pikemalt rahwa hääemata hoopisid kannatada.
Et weel ial enne seda ei olnud ujunud, sellepärast
lootis ta koha põhja wauda ja piinalise elole otsa
leida. Aga imeks pannes pani ta kogemata tähele
et wesi keha kandis ka mööda jõge edasi alla wiis.
Kui rahwas karo peasmist nägid, hüüdis mõni wi-
haga: Se lugu tõuseb meile igaweseks sõimuks!
ja sündis õnnetus naiste läbi. Nüüd sõitlesid mehed
kurjaste naist, et seie tulnud, mispärast poolurnud
karo nende käest peasnud. Mõningad läksid tamme-
pakko waatama ja leidsid seal karo pää ja esimese
käpade nahka, mis karwa ja küüntega tükis oli.
Se rõõmustas rahwa südant et wiha unustasid; aga
rõõtsmit ütles: ta tuleb pea tagasi, sest mütsi ja kin-
dad pani meile pandiks. Nõnda naeris rahwas

pealegi Mesikäpa wiletsust, kes õnne tänas, et eloga oli peasnud, siiski kui walusa pää ja käpade peale mõtles, tuli tale talomehe malk ja Reinowaderi petus meele, ja ta sõimas ja wandus rebast, kes seda kurja temale teinud. Niisuguse kurjus-palwega ajas wesi teda enam penikoorma maad külalt edasi, kunni üks madal kalda koht wasto tuli, kuho ta puhkama ronis. Ei wist päike wiletsama looma peale weel olnud paisnud! Mesikäpal ex olnud lootust teist hommikut näha saada, waid arwas surmatunni praego kätte tulema, ja hüüdis madala, kurwa healega: Oh, Reinowader, sa ülekohune petja ja nurjato loom! sino hinge peale saan ma surema; taewas saago sulle kätte tasuma, mis mulle kurja teinud!

Reinowader rebane, kui ülemal räägitud kombel ono meeturule sai juhatanud, läks ise küla kanu waatama, kunni rahwas karo kallal tööl olid; pennist rapsas ta paar kana suho, tõtas saagiga jõe kaldale, kirkus suled küllest ja pani kanad nahka; siis rutas muid asjo tallitama. Rööda jõe kallast edasi joostes lahus ta sagedast wet ja tõstis koera wiisil jalga iga mutti-mulla-hunniko wasto üles, ja mõtles röömsa meele: nüüd on karo mee-turrul paika leidnud; kül talomees näitab temale kargi! Mesikäp oli mo sõber, sõimasin naero kombel teda onoks, aga nüüd on wennile pakko kõrwa weninud ja homme wiakse karo nahk turule müüa. Ei jõua tema kaebamine mind kuniinga ees enam teotada. See kena, ilus lugu

saab mind elootsani röömustama. Natuke maad eemale minnes puutus Reinowaderi silmawaatmine kogemata kalda alla, kus karo muda ja kõntsa sees oma werist nahka püherdas. Et Mesikäp eloga rahwa läest peasnud, se ehmatas rebast ja pani ta südant paisoma. „Oh, sa rumal talomees!“ hüüdis Reinowader: „miks sa hüwa reoga põlgasid, mis targemad kalli hinna pärast oletsid ostnud, ja mina sulle ilma maksota õue prale wedasin? Aga, ennä imet! wana ono on kindad ja kübara pandiks jätnud.“ Nõnda rääkis pilges rebane, werise karo piina nähes; siis astus ligemale ja küsis „Wennike ono-isand! kudas teie seie saite? Kas ehk unustasite midagi taloperele? Nimetage, mis teil maha jäi, siis annan peremehele sõnumid, kus teie kodo on ja kuho ta teie oma kätte wõib tua. Wai kas ehk olete met warastanud ja tõrkusite maksu wasto? Kas sa nääd! mis keng punaseks talomees teid on maalinud! Kas wõeras pido roog oli maitsew? Wai kas süda ihaldab weel magusat kärjemet? Kus siis kübar ja kindad teil jäid?“ — Mesikäp ei jõudnud sõna wastata ega paigast liigutada, waid pidi helmi pillkamist kannatama. Tüki aea pärast roomas ta waewaga jõkke tagasi, lastis ennast jälle edasi wia, kunni madala kalda peal ühe warjopaiga leidis, kuho ta puhkama jäi. Siin ohkis nüüd mehike: oh, et kedagi seie tuleks ja mulle armo pärast otsa teeks! Waewalt jõuan liikmeid sirotada! kudas pean kuninga juure

tagasi saama? Oh, Reinowader, kurjasunitaw, mis häbi ja teotuse sisse oled sa mind saatnud! — Kesthommiko aéal toetas Mesikäp hoigades jalale ja hakas ütle mata waloga edasi roomama, kunni neljanda mal pääwal kuninga juure tagasi jõudis. Tuba kavgelt hüüdis kuningas: „Üttelge Jumala pärast, kas see meie Mesikäp, kes seal tuleb? Kuis ta nii wõeras wälja näab, kes teda nii inetumaks teinud!“ Koro kostis: Auustatud ja suur kuningas! mino wiletsus on otsata, mis petis Reinowader mulle on teinud; ei jõua ühe inimese keel seda ülestunistada. „Halastamata ja armota tahan sino testamise ma temale kätte tasuda!“ mõuras kuningas lõukoer kange wihaga. „Oleks temal kümme elo sees, tahaksin kōik neid wälja wõtta! Kuis ta julges üht meie suuri isandid nii alwal kombel teotada? Ma wanan kuningliko krooni ja oma habeme juures, et kurjategia teeninud palka peab leidma, mis laste lastele weel hirmsaks mälestuseks jääb. Sina ise Mesikäp, mino truul ja auuwäärt riigi-isand, pead tema peale kohut mõistma.“ — Ja kuningas käskis filmapilgul kōik suuremad riigi-isandid salandõupidamisele kōko astuda ja küsis: mil kombel Reinowaderi efsitus koro wasto kätte pidi maksetud saama. Mõume hed ütlesid ühest suust, et kuningas teistforda sõnu mid laskitaks ja Reinowaderi kōhto ete kutsuks, kus awalikul kombel see asi saaks läbi kuulatud. Isane kas — Hint — üks waga kawal, nobe mees, —

nimetati käsowijaks. Kuningas oli sellega rahul ja ütles Hintsile: "Pange teraselt tähele, mis ma teile finnitän, ja ütlege rebasele mino nimel, et kui tema nüüd ei tule ja mina kolmattorda tema järele peaksin läkitama, siis saab see temale nii häästi kui ta sugu wõtsale igaweseks hukatuseks sündima! Teie olete üks tark mees, kelle sõna ja õpetust tema ei wõtta põlgada." Hints kostis: "Mul ei ole luba kuningliko käsu wasta tõrkuda; aga mõnufam oleks mino armates ühe tugewama mehe käsowijaks waliteda. Kui Mesikäp karo temast woli ei saanud, mis mina weike mehike siis temaga pean tegema? Palun teid alandlikult, auus kuningas: wõtte mind wabandada!" Aga kuningas wastas: "Maailmas leitakse mito weiket meest, kel enam kawalust ja mõistust, kui mõnel suurel on. Ehk teie keha poolt kül weike, siiski olete tark ja õpetud. Nüüd ei wõinud kas enam wasto tõrkuda, waid ütles: "Teie tahtmine sündko! tõusko sest siis kaso ehk kahjo! ja kui minikut ete wõttes paremat kät teed mingisugust õnnetähte leian, siis läheb asi korraliste meil toime.

3.

Natuke maad edasi minnes tuli üks laulo-räästas Hintsile tee peal wasto. Hints hüüdis: Linnoke, näita mulle õnne teed! aga räästas laskis pahemat kät teed otša peale maha ja hakas laulma. Kassi meel läks nukraks ja ta mõtles: see on mino õnnetuse laul. Aga mis teha, kuninga sund on wahwa tagasihutaja! seerärast rändas Hints kurwa südamega edasi ja jõudis päifese weerimise ael Kurja sünnituse mõisa. Reinowader istus ukse lähel ja kas ütles teretades: „Helde taewas saago teile õnneliko elõõhtut kintima! Kuninga wiha ähwardab teile otša teha, kui kauemine wastopannes tõrkufsite suure kuningliko kohto ete astuda. Teie peate kae bajadele wastust andma, igamehele õigust nõudma ja awalikult iseennast wabandama, muido saab teile ja teie suguwõsale suur wiletsus sest tõusma!“ — Reinowader kostis wasto: „Olge terve tulemast, mino kallis tädipoeg! Saago Jumala õnnistus mino soowimist mööda teile rohkest osaks saama, et kõik tallitamised ja etewõtmised mõnustast teil korda läheksid.“ Seni kui Reinowader suuga sõbrajuto rääkis, pidas ta süda salamahti nõuu, kuida Hintsil niisamasuguse teotusega kuninga juure wõiks tagasi saata kui karo. Ta nimetas kassi ühtepuhko kallis tädipoeg ja nõudis otsust, mis toito armsa wõera

süda lõige enam hinustaks. „Täis kõht on pehme
 pää-padi,“ lisas Reinowader juure — „ja homme
 hommiko tahame enne koito seltsis teele minna. Teie
 olete, kallid tädi-poeg, mul kõigearmsam sugulane
 ja seisate igas kohas mino poolt, kus waenlased
 mulle kipuvad liiga teha. Ahne karo, jõu poolest
 minust palju kangem, tuli uhkel tuiul sõimates seie:
 kuis julgesin temaga üksi teele minna. Teie seltsis
 lähen rõõmoga. Meie puhkame võsel ja hakame
 hommiko wara minema, se on mino arvates kõige
 parem.“ Hints ütles: mõnufam oleks, kui aega
 wiibimata teekonda kobe etewõtaksime; tee on igas
 kohas tahe, ja kena kuu: walge näitab meile jälgi.
 „Dõsine teekond“ ütles Reinowader — „on ila
 waewaline; mõningas, kes pääwawalgel lahkest tere-
 tades meist mööda läheb, saab kui võsel waasta juh-
 tub — kõrileikajaks! Puhkand jalad käiwad ruto-
 mine kui wäsin, sellexärašt jääge puhkama.“ Hints
 küsis: Mis mulle õhto roaks lauale panete, kui
 võmaiale jään? Rebane wastas: Meie elame tehwa
 kombel — pihust suho! — aga siiski kui meile
 wõersiks jääte, muretses meile wana perenaine
 waagna täie magusat mesikärgi lauale. Kas kostis
 tõrkudes wasto: mesikärgi ma ial suho ei wõta!
 Kui teil muud suuremad maias ei ole, siis andke
 mulle üks hiir, sellega tepin ma rahul. „Kui hiire-
 liha teil maitsew roog on,“ — kostis Reinowader
 — „siis on seda toito siin küllalte saada. Mino

naabril, külakohtomehel, on üks wilja-küün, kus nii palju hiiri fees, et neid koorma kaupa võiks püüda." Hints palus teed juhutada ja lisas juure: hiired on mino kõige kallim roog! "Tõeste," ütles Reinowader — "teie peate nii maitsewat mõräspeo toito leidma, et oma eloaéal seda õhto-sööki enam ei saa unustama." Kas uskus kelmi juto ja läks temaga seltsis hiire-püügile. Küüni seina al oli üks hauk, mis Reinowader minewal öösel kraapinud, kui ühe kana oli warastanud. Kohtomehe poeg Mart oli warga ukse ülesleidnud ja õhtul haugo ete lingo teinud, mis, kui waras tagasi tuleks, teda pidi lõksutama. Reinowader nägi oheliko ja mõistis kohe lugu ära, sellepärast ütles ta kassile: armas tädi-poeg, pugege siit seina alt haugust sisse, ma walwan seni haugu ees et kedagi waenlast seie ei tule; kui kõht täis saab, siis tulge jälle tagasi. Täna õhto teine teisest meie ei tohi lahkuda, sest homme wara lähme aegsaste teele, ja lühendame magusa jutoga käiki." Hints küsis arglaste: armate, et mul wiga ei saa, kui haugust sisse poen? Rebane kostis: "Kui niisugune argpüks olete, et hauko kardate, siis lähme ennemine koeo tagasi; külab mo wanamoor muretsseb teile laua peale, mis kätte juhtub. Aga kuulge, kuida hiired küünis wilietawad!" Kas häbenes rebase pillkamist, kargas korraka seina alla hauko, ja langes lingo finni. — Hints, kes oheliko kaela ümber tundis, püüdis kohkudes tagasi tulla, aga see

läbi tõmbas filmuse veel lõwemast kinni. Suures hädas rapeltades, hüüdis ta Reinowaderit appi, kes haugu ees kuulates kassi wiletsuse üle wäga rõõmus oli. Tema küsis: „Hints, kuida kohtomehe nuumhiired teil maitsewad? Ärge sööge kileliiga, muidu ei pease laia lõhuga kitsast haugust enam tagasi. Saaks Mart aga sõnumid, et teie küünis mõersil olete, ta tooks teile kohe soola wägema roa lõwra. Miks teie söömalaua! nõnda laulate? Ei se ole ial õige lugu. Wõiksin wana Kriimsilma isanda teile seltsimeheks saata, siis tasuksin korraga kõik wanad mõlad ära.“ — Seda rääkides putkas ta minema, tee peal nõu pidades, mis uut koerustiku jälle soetada. Ta teadis, et hunt kodu ei olnud, ja tõtas sellepärast hundiwanamoorile mõersi; esiteks lootis ta naise käest kuulda saada, mis süüd Kriimsilma isand tema peale kuninga ete oli tõstnud, ja teiseks soowis ta hundiemandaga endist sõbrust uendada. — Reinowader astus „Pühajüri kutsika“ tuppa, aga emandad ei olnud kodu. „Tere õhtust wõerad! lapsed!“ ütles ta hundi poegadele: „palju termisid eidele minu poolt; mõtelgu ta meie noore põlwe peale!“ Nõnda rääkides niisutas ta jalga tõstes uksepiita ja läks siis oma teed.

Teisel hommikul kui pääwa tera hakas koitma, tuli Kriimsilma emand tagasi, küsis laste käest, kas kedagi käis minu järel kuulamas? Lapsed wastasid: „Kistiisa Reinowader oli natuke aega teed siin,

himustas teiega koku saada, saatis teile palju terwisid, käskis teid noorepõlwe peale mõelda ja sõimas meid wõeraks, lapsiks! " Seal hüüdis uhke Kriimsilma- emand suure wihaga: " seda tiotust tahan temale kätte tasuda! " ja rutas Reinowaderi jälgi mööda kodunt jälle ära. Täki aea pärast, kui ta rebase kätte sai, ütles ta tulise wihaga: " Mis sõnu ja sõimujutusi olete mu laste wastu lobisenud? Selle eest tahan teile hammast näidata! " Ja sedamaid sasis wana-moor Reinowaderi habemest kinni ja hakas teda raputama. Reinowader peastis enast waewaga lahti ja andis jalgele tuld, aga Kriimsilma- emand oli tema kannul. Seal juhtus imeliku lugu! — Ühe lagund kivi hoone seinad seisisid ligimail mäerünka otsas. Senna poole tõtasid mõlemad, ja rebane pörkas sagedast, otsegu jänest koerte ees, kõrwale; seina-müür oli ühes kohas lõhkend, pragu nii lai, et Reinowader wägise läbi mahtus; suur tugewa kehaga hundi emand pistis kiireste nina prau wahela, palitas, tõukas, litsus ja tõmbas, rebase järel pugedes ita sügawamale sisse, ja pigistas oma keha wiimaks nõnda kinni, et ei saanud edasi ega tagasi. Reinowader juhtumist nähes jooksis rutu teiselt poolt wälja, tuli maja ümber tagasi ja tegi Kriimsilma moorile koera kombel nalja. Aga hundi emand ei olnud sõnadega ihnuis, waid sõimas hirmsast ja kisendas sõideldes: Se on üsna kelmi ja warga töö! Rebane kostis: " Mis enne

ei siginend, saginego täna." — Kui wiimaks emand waewaga seina prau wahelt lahti peasis, oli Reinowader juba nii kaugele jõudnud, et käte saamist enam loota ei olnud. Ja Kriimsilma-emanda õigustõudmine ja auuwarjamine sai kahewõrra lautuseks.

Läki nüüd tagasi vaatama, mis Hints lõksus teeb. Kui mehike lingus ennast tundis, hakkas ta kassipillil kiredast laulma. Mart kargas kisa peale sängist välja, üteldes: õnnelikul tunnil panin silmuse haugu ete; waras on wängis, nüüd peab ta kuke hinna mulle käte maksma! Siis puhus ta tuld ülesse, äratas isa, sulase ja muu pererahwa kiirest ja hülidis: rebane on wängis! läki teda sügema! Nüüd kargasid suured ja weiksed asemelt, ja Mart läks, wemmel läes, otsekohe kassi kisa peale, andis pimedas ühe matsu nii hirmsast kassile pähä, et üks silmamuna välja kukus. Igamees tonkis nüüd waest kassi, keda rebaseks pidas, ja sulane tuli raudanguga, misga kanawargale otsa tahtis lüa. Hints surmastund seisis silma ees; aga seal kargas ta wiha ja waluga maast üles, õnnetumal kombel sulase reite wahelt kinni, ja hammustas ja friimustas meest hirmsaste ja narris teda koledast ära: sedawiisi oma kadund silma rahwale käte tasudes. Kisaga langes sulane walo käte mines: tusse maha. Suur ehmatuse tuli kõikide peale ja keelas pere tüdrukud mõtlema, sellepärast ütles ta täie suuga: "Seda põrgu mängi on kurat mulle

meelehaiguseks ja kahjuks läkitanud! " Ja faks, kolm korda ütles ta wandudes, kuda ennemine kõik oma pisut wara oleks ära kautanud, kui seesugust õnnetust sulase külles näinud. " Ja kui mul poti täis hõberaha oleks, tahaksin lahkelt meelel seda ära anda, kui sulase wiga se läbi küllest lähaks! " Nõnda kahetses tüdruk sulase tiotust ja haawu! Wiimaks kandsid nemad haige tuppa, panid teda sängi ja püüdsid õmbliku wõrguga werejooksmist kinni panna. Hintz jäi lingo, ja unustas pererahwas sulase arstimise juures teda hoopis ära. — Kui kas ennast üksi leidis, wõtis ta hammaštega lingu paelast kinni, näris oheliku katki ja põgenes, oh seda õnne! sealt, kus ta nii palju piina oli kannatanud; ta läks teele ja jõudis teisel õhtul kuninga juure tagasi. Minnes sõimas ta enda rumalust ja Reinowaderi petust. — Aga kuninga wiha sütis põlema, kui ta Hintzi õnnetust kuulis; ta ähwardas ülekohtuse rebasele mõrtsuka surma, laskest filmapilgul oma nõumehed koku astuda ja küsis nende käest: mis nuhtlust nurjatumale pidi mõistatama? Kui nüüd igalt poolt ifa enam süüd Reinowaderi peale tõsteti ja uust kaebamisi awalikuks tehti, seal ütles Irmhabe määr: " Ehk kül siin kuninglikus kohtus paljugi isandaid võib olla, kes Reinowaderile hukatust soowivad, siiski ei tohi seadust mööda keegi priimehe õigust enne kahandada, kunni teda kolm korda kohtu ete on kutsutud. Peaks tema ka kolmandama

kutsmise wastu tõrkuma, siis on kohtul seadust mööda luba, teda ilma järelekuulmata huka mõista." Ja kuningas ütles: "Ma kardan, et keegi teie seast enam ei usalda temale sõnumid wia. Kellel on teie hulgas üks üleliig film, ehk seesugune kasukas, mis pauku ei põlga? Kes tahab kurjategia rebase pärast teha, terwist ja elo kautada?" — Määr ütles: "Suur kuninga isand, walitege mind se ammetile; mul ei ole küll üleliig filma, ega malkakartmata kasokat, ei ka enam kui üks ainus elo; siiski tahan rõemuga teie käsku täita ja Reinowaderi järel minna; saago sest siis mis saab. Kas tahate awalikult mind senna saata, wai pean ma otsegu juhtumise kombel tema juure minema?" — Kuningas wastas: "Minge kuida ise tahate, aga tooge teda seie! Teie olete oma kõrwaga kõik kaebamised kuulnud ja teiste käsowijate lugu filmaga näinud, sellepärast waadake ete, et teile midagi säherdust õnnetust ei sünni. Irmhabe ütles: "Julgest tahan siis teele minna, ja teie saate minoga rahul olema."

Kui määr teed käies Kurjasünnituse mõisa jõudis, istus Reinowader naise ja lastega ukse ees, muru pingi peal ja westis magusast jutu. Määr ütles: "Tere õhtust, wana lel, Reinowader! Teie olete üks wäga õpetud, mõistlik ja tark mees. Eks teie arma weel, et aeg ei ole tulnud? Kaebamised ja kurja sõnumed kaswawad igapäew teie peale suuremaks. Mino nõu oleks, sõbra kombel rääkides: tulge minoga

ühes jalapealt kuninga ete, enne kui armo aeg otsa lõpeb; sest tõrkumine ja pikem aea wiivitamine ei aita teile midagi; teie mõla-wa! on kuhjaga täis! Palju, väga palju kaebamisi teie üle on kuninga kõrwa ete tõstetud; täna kutsutakse teid kolmattorda; kui teie selle kutsumise peale ei tule, siis mõistetakse teid seadust mööda, ilmajäre!kuulmata, surma. — Kuningas saab kõige s!daw!ega seie tulema, teie kindlat mõisa !mberpiirama, et kedagi s!sse ega w!lja enam ei pease; ja teie läh!te naise ja lastega, elo ja waraga !hestükis huka. Kuninga woli eest ei pease teie põgenema; seep!rast on kõige targem nõu: tulge h!äl kombel kohtu ete. — Kawalust ei ole teil, Jumal tänatud! puudu; teie saate ennast sest wõrgutusest lahti peastma, nõnda kui enne seda suuremast kimbutusest peastite ja oma waenlaesed h!bi s!sse saatite." — Reinowader ütles: "armas lellep!eg, teie nõu on kiidow!ärt. Julgest tahan ma tulla õiguse otsust nõudma, ja loodan, et kuninga! mulle armo saab näitama; tema teab, mis suurt kasu ma temale saadan, aga ta teab ka, k!da teised isandad mind sellep!rast wi!kawad. Ei wõiks minuta kuninga auuj!rg !lesseista! Ja kui oleksin k!mmekord rohkemine e!sinud, siiski tean, et kui tema silma waatan ja temaga saan r!!kima, siis lõpeb ta wiha otsegu kewadine lumi p!!awa paistel! Kuningal k!l palju sulasid ja nõuuandjaid, aga tarka meelt ja nõuu ei ole palju kellegilt leida. Kus ial tarka nõuu puudub,

peab Reinowader neid juhtima; muidu on suure-
isandate kogudus üks juhivitsata waner. Mitu
wihtab mind selle õnne pärast, mõni jälle mu asja
pärast, ja üks tosin mo suuremaid wihamehi on
praegu kuninga juures koos, kes mulle surma on wan-
dunud. Kuis suudan ükspäinis hulga vastu seista?
Seepärast lartsin tännini tulles. Aga siiski lähän
ennemine asja kohtu ees seletama, kui et sest minu
naise ja lastele midagi kahju mõiks sündida. Ar-
mas Ermelina, kallid loomake!" — ütles Reino-
wader oma abikaasale — "kandke truioste hoolt laste
eest, ja waadake et furniwitates teine teist kailaga
pähä ei puudu! Rõige enamist palun teid noorema
pojakese Reino järel waadata; temal on lenad ham-
bad suus ja igapidi isa kaju ja kombes, loodan te-
mast ükskord mehe saamad; ja siin on mo poeg
Kossel, weike mõruke, keda niisama armsaks pean!
Ea oskab auduma linnu alt munad warastada, et
lind seda tähele ei pane. Tehke lastele igapidi
meelehääd ja kaitsege neid kahju eest! tagasi tulles
tasun teile kõik waewa ja hooletandmise kätte."
Sedawiisi naist maanitsetes jätis Reinowader juma-
laga ja tõtas Irmahemega minema.

Teed käies ütles Reinowader määrale: "Mo
kallid lallepoeg ja sõber! pean teile tunnistama, mis
raske mure ja lartlikud mõted südant mul koor-
mawad; kardan et surmatund juba pea kätte on
jõudmas. Endised patud seisawad otsegu paljud

pilved mul waimu silma ees; oh, teie ei tea, mis rahuta minu hing on. Teie olete üks auus waga mees, laske mind patu ülestunnistada! wõtte preestri asemel minu kahetsemist kuulda!" Jrmhabe wastas: "Kõige esiteks tõutage rõõwimist, wargust, tapmist ja muud südame kurjust hoopis maha jätta, muidu ei maksa patu kahetsemine midagi." — "Seda ma tean," ütles Reinowader: "laske patu-tunnistust mind alustada. Ei tohi ma teile salgada, kuida kõige loomade wastu, kes praegu meie kuningriigis elawad, ma paljugi patu olen teinud. Onu Mesikäpa panin patu wahele näpißtise, kus ta nahka pargiti, et kübara ja linnad pandiks jätis. Kassi petsin wale keelega hiire-söögile, kus ta lingu langedes tibat rooska sai ja ühe silma ära kautas. Niisamuti kaebab kü Kannusjalg tõt mööda; ma rõõwisin lapsed tal ja panin neid nahka. Ka kuningalõukoera ja tema suure emanda wastu olen mitmel puhul eksinud. Kriimsilm sai minu läbi mõnda häbi ja tiotust. Uga kasin aeg ei luba kõik temapustid siin ülestunnistada. Nalja pärast sõimasin hunti isa onuks, ehk me kül kogunist sugulased ei ole. Üksford — sest on aastad kuus teed — palus Kriimsilm mind, et pidin musta juudi mütsi temale pähä panema, sest temal oli himu mööda külasid tribu-krabu kaubaga ümber käia. Seal kõrwetasin tulega pää ümbert karwad ära et nahk kortsus ja hundike walu wärast hulgu. Niisamuti õpetasin koera

kombel teda sabaga kala püüdma. Ükskord läksime jälle võsel ühe rika mehe aita küskuma, kus mõned raswased sea kingid ruki salwes olid. Kriimsilm kraapis käpadega seina alla hauku, puges waewaga sisse; aga aidas ei jõudnud mehike ahnust keelata: sõi üleliiga, paisus jämedaks kui tiine kon, ja ei peasnud enam kitsast haugust tagasi. Ma tegin õue peal käre, napsatasin peremehe silma ees ühe kana ja putkasin jooksu; siis läksin aida ete, lasin kana suust, ja rahwas sai sedawiisi hundi jäljed kätte. Si, seal wirutati ühtluisi wanameest, kunni ta äraminestas, inimesed teda surnuks pidasid, sabapidi aia taha wedasid ja siis magama läksid, kui esiteks nõuu võtnud, teisel hommitul hundi kasukat mahanülgida. Ei tea, kui kaua ta seal roidus seisis. Üks teine lord oli temal himu kana liha peale, ta palus mind penni juhatada, kus kanad õrrel käisid magamas. Mina kiitsin penni teadwad, kus kuk iga võsel seitsme kanaga pidi magama; Kriimsilm nälpas juba keelt minu jutu kuuldes. Kui küla rahwas puhkama heitnud, läksime meie kabekeste kana saagile. Alna luuk seisis pool lahti ja suur piru-lõm põigiti akna peal. Hunt ronis mööda seina üles, läks lõmmu mööda, mis peeniks arwas, edasi ja plumsatas äkitselt kõige lõmmuga tuppa; ma lükasin luugi kinni, rahwas ärkas mürina pärast unest, võtis tuld tupa ja leidis palumata wõdera nurgast. Seal hakati wana mehe kasukat

rabama; ei tea, kudas ta wiimaks peasis. — Ra tuleb mul weel tunnistada, et Kriimsilma emandaga tül aega salamahti sõbrust olen pidanud. — Nüüd olen tõt mööda kõik teile tunnistand, palun andeks anda ja tõutan wastu tõrkumata kannatada, mis mulle nuhtluseks mõistate." Määr murdis ühe painuwa paju witsakeste, andis seda Reinowaderi kätte ja ütles: "Lel, andke selle roosaga ise endale kolm kibedat lööki, pistke siis wits tee ääre püsti, hüpake kolm korda üle witsa ja andke siis roosale lahkest suud: siis näitate sõnakuulmist ja ma annan teie wanad süüd teile andeks."

Kui Reinowader seda käsku sai täitnud, ütles Jrmhabe: "Nüüd, armas lel, laske meeleparandus hääs tegudes awalikult saada ja siis tõutage mulle: rõõwimist, wargust, tapmist, walet, abielu, rojastamist, ja ülekõhtu kiusamist maha jätta." Reinowader kostis: "Mina tõutan teie käsku mööda seda lubadust kindlast täita." — Siis tõtasid mõlemad mööda teed edasi; aga tee ääres oli üks kiriku mõisi ja õue peal suur trop kanu. Reinowader ütles: aia tagant lähäb kõige õigem tee, ja kargas korraga üle aia õue, wõtis ühe nuumatud luke suhu, et suled aga lendasid, ja pistis saagiga lip-pama. Seal hüüdis määr meelepahandusega: "Kas se on teie meeleparanduse töö? oh, õnsaks saamata lel, kes ühe kana pärast patu paelu tagasi langete!" Reinowader lastis kana suust ja ütles: seda tegin sügawas mõttes üsna hinge teadmata. — Tee:

käijatele tuli nüüd üks sild vastu. Reinowader jäi silla peale seisma, nälgas keelt ja wahtis üksi silmi kanade poole tagasi. Seda nähes, ütles Irmhabe sõideldes: „Lel! kus teil silmad jälle luusiwad? toho! täitmata loom!“ Reinowader kostis: „Ärge eksitage mind palwes; mõtes palusin praegu kana hingede eest, mis tännini minu läbi etsa on saanud.“ — Viimaks jõudsid nemad kuninga linna ligi, ja kui Reinowader kuninga lossi ja auujärge eemalt, nägi, läks ta meel nukraks ja suur kartus asus ta südamesse.

4.

Eõnum kuulutas kuninga linnas Reinowaderi tulikut, seal rutas igaüks — suur ja weike — teda vaatama; pisut sõbrameelelisi, suurem osa enamist kõik waenlasi. Reinowader ei pidand neist suu-
remat lugu, waid astus julge wiisaka sammuga
Jrmhabeme seltsis uulitsad mööda edasi, otsegu kuninga
oma poeg ehk üks oodetud suurtsugu wõeras. Kor-
raga seisis ta keskel suure isandate seltsis kuninga
lõukoera palge ees ja ütles kumardates: „Ülewäga

auvstatud kõrge kuningas, armoline isand! kõrge
 sugu olete ja suur, auu ja wäe poolest esimene
 loom; wõtte siis armolikult õigust mööda ka tänagi
 minu wabandliku jutu kuulda. Teie kuninglik arm
 weel truimat sulast ial ei leidnud kui mind, mis
 julgest tohin tunnistada. Paljogi seisab praegu
 teie auujärje ümber, kes mind selle õnne pärast wi-
 kawad. Waenlaste kurjatahilit wale kipub teie
 sõbrust mul lõpetama, aga tänu wana taadile! teie
 katsute iga asja põhjani läbi ja kuulete nii hästi
 süüaluse kui kaebaja jutu; olgu naad küllalt selja
 taga luiskand ja mind tagajärel sofinud, mina
 seisan kohkumata kohtu ees ja mõtlen: küll teie minu
 truust tunnete, mis seda tagakiusamist mulle saa-
 dab. " "Wait!" kargatas kuningas — "pidage
 lõuad kinni! teie libekeelik lori lähäb tuulde; awa-
 likuks tõusnud ülekohtu tööd ähwardawad teile
 nuhtlusi. Kas pidasite rahu : lepingut, mis suurest
 armust kõige elajatele kuulutasin ja wande sõnaga
 kinnitasin? — Seal seisab leinaja kuk Kannusjalg,
 kelle lapsed teie, ülekohtune waras! üksteise järel
 enamist kõik ärarööwisite! Armastust minu wastu
 püate, usun ma, se läbi ülestunnistada, et minu
 kuningliku weli awalikult põlgate ja minu trui
 sulastele puessi teete. Waene Hints kautas ühe sil-
 ma ja terwise! Mesikäpal lähäb mõni nädal aega
 walosaid haawu parandates. Toho, äriiskelm! mis
 pikemalt teiega waidlema hakan: kaebajaid on hulga-

keste, tões tehtud kurjust küllalti; peasmist teil ei ole loota." Reinowader kostis alandlikult: "Armoline kuninga isand, kas mina sellepärast nuhtluse väärt! oli se ehk minu süü, et Mesikäp werise pääga tagasi tuli? Ruda töö, nõnda palk! ütleb wana tark sõna. Üleliig julguses kipus ta sõge wäe kaupa talomehe meespuu kallale, ei kuulnud minu keeldu; magus meekärje himu pistis tema mõistuse — ei tohi nimetada: kuhu? — Tükasid tormlaesed talupoead tema kere peale, eks olnud Mesikäpal tugevust ja rammu küllalti vastu panna; sõimas ja wopsis rahwas teda, miks ta siis kui wahwa mees neile laimu ja matsust käte ei tasund, enne kui jõe palku põgenes? — Ja kui isane kas Hints, keda lahkest vastu wõtsin ja mõderaspiu roaga sõõtsin, ennast warguse eest ei oskand hoida, waid minu sõbraliku nõuu vastu bösel salamahhi kohtumehe küüni wargale puged ja seal wiletsat kahju leidis: kas se siis minu süü? Wai kas mina nende pöörase töö pärast nuhtluse väärt olen? Mõistke siis kohut õigust mööda, kuulage asja läbi, ja teie leiate mind ilmasüüta."

Seal ütles winaš R o h e k e l: Aeg on tulnud, läki nüüd kaebama! — Ja sedamaid tulid Lääne lamboline hunt tõige sugulastega, isane kas Hints, Mesikäp karu ja palju muid elajaid karja kaupa: eesel, priinimega Pikkõrm, jänest Argpüks, weike koerake Pits ja suur karja koer Krants, Mekmek kits, ja Pukfarm ilk, ka ärg ja hobone ei

jäänud teistest maha; metselajatest nähti weel: oraw, põder, irwe, kobraš, nugis ja siil; niisamoti lendsid kohtu ete toonefurg, rähn, furg, kaarn ja muud linnud; ujujatest tulid P i i l o p a p a part, S u l g n i k ani ja mitmed teised leštajalad. Kan-
nušjalg, leinaja kut, astus ka oma järeljäänud laste-
riišmetega kuninga auujärje ete ja hakas ägedasti kae-
bama. Aga kes jõuaks seda määratu linnu parwe
eht elajate hulka siin ülesnimetada, mis aega mööda
senna kolu kogus. Kõik kipusid üheskoos reba-
sele kere peale, püüdsid tema kurgjad teud korraga
awalikult tõsta ja lootsid tema nuhtlust näha saada.
Balju kõnega tungisid nemad kuninga ete, lisasid
kaebust kaebustele peale, wanu ja uusi tempust
üleštunnistades. Ei olnud weel ial ühel kohtupää-
wal nii palju kaebamisi kuninga ete tõstetud. — Aga
Reinowader seisis kohkomata ja oskas igamehele
wiisakast wasta košta, ja sõna suhu wõttes jooksis
kena jut temal kui wesi, wai mis ta ial wabanda-
des rääkis näitas üena kui tõsi. Kõik oskas ta
ärasalata eht hoopis teisiti käända, ja kes tema wastu-
kostmist kuulis, pidi imeks pannes teda wabaks
arwama ja pealegi mõtlema: Reinowaderil on õi-
gus. Wiimaks tõusid mõningad tõsised õiglased me-
hed Reinowaderi wastu üles, kelle tunnistus tema kur-
jad tööd korraga tõeks tegi. Nüüd oli kawal mehike
lõksus! — Kuninga ülema kohtu nõumehed mõistsid
ühest suust: Reinowader rebane peab surma

nuhtlusesse langema! ja kästi sedamaid teda wangi wõta, käed selga siduda, ohelik kaela panna ja wiibimata wõlla pua, et kõik endised raskest kurjuse tööd tiotawa surmaga temale käte saaksid tasotud. Kui kuningas nimetud kohtomõistmise otsust oma käekirja ja pitseri läbi oli kinnitanud, mõtles Reinowader: nüüd on wiimne ots mul käes, ka wal wabanduse jut läks hoopis tuulde. Seal seisis torraga tema libe tiotaw elo ots waimu silma ees ja kõik endine ülekohus langes kui udu pilwe tema hinge peale.

Kui nüüd Reinowader kohtu õigust mööda waenlaste hulgas norikus seisis, ja mihamehed rutust teda wõlla tahtsid wia, hakasid tema sõbrad ja sugulased kohtudes nukral meelel leinama. Irmhabe määr ja teised ligisugulaesed kuulsid wastu meelt kohtu käsku ja kaheksesid suure kisaga armsa sõbra surma, kes, kui suurtsuga mees, isandate hulgast esimene, nüüd kõigest auust ja suurusest leff — tiotawa surma pidi langema. Tuba se mõte tegi neid pööraseks, kuidas pidid nemad Reinowaderi wõllapoomist oma silmaga nägema? Nemad astusid üheskoos kuninga ete, palusid luba koeminna, ja läksid — nii palju neid oli — kuninga koeast ja linnast wälja. Kuninga lõukoera meel läks torsu, et nii palju kuulsaid isandaid temast lahkus ja ärapõgenes; ega mõinud ükski seda ete armata, mis nüüd näha sai: et Reinowaderi

sõbrad ja sugulased nii väga perekas olid. Selle pärast rääkis kuningas salamahti ustawa nõumees-tele: „Eh! kü! Reinowader väga tige loom on, siiski ei tohi meie unustada, et tema sugulaste mitu meie teenistuses väga tarwilikud on; kes nende aset saab täitma?“

Lääne isand, Meistkär ja Hints olid kui tahtjad siit wangi ümber asja tallitamas ja rutasid kuninga käsku mööda waenlase tiotawa surma kätte saatma; nemad wiisid teda kisaga linnast wälja ja hõiskasid rõemu pärast, kui wõl nende silma paistis. Seal hakas kaks wihaga hunti tagasihutama, üteldes: „Kriimsilm isand, wana Pühajüri kutsikas, tuletage täna meele, mis woolas töömees ja asjatalitaja Reinowader sel puhul oli, kui teie kadunud wenda tema wihkamise pärast ülespoodi! Ärge jätke wana wõlga kätte tasomata! Ja teie, Meistkäpa isand, mõtelge nüüd selle peale, kuida Reinowader teid petis! kuida tema pärast wiimate talumehe õues paku näpistis wihase rahwa malka, meeste ja naiste wopsofi kannatasite, haawu, häbi ja tiotust leidsite ja kõige ilmale naeruks saite. Olgem walmsad, sõbrad, ja ühemeelelised, tema on väga kawal. Peaseks ta täna jälle meie käest, siis waletakš ta ennast wabaks, ja meie ei saaks ial magusa kätetasumise tunni õnne maitsema. Läki rutu temale wõlga kätte maksma!“ Kriimsilma isand kostis: „Jutulorisemine ei maksa meil midagi;

muretssege mulle ennemine tugewa oheliku, ma tahan ta toõsu wälja wõtta ja pika ilule korraga otsa teha." Nõnda isefes'is rääkides läksid nemad mööda teed edasi. Reinowader, kes senni wäikselt nende jutu kuulnud, lühas pillkamiste juure: Ma panen imeks, et teie nõuu ei leia? Kül Hintz juhatab teile oheliku, kenne tugewust oma kaelaga kohtumehe küünis katsus, kui suure auu ja iluga hiire püügilt tagasi jõudis. Aga Mesikäp ja Kriimsilm, teil on wäga kiir taga, wana onu surma läkitada! Kas ehk arwate weel täna seda asja toimetada?"

Kuningas ise läks suurema isandatega seltsis linna wärawast wälja Reinowaderi wiimist lugu waatama; ka kuningana*) ja suur hulk muid tanu- päid, nende kannul, otsata palju tehmu ja rikaid, tõtasid wõlla juure Reinowaderi ülespoomist waatama. Kriimsilm isand rääkis oma sõbra ja sugulastega, käskis neid üksteise kõrwas ligistiku astuda, et kinnihoidetud wang pakku ei peaseks, sest kes kawala mehe tempu wõis uskuda. Abikaasale ütles hunt weel iseäranis: Gina, wana moor, seisa elu poolt tema wastu, aita meestele teda kinni pidada ja näita kohe hammast, kui putkama peaks kipuma. Kui kelm meie käest peaseks, siis saaksime seda waluga üheskoos

*) Kuningana, kuningasa, on üks uus sõna ja tähendab: kuninga-emand, ehk kuninga abikaasa.

mälestama. Teie, armas Mesikäp, tuletage nüüd walo ja sõimu meele, mis rohke kasodega wõite kätte maksta. Hints, wennike! ronige üles ja lõitke ohe-
liku ots wõlla külgi, teised pidago wangi finni, ja mõningad tulgo mulle appi redelit püsti seadma; kahe, kolme silmapilgu pärast on kelmi wiimne lugu laule-
tud." Mesikäp kostis: Seadke aga julgest redelit, kül mina teda finni pean. "Ennä imet! ütles Reinowader — " mis woosad kutkad teie olete onole otsa te-
gemas. Diguse pärast peaksite mind sugulase kombel kaitsema ja warjama ja hädas mulle appi tulema. Mis armo palumine siin mulle aitaks! Kriimfilm isand wihtab mind kõigest südamest ja käsib naist, mind hammastega finni pidada, et ma pakko ei peaseks. Kui eideke endist aega meelde tu-
letaks, ega ta siis mulle raadsiks wiga teha. On se minu wiimne tund, siis soowiksin rutu aega lõ-
petada. Minu kadund isa wiimne tund oli ruto-
lisem, kui seesamasugune wiletsus tema peale langes; ega olnud temal poolt nii palju uhkeid saatjaid kui minul. Tahate veel kauemine minu peale ellitades armo heita, se teeb teile häbi." Kas kuulete, hüüdis Mesikäp, mis hooplikult ülekohutune rää-
gib? tõmmake rutu teda ülesse! mehikese ots on praego käes. — Reinowader mõtles: tuleks mul õnne kombel suure hädas midagi meele, mis kuninga südant saaks liigutama, et mulle elo kingiks ja mino kolm tugewat waenlast häda ja häbi

siis saadaks,
siis oleksin ma
mees. Targad
mõted ja ka
walus, tulge
appi! oheliku
filmus on kõri
ümber, hädas
oht ja kitsik
käes! kudas
siin lahti pea-
sen? Kõik ku-
ri lugu weereb
hunnikus mino-
peale: kunin-
gas on wiha-
ne, sõbrad läts
süd pakko ja
maenlased mul
wäga fanged.
— Armast kül
häd tegin,

põlgasin awalikult kuninga woli ja nõumeeste
tarkust; küll olen sellepärast wõlglik ja süüdlane;
aga lootsin ikka veel õnnetusest wõimust saada.
Kui veel nii palju mahti saaks suu lahti teha,
ei nad siis mind üles saaks pooma! lootust ma veel
ei jäta maha.

Nõnda mõteldes käänas Reinowader pää rahwa poole ja hüüdis: „Surm seisab mul silma ees, mina tema läest enam ei pease. Sellepärast palun kõiki, kes siin kuulmas, aidake mulle kuninga läest nautu aega paluda, et võiksin veel enne surma hinge kergitades awalikult tännini tehtud kurjad tööd ülestunništada, muidu võiks pärast seda mõni ilmašüüta minu patu läbi kimbotust leida. Tawalik heldus saagu minu wõla-raamatust nii palju patu kustutama, kui ma tunništuse läbi teistele kasu soowin. — Suurema hulga meel läks ärdaks seda jutu kuuldes. Nemad rääkisid isekeskis: Ega selle pisokese palwe täitmine palju aega saa wiitma! ja astusid üheskoos kuninga ete luba paluma. Kuningas lõukoer wõtis nende palweid kuulda; seal läks Reinowaderi südame koorm kergemaks, ja silmapilgul kingitud armu aega endale kasuks wõtes, hakas tema sedamaid rääkima: „Mina ei näe ühtainust teie hulgas, kellele ma kahju ei ole teinud. Esmalt — kui veel alles pisokene poisikene ema rinnast wõerduma hakasin, läksin kobe himu järel noori lamba ja kitse tallekest taga kihotama, mis karjast eemale juhtusid minema; nende määgimine oli minu kõrwale väga magus pillike, soowisin nendega tutawamaks saada. Mängides kägistasin korra kogemata ühe lamba tallekese, imesin were ja tundsin, et roog väga maitsem! Uega mööda näpistasin noorematest kitsetallekestest neli tüki, panin põesa

taga salamahti nahka ja õpisin suurema ammeti peale. Pääw pääwalt julgemaiks minnes hakasin lindu püüdma, ega ei jätnud rahul ei kana, parti ega ane; wõtsin kinni mis ete juhtus, ja mis enam kõhtu ei mahtund, seda matsin liiwa sisse teiseks korraiks. Juh- tus üksford pakasel talwel, et Girtsu: soo peal Kriimsilm isandaga tutawaks sain, kui tema pa- rajast põesa taga kõhuli maas saaki oli luurimas. Kriimsilm tunnistas, kuda meie wanast ligisu- gulased, kas lelle wai tädi poead pidine olema. Meie sobisime kaupa ja tõutasime teine teise wastu sõbra kombel elada, mis läbi, Jumal paraku! mulle mõnda kiusatust sündis. Sest aeast saadik luu- siime ühestoos maad mööda, tema warastas suuri, mina pisofesi elajaid. Mis ial püüdsime, pidi wenna kombel jägatud saama, aga ei olnud osad ial ühe- suurused, waid tema wõtis paremad suutäied ja an- dis mulle, mis üle jäi. Oli Kriimsilm wastika ehk waräsa rõõwinud, wai oina ehk sihofese kinni wõtnud ja leidsin ma teda parajalt saagi kallal, mis tema küüsis sipeldas: seal ärritas ta hammast ja hirmutas mind urisedes ära, mis läbi minu osa temale jäi. Ja kui kaheleste ärga mure- sine ehk lehma mahakiskusime, siis tuli filmapilgul ta naine seitsime lapsaga hulgudes söögi kallale, ja pelletasid mind metsa. Ei mite küllekondikestki an- tud enne mulle, kunni üsna paljaks oli näritud; kõigega pidin lepima. Tänu Jumalale! ma siiski

nälga ei näinud. Kallist wana wara nosides toit-
sin ma salamahiti oma pääd, sest kulda, hõbedat
ja muud kallist naudi oli mul küllaltki peidus; ega
jõnaks praegu raudwanter seitsme koormaga seda
wara ärawedada."

Kuninga kõrw sirguis pikemaks, kui Reinowa-
deri warandust kuulis, tema astus ligemale ja
küsis: "Kust teie kallist wana wara saite? kust
naudi endale pärisite? Tunnistage awalikult
ülles!" Reinowader wastas: "Mis kasu sest
saaksin, kui wara hakaksin salgama, ega ma surses
kallist warast midagi kaasa wõi wõta. Teie sundi-
ja soowimist mööda tahan kõik awalikult ilmu-
tada; ei tohi ma armastuse ega häda pärast
midagi sala asja kauemine warjada, kuulge siis:
se wara oli warastatud! Mõningad olid nõuu
pidanud ja wandega kinnitanud: teile, auus kuningas
isand, otsa teha, ja kui sel korral wara nii targal
kombel nende järelt ei oleks warastatud, siis
oleksite teie ammogi otsas. Pange tähele, armol-
ine isand! mis ma ütlen: teie elo ja õn seisis
nimetud wara külles. Minu kadunud isa sai selle
asja läbi suure häda sisse, langes enne aegu surma
ja tuleb karta — igawese hukatusse! Aga kõik
sündis, armoline kuningas, ükõnes teie kasuks.

Kui kuningana ehmatades Reinowaderi kole-
dat jutu oli kuulnud, mis suurest warast ja abi

kaasa surmast tunnistust andsid, ütles tema: „Mina noomin teid, armas Reinowader! tuletage meele, mis pik tundmata teekäik teie jalge ees seisab, wä hendage kahetsmise läbi raskest hinge koormat ja tunnistage meile tõt mööda seda mõrtsuka lugu üles.“ — Kuningas lisas juure: „„Igamees olgu wait! Reinowader tulgu redeli pealt maha, astugo ligemale; meie tahame asja otsast pike malt läbi kuulata.““ Reinowaderi süda läks julgemaiks, tema tuli wihameeleste meelepahanduseks redeli pealt maha ja astus kuninga ja kuninga ligemale, kes pikemalt sala asja läbi tahtsid kuulata. Nüüd walmistas Reinowader ennast ue tugewa wale jutu wasto, mõteldes: kui kuninga armo käte saaksin ja kawal nõu mul sigineks, siis lähäksid huka tõit waenlased, kes mind wõlla tahtsid pua, ja mina peaseksin forraga kõigest kimbatusest. Walet on üleliiga tarwis, enne kui selle mõtlemata kaso osaliseks saan. Kuningana oli wäga rahota ja nõudis rebase käest tunnistust: andke teada, kuda tõit asi sündis? rääkige tõit! mõtelge eesseiswa surma tunni peale ja kergitage ilmast lahkudes oma hinge koormat.“ Reinowader kostis: Tõrkumata tahan tõit ülestunnistada; surma pean muidogi minema: surma wasto ei ole rohto Maa-ilmas. Mikspärast elootsas hinge koorman ja igawest nuhtlust endale peaksin saatma? se oleks üsna pöörase töö. Paremine tunnistat üles

kohut selgest, ja ehk kül, Jumal paraku! sugulaaste ja sõbrade peale kaebtust tõstan, siiski parem ilmlil tüli kui igawene põrgo piin teises ilmas." Runinga süda oli seda kuuldes nukraks läinud, tema küsis: "Kas räägite tõt?" "Reinowader ütles kahetsewa näoga: "Ehk kül waene patune loom olen, siiski räägin selget tõt. Mis wale mulle enam aitaks? Armo mina maa pealt enam ei saaks ja hing lähaks igawest huka. Teie teate, et kohto mõistmist mööda surma pean minema; wiimne tund mul praego silma ees, sellepärast ei wõi kurjus ega hääduš mind enam aidada." Wabisedes oli Reinowader seda ütelnud, ja näitas kahwatand kui furnu. Runingana ütles kuningale: Mul on hale meel tema ahastust nähes, waadake jälle armolikult tema peale, kuninglik isand! ja tulestage meele, mitmest kiusatusest meie tema tunnistuse läbi peaseme. Palun teid, wõtke lahkest tema jutu kuulda. Raskige igameest wait olla ja teda awalikult tunnistada. Runingas andis seda mööda käsku, ja kõik kogodus jäi waiti kuulama. Reinowader ütles: Teie tahtmine sündku! wõtkem minu tunnistust kuulda. Minu jut peab truu ja tõtelik otsekui käekiri ja pitser olema; teie peate kurja nõupidajad otsani tundma saama, mina ei haka salgama.

5.

Wõtkem siin pikemalt kuulda, mis kavalusega Reinowader ennast peastis ja teisi kimbutas. Põhjatu walega tiotas ta oma kadund isa põrmu hana sängis, ja tõstis kurja laimu Grmhabe me peale, kes kui truu sõber igas kohas tema eest kostis; aga Reinowader kelm ei pidand nüüd kellestki lugu. „Minu kadund isa“ — alustas ta jutu — „oli üksford õnne kaupa ennemuistese wägema kuninga R a l e w i : poea waranduse sala tee peal leidnud, aga ei saatnud se kogemata õn temale kasu. Suure wara juures läks tema süda eneste suguste wastu wäga uhkeks, tema hakkas oma ligemisi põlgama ja suurema sugu rahwa sõbrust otsima. Niipalju tundsin selgest, et kui wara minu isa käte jääks, siis wõiks ta raha läbi palju sõbru leida, aga kui warandus saaks meie armoliku kuninga hooleks antud, luida õigus on, et siis wõiks sest keige suurem kasu riigi walitsusele ja mitme alamatele sündida. Nüüd püüdsin murega salakohta ülesleida, kus warandust warjul peeti, ja tahtsin salamahti wargust warga tagant warastada. Läks isa, wana kaval, mul nurme peale, lipas ta metsa pääwal ehk võsel, külma ehk palawaga, märjas ehk kuiwaga, ita olin salamahti tema kannul ja luurisin wana mehe teekäikisi. Üksford lamasin jälle mäta warjul peidus mure ja

mõtega, kuida warandust üles pidin leidma, kellest nii palju olin kuulnud. Rogemata filmasin seal isa ühe prau wahelt wälja pugema; paekiwide wahelt astus ta otsegu sügamusest wälja. Mina seisin kui puu: not warjul, ei usaldand mite hingata; isa arwas ennast üksi olema, wahtis teraselt igale poole ümber, ja kui ei laugel ega ligimail kedagi ei näinud, alustas ta mängi, mis teile tahan kuulutada. Hauku täitis tema liiwaga täis ja tegi nii osawalt maaga ühetasaseks, et kes filmaga ei näinud, ial kohta üles ei oleks leidnud. Enne kui äraläks, sibilis jala asemet saba ja ninaga siledaks. Ceda kavaluse tööd õpisin sel pääwal esimest korda wana kadund isa käest, kes iga kõweruse ja kelmi töö peale wäga harind oli. Kui isa asjatalitusele sealt ära rutas, jäin mõtlema, kas ehk kene warandus siin ligimail mõiks warjul seista! Uega wiitmata astusin senna ja hakasin warmalt tööle; liiwa alt leidsin kohe prau ülesse ja pugessin ahne südamega sisse. Oh, imet, mis seal leidsin! kallid asju, peenikest hõbedat ja selget kulda oli senna koorma kaupa kogu pandud! Ei ole kõige wanemad loomad siin kogu: konnas tõest weel nii palju warandust üheskoos oma filmaga näinud! Kohe selsamal õhtul, kui kuu oli tõusnud, tõtasin abikaasaga seltsis raha haugule; meie nesisime ja wedasime ühtepuhku böö ja pääwad kaks nädalat, ja sest et meil wantrid ega käre ei olnud, tegi medu meile suurt tusta.

Tõrkumata truuses aitas kallis Ermelina mul koor-
mat landa, kunni meie aega mööda kõik kallist wara
ühte salapaika kogu saime kogund, mis selle tarbeks
otsegu loodud oli.

„Wähe aeg võttas minu isa salamahti üle wäl-
ja oma wara vaatama. Juba minnes tegid kur-
wad mõted ja mured tema meele nukraks; aga mida
enam ta kraapis, sübis ja otsis, seda vähemine
leidis tema endist naudi. Nõnda oli kõik nähtud
waew korraga tuulde läinud; kanges hingedaustu-
ses kipus ta meelt heitma.

„Aga kõige hoole, tarkuse ja murega ei jõud-
nud ta ära viidud wara enam kätte saada. Meele-
pahanduse ja häbi pärast poos mo õnnetu isa
ennast ülesse; se kole mälestus piinab ööd ja pää-
wad minu hinge! — Sedawiisi kasu püüdes, lõpe-
tasin oma isa elupäiwi. Ei wõi ma praegu seda
tööd kahetseda, ehk mul kül kiusatus sest tõuseb.
Kriimsilm ja Mesikäp, kaks täitmata ahned, istuvad
kui auustatud nõumehed kuningas kõrwas. Aga
Reinowader, waene mehike, kes oma isa äraandis,
saab oheliku filmuse ja wõlla samba selle eest tänuks!
— Kus weel teisi niisugusi mehi leida, kes ennast
ärasalgawad ja hääle meelel surma lähawad kui
mina? ” —

Kuningas ja kuningana, mõlemad liigraha
ahned, hakasid salanduu pidama, kuida enne Rei-

nowaderi surma kadund Kalewi: poea ennemuistese wara endale mõistsid pärida. Remad astusid teistest kõrwale, hüüdsid Reinowaderi enda ete ja küsisid salamahti: Tunnistage üles, kus suur warandus peidus seisab? Reinowader wastas: „Mis kasu lena wara juhatamisest mulle tõuseb? Runingas mõistab mind kohtu läbi surma ja mina pean selle eest temale kasu saatma! Usute ommetegi kindlamast minu waenlast, neid wargaid ja röõwliid, kes mind tagakiusawad, kui minu truust!“ — „Ei, armas Reinowader!“ ütles kuningana, „ei se pea ial mite sündima! Minu kuninglik isand kingib teile elu ja lubab mööda läinud aega ära unustada, kui meile rahahauku ülestunnistate; tema kuninglik süda pöörab heldusele ja ei ole enam teie üle sugugi wihane. Elage edespiddi mõistlikumalt, pidage teiste elajatega rahu ja jääge meile truiks sulaseks!“ Reinowader kostis: „Urmoline emand, paluge kuningat, et mõtaks wandega teie tõutust minu wastu tõeks teha, ja endisefed kurjad tööd ja eksitused hoopis ära unustaks: siis luban teile suuremat wara kui praegu kellelgi kuningal on päranduseks.“ Urge uskuge, armas abikasa, tema wale jutu! hüüdis kuningas. Mis tema wargusest, walest ehk röõwimisest tunnistab, seda mõite kui tahate uskuda, sest suuremat waleliku Maailmas weel ei ole nähtud kui Reinowader! Kuningana kostis: „Tõsi kül, et tema

endine elukäik laituse väärt ja kõwerik on, mis meile uskumist tekitab; siiski peame meeletuletama, kui suurt kasu ta meile sellega saatis, et oma isa, lelle ja teised ligi sugulased meie kasuks ohwerdas, ja nende kurjad nõupidamised meile awalikuks tõstis." Kuningas ütles: Kui armate et helduse näitmisest meile suuremat kahju ei tõuse, siis tahan seekord Reinowaderi kurjad tööd andeks anda. Ükskord weel, aga se on wiimne kord, tahan tema jutu uskuda! tuletage Reinowaderile seda meele: et ma oma kuningliku habeme peale wannun! kui tema edespidi ülekohut teeb ehk walestab, siis peab tema minu terawaid küüsi tundma saama, ja kõik tema suguwõsa põlwest põlweni.

Kui Reinowader kuninga teisiti mõteid tähele pani, wõtis ta süda julgust ja tema ütles: "Armoline kuninga isand! se oleks pöörase töö, kui hakaksin teile walet tunnistama, mis mõne pääwa pärast awalikuks tõuseks ja mind hukka saadaks!" Kuningas uskus tema sõna ja andis kõik wanad süüd torraga andeks. Reinowaderi rõõm oli otsata, et nii hõlpsal kombel elokitsikust ja waenlaste käest ära peasis. — "Kõrge kuningas, armoline isand!" ütles Reinowader: "Jumal saagu teile ja teie auu väärt abikaasale ükskord tulemas ilmas käte taksuma, mis teie minu waesele siin armu näitate: teie heldust mälestades tahan elu otsani teie vastu tänolikt olla. Ei ole kuskil Maailmas üht elawat

loomas, kellele ma kallist warandust nii hää meelega soowin kui teile. Suure armu eest, mis mulle praegu olete näitnud, kingin teile Kalewi poea kalli waranduse päranduseks. Kus wara seisab, tahan teile töt mööda tunnistada. — Wõtke siis kuulda ja pange kohta häästi tähele! Hommikku pool Lätti maal on üks suur liiwane nõm, keskel nõmme seisab paks ladata põesas, mis rahwas Narrika põesaks kutsub, — pidage nime mees. Põesa ligimail on üks allikas, mis Tõlparu allitaks nimetaks! need kohad on ligistiku. Nimetud paika ei lähä aasta otsal ei mees ega naine; suuris- pääkul ja nahkhiir elawad seal üksi. Senna maisin Kalewi poea waranduse maha. — Narrika põesa ja Tõlparu allikast, neid kaht nime teie ei tohi unustada. Minge abikaasaga seltsis ise senna, teil ei ole nii ustawaid sulastid, kelle hooleks asjataallituse wõiksite jäta; parem on kui ise senna lähäte, sest warandus on wäga suur. Kui Tõlparu allikast mööda saate, siis nääte kohe kaks lähara ladwaga männi puud, seda mis ligemal kaewu pool seisab, pange tähele, et teie ei eksfi. Minge siis, armoline kuningas, otsekohe selle esimese männi peale, männi põhja pool juurte al, pisut homikut wastu, magab liiwa sees ennemuistene Kalewi poea warandus. Hakage seal kaewama; teie leiäte esiteks juurte al samblaid, kui samblaid natuke kõrwale lükate, puutub rikas wara kohe

teil silma : paatrid, riistid, wanad taalrid ja rubla-
tükid, kuld preesid, sõled, sõrmussed ja muud lenad
ehke asjad. Natuke sügawamas haugu põhjas
seisab wiimaks weel Kalewi poea kuninglik auu-
kroon, mis Mesikäp praegu kannaks, kui nende
kuri nõu oleks siginend. Muid ilu-asju ja kallid
kiwisi, mis teie kulla ja hõbeda kõrwas pikemalt
weel leiata, ei jõua ma ülestunniistada; ega tehta
ka meie päiwil enam niisugusi asju, ehk kui neid
tehtaks, kedagi ei oleks, kes osta jõuaks! Kui
teie, armoline kuningas, kõik seda kallist warandust
oma silma ees näate, siis mõtlete lahkest minu peale:
Oh Reinowader, õiglane rebane! kelle käpad
kallist wara sambla sisse liiwa alla matsid, saagu
sinu käsi häästi käima, kus sa ial seisad ehk liigud!
— mõtleb teie kuninglik süda. —

Mõnda lõpetas walelik jutu, ja kuningas ütles:
Teie peate mul ise teejuhiks kaasa tulema, kuida
muidu senna oskan? Ma olen küll mõnda Lätti-
maast kuulnud, ka Kuura- ja Littuse-maa nimi,
Lartu- ja Laarapait mul mõnikord kõrwa kost-
nud, aga Narrika- pöesas ja Tõlparu- allikas on
mul alles teadmata; kas ehk olete jälle walet mulle
luiskanud? — Reinowader kostis: „Wai ma teid
kaugele juhatašin? Olesin teid Inglis- ehk Turgi-
maale otsima läkitanud, siis mõltsite kahewahel
olla. Mikäpärašt teie nii uskmata olete? Kõik,
mis tunniastasin, on tõesti ligimail Lätti- maal leida.

Rüüfige kogukonnas ühe ehk teise elaja käest, kas nemad nimetud kohtasi ei tunne?" Seal kutsuti jänest Argpüks kuninga ette, kes kui aawa leht wabisedes senna astus. Reinowader hüüdis: "Astuge julgelt ligemale, teie peate kuningale wandega tunnistama, kas teate kus Narrika pöesas ja Tõlparu allikas on? Jänest kostis: Tean kül; need kohad on suures liiwa nõmmes, Tõlparu allikas seisab Narrika pöesa ligimail. Narrikast kutsutakse seda kadaka pöesast, kus wanal aeal oinas Kõhelella isa salamahiti klubimargi raha tegi, kunni teda kinni wõeti ja Riia turul kaaki pandi. Olen seal paljogi külma ja nälga kannatanud, kui mõnekorra karjakoera Krantsi eest sinna pakku putkasin. Reinowader ütles Argpüksile: "Teie wõite äraminna; kuninga isand on teie teejuhatamisega rahul."

6.

Kuningas lõukoer istus lünkale suure kiwi otsa, kästis riigi alamad murule maha kükitada, suurt sugu niihäästi kui alamad — igamees oma paika, tõrwad lahti teha ja suud kinni sulguda; Reinowader seisis kuningasa tõrwas ja libitses sabaga. Kuningas turtsatas paar korda ja ütles siis: "Olege wait ja kuulge minu jutu, linnud niihäästi kui elajad, lehwad ja rikad, weised ja suured, kõik

kuulge nüüd minu sõnu! Teie, minu suured isandad, ja kõik teised kuningliku auu ja woli laasamad: Reinowader rebane seisab siin minu woli al: üürifese aea eest peeti nõuu, teda wõlla pua; aga tema on meie kuningliku auu järje ees palju salaasju älestunniistanud, sellepärast kingime temale ueste oma kuningliku armu ja wõtame tema jutu uskuda. Peale seda on kuningana, meie auuwäärts abikaasa, tema eest wäga palunud, mispärast Reinowaderiga lepin ja fere ja elu priuse temale tõutan. Meie kuninglik hool ja woli saab edespidi ka Reinowaderit kaitsema ja tema üle warjama; siis käsin mina teid, kui elu teil armas on: auustage Reinowaderit, tema naist ja lapsi igas kohas, kus teie — olgu õõsel ehk pääwal — nendega koku juhtute. Mina ei wõta pikemalt kaebtusi Reinowaderi peale enam kuulda, mis kadedus ja kurjus tema peale tõstab; tema endised kurjad tööd jäägu unustusse, sest tema hakab tõtelitult meelt parandama. Homme hommiu wara wõtab tema pauna selga ja lepi käte ja lähäb waga mehe kombel Kuresaare endisid patusi kahtsema, ega tule enne tagasi, kunni kõik wanad wõlad andeks on saanud. — Hints ütles tulise wihaga suud mööda Kriinsilma ja Mesikäpa isandale: meie töö ja waew läks üsna tuulde, oh oleksime kangel — kangel siit, ehk neelaks maa meid alla! Kõl armu leidnud Reinowader meid kolmekeste nüüd hylatusse

saadab. Üks film mul lõpes, nüüd kordan teise eest! Mesikäp koetis: Ma näen, mõnu sõu on meil kallid asi! Aga Kriimsilm ütles: Se asi on küll kantsakas, siiski läbi jala pealt kuninga juure. Tema astus Mesikäpaga seltsis wihaga kuninga ja kuningasga ette. Seal tõstsid nemad kaheleste palju kaebusi Reinowaderi peale ja rääkisid äkilise sõnaga; aga kuningas ütles: „Kas teie minu jutu ei ole kuulnud? Mina olen Reinowaderi uest armuga waastöötnud. Mis teie, tolwanid, weel tahate?“ — Kui kuningas nõnda wihaga ütelnud, käskis ta mõlemid linnimõta, sõduda ja wangitorni heita; sest Reinowaderi jut nende salakurjusest tuli kuningale meele.

Äkitselt oli Reinowaderiga lugu hoopis teisiti läinud; tema peasis kimbust ja tõukas oma pealekaebajad häbi ja wiltsuse sisse. Kawalal kombel oskas tema asja nõnda tallitada, et tül nahka karu turja pealt — pikuti ja laiuti üks jalg — maha nülitati ja temale tee paunaks tehti. Kuningas käest palus Reinowader weel passlid, üteldes: Teie walitsesite mind, armuline kuninglik emand, armu teekäijaks, aidake mind nüüd teele walmistada. Kriimsilma isandal on kaks paari passlid, ega se palju oleks, kui teise paari mulle annaks. Tallitage, armuline emand, seda asja kuninga, meie isanda läbi. Ka Kriimsilma emand mõis oma kingadest ühe paari mulle anda, tema istub enamist kodu

lee-paeal; mis ta seal ringadega teeb?" Runin-
gana kostis naeratades: "Nemad wõivad mõlemad
teile paari kingi anda!" Reinowader tänas wiis-
sakast helduse eest ja ütles kumardates: "Mul on
neli uut kinga, nüüd ei taha ma pikemalt aega wiis-
bitada. Kõige õnnistuse osaliseks, mis waga teel
nõuan, peate teie, auus emand ja kuningas, saama;
teie mõlemate eest tahan kolmforda igapäaw palwet
pidada. Jumal saagu teile üksford kõi armu roh-
kest kätetasoma, mis mulle waesele olete näitnud."

Kriimsilma isandal wõeti kingad esimese jalga-
dest kedre luuni maha, emandale niisamoti tagu-
mise jalgadest. Mõlemad waesed kautasid jalgade
küllest naha küüntega, lamasid suures walus win-
gerdates Mesikäpa kõrwas maas, ja ootsid surma;
aga Reinowader oli kingad ja pauna wõtnud, astus
nende juure ja ütles pillades Kriimsilma emandale:
"Kulla, pai eideke! näete, mis kenast teie ued kin-
gad minu jalas istuwad, otsegu oleks mulle tehtud;
ma loodan kaua neid pidada! Mõnda waewa nä-
gite kül mind huka saates, mina nägin niisamoti
teie pärast waewa, aga waata õnne: minu tööwaew
hakas paremine siginema. Teie rõdemustasite enne
seda, nüüd on rõdemustamine minu käes! se on
Maailma wiis. Teed käies tahan igapäaw teie
peale mõelda ja meeles pidada, et teie mulle mehe-
ga laks paari tubli kingi, ja Mesikäp hää pauna
andis." Kriimsilma emand ütles walosasti ohkades:

Meie patu nuhtluseks lasseb Jumal teie kurjad tööd sigineda, aga ükslõrd saab ka teie mõet kuhjaga täis. Mesikäp ja Kriimsilma isand ei lausund sõna; Reinowader pidas mõtes nõuu, mis pussi Hint-
sile pidi tegema, kes üksi seekord tiotamata oli jäänud.

Teisel hommikul wõidis Reinowader ülege ras-
waga kingi, enne kui jalga pani, wõtis pauna selga,
kepi käte ja tõtas siis kuninga juure jumalaga jät-
ma. Teretades ütles tema: „Teie alam sulane on
praegu minikul.“ Kuningas küsis: Miks teil nii
suur kiir taga? Jääge täna mulle weel wõersiks,
teie olete mul waga armas. Reinowader wastas:
„Urmoline kuningas! ärge wiitke pikemalt minu aega;
mina tõtan teekäigile, sellepärast andke mulle luba
lahkuda.“

Kuningas andis kohe palutud luba, ja laskis,
et kõi suuremad isandad Reinowaderit saatma lä-
häksid. — Käske täites saadeti Reinowader suure
auu ja iloga linnast wälja, mängi- ja laulu- mehed
käisid ees. Mesikäp ja Kriimsilm emandaga waa-
tasid ohlades wangitorni aknast Reinowaderi uhket
minikut. Minnes ütles Reinowader kuningale:
„Kandke hoolt, et need kaks kurjategijat pakku ei
pease! pidage neid wangitornis vööd ja pääwad
ahelas. Peaseksid nemad lahti, siis oleks teie elu-
ots ligidal. Mõtelge minu sõna peale, auus kunin-
gas.“ Sedawiisi rääkides läks tema waga näol,

aga kurjad mõted südames teele; kuningas tõtas suurema isandatega linna tagasi. Rohkelles ja Argpüksil meel läks ärdaks Reinowaderist lahkudes. Rebane ütles nende silmapisaraid nähes: „Minu kõige armsamad sõbrad! jänes Argpüks ja oina Rohkel! kuid raadsi meie üksteisest siin juba lahkuda? Võtke armastuses waewaks weel tük maad minoga edasi minna! Teie saatmine on mulle üks armu kingitus. Teie olete mõlemad wagan õiglased mehed, seda igaüks auustades kiidab; teie saatmine tooks mulle õnne. Teie ei võta liha haisu ial oma suhu, sellepärast on teie süda nii waga.“ Riisuguse suud mööda jutuga petis ta rumalaid, kes teda saatma läksid kunni Kurjasünnitus mõisa. Tee peal ostas Reinowader neile kena sõbraliku jutusi rääkida.

See wärawa taga ütles Reinowader oinale: „Jäe ge, armas Rohkel, nii kaua ukse ette ootama, kunni jänes minu kurwastand abikaasale natuke troosti saab andma; meie õue al kaswab wäga magus aruhein, lepige nii kaua sellega kunni meie tagasi tuleme.“ Argpüks astus temaga tuppä, kus Ermelina lastega suures ahastuses olid, sest nemad ei lootnud peremeeft enam tagasi tulema. Kui Ermelina abikaasat pauna ja lepiga nägi, hüüdis ta rõdemoga Reinowaderi kaela langedes: „Reinowader, minu kallid silmatäht! kudas teie kästi nii õnnelikult käinud, et eluga waenlaste käest pääsite?“ Reinowader kostis: „Juba olin huka mõistetud, wangi

finni koidetud, wõlla-redeli peal! aga kuningas halas-
tas minu peale ja peastis mind suurest hädast.
Mind saadeti pealegi auu ja iluga linnast wälja,
Mesikäp ja Kriimsilm emandaga jäiwad minu eest
käämeheks. Jänessse Argpüksi kinkis kuningas mulle
armuandmise tunnistäheks ja andis luba temaga te-
ha, mis ma tahan, sest kuningas ütles: Argpüks on
kõige enam teie peale walet tõstnud. Seda peab ta
mulle kohe wastama, ma tahan temale wõlga kätte
tasuda." Jänes kuulis ehmatades seda jutu, seisis
kui küpsetatud ja püüdis põgenemise läbi ennast
peasta. Reinowader põrkas ulse peale wastu, as-
mas jänessse kõrist küüntega finni ja hakas teda
kägistama; Argpüks kisendas elukombel: Kohkel,
tulge api! tulge api! waga mees — — Pikemalt
ei saanud ta rääkida, rebane oli tema kõri ärapure-
tanud ja toosu wälja wõtnud. Siis kutsus ta naise
ja lapsed saagile, üteldes: "Tulge jänese liha süüa,
mis wäga maitsew on; esimest korda saab temast
tühjast meile kasu." Nemed nülgisid jänese ja
panid nahka. Ermelina ütles mitukord sües: Tänu
kuningale ja kuningasale kallid roa eest! "Täitke
aga priskest lõhtu," ütles Reinowader: "sest korrast
on meile külalt, kül muretsen hoomseks jälle wars-
kit toitu. Wega mööda loodan kõigele waenlastele
seesugust palka anda, kui jänes täna sai. Ermelina
ütles: Tahisin ammugi küsida, kudas nii hõlpsast nende
kääst peastite? Reinowader kostis: "Jut wõtaks

meil wäga palju aega, hakasin lõik petust ülestun-
nistama, mis läbi kuninga käest peassin. Ei meie
sõbrus kuningaga kaua saa kestma; kui tema tõt-
kuuleb, siis läheb tuline wiha temal minu wastu
põlema. Saaks tema teistkorda mind oma woli
alla, ei siis jõuaks enam hõbe ega kuld mind peast-
ma. Armu ei ole mul loota, seda ma tean; tema
laseb mind ülespua; — meie peame siit ärapõgene-
ma. Läki üle mere Soome maale, ehk Rootsi!
seal ei tunne meid kedagi; meie elame tasailukeste
sealatsel. Maa aritud kombe järel. Täewas saagu
meid aitama! Soomes on magusat toitu küllalt:
kanu, ani, parta, jäneseid ja muid puduelajaid karja
kaupa. Seal on kenad kõrged mäed, suured järwed
ja suwel ilusad ilmad. Soome meri ja järwed on
kalu täis, kuhu saba sisse pistad, tuleb neid tofina
kaupa külgi. Jah, armas naisokene! kui raholist
elu igatsene, peame Soome maale põgenema. —
Pange, armukene, tähele, mis teile ütlen: Sel korral
peassin wale läbi kuninga küüsi; lubasin temale
kuninga Kalewipoea waranduse päranduseks: juha-
tasin kohta, kus raha haur peab seisema. Lähwad
nemad juhatud kohta otsima, kusi midagi ei leia, ja
saab kuningas märku, et teda petsin, siis sütib tema
tuline wiha põlema. Seda walet ei jõua keegi
mõtelda, mis kuningale luiskasin! Ei ole ma weel
elu ilmas suuremas hädas olnud; juba olin, ohe-
liku filmus kaelas, wõlla al redeli peal! ei tohaks

ma teistkorda seesugust tempu enam näha saada; ei lase ma ennast teistkorda kuninga linna petta, kust waewaga peasin." Ermeline kostis nukral meelel: "Mis meist nüüd peab saama? Kehwad ja wae sed oleksime wõeral maal; siin on meil kõik parem ja tahtmist mööda. Kes tohib teie käest, armas Reinowader, päris mõisa ja walda wõta! Mikspärast tahate omalt maalt põgeneda? Meie elame siin rahuliste, mõisi on kindel; — tuleks kuningas sõa wäega seie, meil on salahaukusi ja urkaid igas kohas, kust wõime salaja peasta. Teie teate selgest et meid wäekaupa kedagi käte ei saa. Teie tõutamine Soome maale minna, teeb minu südamele ahastust." "Armas naisukene!" kostis Reinowader, "ärge hakake enne aegu kurwastama! mina ei ole weel läinud. Pange tähele, mis ma ütlen: hõlpsam on wandega tõutada kui surma minna. Seda koormat, mis wande tõutamine minu südamele teeb, wõiks kas saba otsas ära kanda. Kudas praegu rääkisite, nõnda tahan teha: ma jään kore, mingi Kuresaare kes tahab; mul ei ole seal midagi tallitamist; mina jään raholist teie juure elama, kül saame aega mööda näha, mis kuningas teeb; minu kawalus saab tema tuge wuse üle wõimust wõtma.

Dinal läks wärawa taga oodates aeg igaweks, tema hakkas nurisama: "Urgpüks, wennikene! hakake lahkuma! Tulge ja läki minema?!" — Reinowader rutas seda kuuldes toast wälja, ja ütles:

„Armas sõber, jänes Argpüks palub andeks, et jala pealt ei võdi teie kaasa tulla, tema on minu naisterahwaga magusal jutul, minge natuke maad samm sammudest edasi, kül jänes tuleb häpates taga järel.“ Rohkel küsis: Mis kisa teil oli? ma kuulsin otsegu oleks jänes mind api hüüdnud? ega temal midagi wiletsust ei ole sündinud? — Rawal rebane kostis: „Se lugu juhtus nõnda: mina rääkisin tõutatud teekäigist, seal läks Ermelina süda ärdaks, tema langes mineestades kui surnu meie kätte. Argpüks kohkus seda nähes ja hakkas kiskendama: Rohkel, tulge api! tulgi api! tädi tütar on suremas! Tema kisa äratas Ermelina mineestusest.“ Dinas uskus kelmi jutu, ja Reinowader liskas weel juure: „Lahkudes palus mind kuningas mõnda sala asja pärast weel teadust anda. Minu kirjad on walmis, olge nii hää, armas lellepoeg, võtke kirjatasku kaasa. Et pitserile rifumist, ja kirjad tee peal märjaks ei saa, olen neid Messiläpa nahast tehtud pauna pannud. Kuningal saab suur rõõm minu kirjade üle olema, tema saab teid auuga wastuwõtma.“ Reinowader läks tuppa, võtis tapetud jänese päa, määsis nartsu siise ja pistis pauna; pauna suu sõlmis ta kindlast kinni. Wälja astudes ütles tema oinale: „Riputage paun rihmaga kaela ja pidage hoolt, et teel kirjatasku suud lahti ei tee, mina olen oma kää järel tasku kinni pannud, kuningas tuneb minu sõlmed. Saate kuni juure, siis nimetage mõistu kombel,

fui oleksite mulle hääd nõu annud ja mind kirjutamise juures aitanud; se toob teile kasu ning au." Rohelella süda läks rõõmsaks, tema hüpas loogeti ühest kohast teisi ja ütles: Reinowader, armas saim, nüüd näen selgest, et teie mind armastate ja mulle au tahate saata. Kõik isandad saavad mind kiitma, et oskasin tarka mõtteid ja sõnu teile juhatada. Teie saatmine juhtub mulle õnneks. Kas jänes ei tule minuga selis? "Ei weel," kostis Reinowader: "meil on Argpüksiga veel mõnda rääkimist, mis tema suusõnaga minu kirjale lisaks kuningale peab seletama." — Sumalaga, kallid lellepoeg! ütles Rohel lahtudes. Lõuna ael jõudis tema kuninga kotta tagasi.

Kuningas küsis, kui teda paunaga nägi: "Rohel, kust teie tulete? kuhu Reinowader ise jäi, et pauna teie kätte andis?" Dinas kostis: Tema palus mind, armoline kuningas, salakirjad teie kätte, mis meie üheskoos väljamõtlesime ja üleskirjutasime; mina olin tema tru nõuandja ja abimees. Paunas leiate kirjad, mis Reinowader kinnis pannud ja pauna suu kunstliku sõlmedega sidunud. Ja kuningas küsis, et kobras, kes mitu sõderast keelt mõistis ja kuninga koas kirjutaja ammetid pidas, pauna lahti teeks ja kirjad väljamõtaks. Kobras peastis Hints'i abiga pauna suu lahti, aga mõlemad kohlusid, kui tapetud jänese werine pää paunast välja tuli. Kobras hüüdis: Väga imelikud kirjad need!

kes neid kirjutamad, ehk need oskavad ka lugeda." Siin on Urgpüksti pää, kuda igamees mõib tunistada.

— Kuningas ja kuningana ehmatasid väga, ja kuningas ütles pääd wangotades: "Oh, ülekohutune Reinowader! saatsin sind läte! kudas mind petsid! oh et sinu walet hakasin uskuma." Ja kuningas, kuningana ja kõik elajad jäiwad kohkuma ja muretsfema. Aga Lõupard, üks kuninga ligisugulane, ütles: "Tõeste! mina ei mõista miks teie ja kuningana selle üle nii väga kurwastate. Jätke tühjad mured maha ja olge julged! Eks teie ole riigiwalitseja isand, kelle sundi kõik loomad peawad kuulma?" Kuningas kostis: "Sellepärast ei tohi teie imeks panna, et minu süda kurb on. Mina eksisin raskest, et ülekohutuse wale peale oma trui sõbradele kahju tegin. Mesikäp ja Kriimsilm emandaga on kolmekesse tiotud suures walus. Et ühe waleliku jutu peale ülesma riigi isandaile tiotust tegin, se kautab minu nime kuningliku au. Mina kuulsin kuningasa palwet, kes Reinowaderi walet hõlpsast hakas uskuma; aga nüüd tuleb kahetsemine hilja, ei aita siin enam ükski nõu." Lõupard kostis: "Kuninga isand! mõlke minu sõbraliku palwet kuulda; jätke leinamist maha! tehtud ülekohut mõlke jälle hääks teha. Andke karule ja hundi paarile oinas lepituseks, kes ise küitis, kuda tema Reinowaderile nõu annud ja abimeheks olnud; seda kurjust peab tema meile nüüd läte tasuma. Pärast seda lähme üheskoos sõdawäega Reinowaderi

fere peale, püame teda elusalt ja poome, kui asi
figineb, teda sedamaid mõlla, enne kui aega saab
uut walet wälja mõelda."

Se nõu oli kuninga meele järel; tema kästis
silmapilgul mõlemad ilmasüüta tiotatud isandad oma
ette kutsuda ja neid auuga wastu wõtta. Siis kut-
suti kõik elajad aujärje ümber koku ja kuulutati awa-
likult, kuida Reinowader waletanud ja oinaga seltsis
waga Argpükstile otsa teinud. "Wõtte!" ütles kunin-
gas, "hunti ja karu auuga wastu, lepituseks tõutan
neile oina suguwõsa igaweseks aeks päranduseks."

— Lõupard tõtas wangi hoonese, peastis Mesikäpa
ja Lääne isanda ahelatest, üteldes: "Mina kuulutan
teile rõemsaid sõnumid! kuninga rahu ja priust!
Kuningas kahetseb südamest seda häda, mis teile
tehtud ja lubab teile lepituseks oina kõige tema sugu-
wõsaga Maa ilma otsani. Teie moite neid igas
kohas püüda, elgu metsas ehk lagedal. Pealegi an-
takse teile weel luba, Reinowaderile igal kombel
kahju teha, niisamoti tema naise ja lastele. Seda
kuulutan teile kuninga nimel. Tema ja kõik, kes
edespidi tema järel walitsemas, saawad seda tõutust
pidama! Unustage nüüd wiletsust ja wanduge suu
ja sõnaga kuningale ueste truust."

Lepitus oli tehtud; oinas pidi eluga tõutust kin-
nitama, ja seisab weel tänapäew tema suguwõsa
hundi ja karu woli al. Sealtap se igawene wiha-
mine ja tagakiusamine tõusis. Hundid tükiwad nüüd

julgest lammašte peale, sest et wanast õigus nende
käes. — Mesikäpale ja Kriimsilmale auustuseks wal-
mistas kuningas uhke wõderaspio, mis laks nädalat
peeti, ja kõige ilmale awalikult näitis, kuda hunt ja
karu ueste kuninga sõbrust leidnud.

7.

Oh, seda elu ja õnne! oh, seda pidu ja põlwe!
mis kuninga koeas peeti. Ahju keriksed ohkasid maugo
koormade, lauad sepiku ja kätt kuhjade al. Toru-
pil ja wiol tergitasid murul noore rahwa jalgu.
Mesikäp istus Kriimsilmaga kuninga kõrwas, suitse-
tasid kartuse-tubakat ja wesisid magusat jutu; kunin-
gas püüdis neid awalikult auustada. Ei olnud wa-
nema rahwa mälestusel uhkemat pidu nähtud, kui
praegu kuninga koeas oli. Arakas ja noor silt olid
osawamad tantsimehed; oraw, kas ja rahn ronisid
wõidu ridwa mööda ülese, kuhu hiiri, pähklid ja
tõukusi otsa oli pandud, mis wõitlejale palgaks luba-
tud. Üksteisest wägise mööda püüdes libisesid ronijad
üheskoos maha. — Wõningad teised wiskasid
kurni, wedasid wägipulka, kaswatasid tamme, lõid
kufferpalli, ehk tegid muud nalja. Linnu- piigad ja
neljajalgseid neiod hõiskasid kügel Arju- tralli, üks
wana tudipä arakas wesis ennemuistest juttu. Sles-
kannud ja wiinakruusid käisid sagedast ümber, suu

igamehel südame mõdeduks. Ehk kül võeraspiolisi külaltli koos oli, siiski saadeti igale poole ueste palojaid, et rohlemine rahwast tuleks. Maanteed ja kõrtsid olid teerahwast täis, otsego oleks kuskil ligi mail laata liikumas.

Wana wend Reinowader seisib kodu ahjo peal ja ei usaldanud võeraspiole tulla, kuhu mehite naha ehk oleks müünud. Tõutatud teekäik ei tulnud temale meele, waid mõted käisid ue ülekohutuse töö peale. — Kuninga kotta oli neil päiwil üks wana kuulus laulik ja kandlelõõja tulnud, kes mõnda kentsakat lugu Reinowaderi isa-isast rahwale kuulutas. Meid laulust kuuldes läks elajate selts wäga rõõmsaks: wõitles, hüpas, kopsis päid ja sarwi koku, laksatas nokka, ehk silis sulgi ja karwu siledaks. Poistekesed puhusid sarwe, lõid suupilli, ajasid lehtpilli ja pao-willet, et mets laksas. Tütarlapsed tegid kassi, märssi, kaste heinast saanikest ja punusid lillest lindi wiisi koku, mis pärja peale pannid. Kriimsilma emand oli kuningasa käest ue saksawärki tanu saanud; uhkus ajas wanamoori nina kõrgeks. Mesikäpa wanim lellepoeg, Wändra: päts, üks naljakas koerahmmas, oskas Pohla ja Mustlase tantsi, mis kõididele kena oli waadata.

Juba olid kahelksa pio-pääwa ülemal lustis mööda läinud, seal astus pisoke kodojanes, K a n i n t e n nimi, kuninga ette, kumardas merise pääga alandlitsult ja ütles nukral meelel: "Isand! kuninglik isand!

ja ülemad riigi nõumehed! alastage minu wäetifese peale. Mina waene olin mõrtsuka Reinowaderi küssis, et waewalt eluga peasin. — Eile weike kest, hommiko aeal juhtusin teed käies Kurjasünnitus mõisa wärawasse, kus Reinowader muru pingil kõhuli maas oli; raamat seisis tema nina ees. Ma astusin tasase sammuga temast mööda. Lipsti! kargas ta korraga maast ülese ja astus lahelt teretades mulle wastu. Enne kui aega sain teretamist wastu wõtta, tundsin ta mõrtsuka küüned juba kullas. Nuttust kõhuli heites peasin waewaga tema käest, pistsin kui tuul panuma. Reindwader ähwardas täie suuga: küll ma so raipe kasuka teineford pärin! Mina andsin jalgile lõhna, et kannud wälfusid; ei ehmatas annud aega tähele panna, kuda üks kõrw mõrtsuka kätte jänud. Weriseks kriimustatud pääst nääte tema rabamise jälgil. Se on awalik kangekaelus ja kuningliku woli põlgatus, kui niisugune rõõwel ja mõrtsukas wagaid teesäijaid kiusab ja neile —

Rodojänese jutu lõpetas sõnakas wares, lianimega Wargasilm, kes kuningas ees noka kumardades ütles: „Auorikkas isand, wägew kuningas! wäga nukraid leina sõnumeid pean teile kuulutama. Häda ja ahastus tõmbawad keelepaelad kangelis! Ei jõua nii pikalt wiletsust teile kuulutada kui tarmis lähets. Jutustamine lõhub uest mo kurwa südame rusuks: oh wiletsat lugu! Kes muna koorest ilmale tulnud, kaewago minu ahastust! — Hommiko esimese kulle

aeal wõtsime kão petmise wastu mõne wihm-ussikese suuruseks, panime kingad jalga ja hakasime lodunt tulema. Terawnok, kallis naisoke minuga seltsis; kes õnnetust ette teadis! Wersta katsi siin pool Raaba kõrtsi leidsime tee ääres Reinowaderi furnu keha; silmad tagurpidi, keel rippus pitali suust, mehike oli walmis. Ehmatades tõstisime leina kisa! Reinowader ei tõstnud kõrwaga ega saba. „Oh häda ja õnnetust,“ hüüdsin ma kurtse: „tema mehikese toos on läinud!“ Mõlemad kurtisime tema surma, naisoke pühkis põllega filmi. Ellast notisime tema kõhtu ja pääd; Terawnok kuulas, kas süda tulsus? Kõik oli wäik; meie oleksime wõinud selle peale wanduda, et hingeskest enam ei olnud. — Aga kuulgem, mis sündis! Terawnok waatas kaduno silmad finni, püüdis laiale jäänud suud kokkolitsuda — seal pigistas wõllaroog äkkitselt hambad kokku ja hammustas karnapssi! mo naisokese pää nokaga tükis otsast; werri purtsatas kaugele. Kõle lugu sündis filmapilgul; ehmatust ei jõua ma rääkida. Mo süda wäriseb praegu kui haawa leht; oh õnnetust! Reinowader ähmas mind; õnnelt peasin lendu, muidu oleksin tema kõhtu läinud. Toho! kuri loom, mis nüüd näha sain. Ta õgis mo kalli naisokese luie ja sulgiga tükis nahka. Mina wilets mehike nägin koledat tööd ja ei wõinud appi minna. Süda ei annud mahti äraminna, ma istusin kõrge kuuse ladwas funni wõllaroog ära; läks, siis tõttasin werise töö aset waatamu. Ei ol-

nud suuremat järele jäänud kui mõned were piisad ja faks, kolm tiiva sulge. Ühe werise sule wõtin nokka, mis alandliku palwega kuningliku auojärje ette panen: oh halastage minu waese peale ja andke mõrtsukale jäledat nuhtlust. ✓

Kuningas lõukoer kisendas mõurades: „Reinowaderi nuhtlus peab põlwe põlwele mälestuseks jääma. Ma tahan oma kuningliku habeme ja terawad küüned maha heita, kui teda nuhtluseta jättan. Kergelt uskusin ta luistamist ja peastsin teda wiimati wõllast, kuningasa palwe peale. Ega ma siiski wiimseks kahetsejaks jää, kes naise nõu läbi õigelt teelt eksis.“

Mesikäo ja Kriimsilm nälpasid keelt, otsesgo oleks juba Reinowaderi mauk kerisfel olnud; aga kuningapõlwe wiha pärast ei usaldanud nad rääkida. Natosese aea pärast ütles kuningana: „Ärge wihastage üle liiga, armoline isand. Mis tarwis teie wanneute? Andke ennemine käsku, et mõningad wälja lähwad, Reinowaderi käed selga siuwad ja teda seie toowad. Siguse põhi on mõnikord palju sügawam kui arwatakse. Esiteks pange kaebajad Reinowaderiga suud suu wasto. Eisaks ta siin, kes teab, kas mõne kaesaja suu ei lähels luffu? Mittu püab teise peale kaebades oma kurjust kinnikatta. Reinowader on minu arwates väga tark mees, sellepärast palusin tema eest. Olgo elofäik tuda tahes, tema

nõu oli igaskohas mõnus. Kes kõik ette mõib teada? Üleliig kiirus on meeletu asja tallitaja, aga mis pika mõtlemisega ette võtate, seda tehke."

Lõupard ütles: "Kuningasa nõu on häa! Võttem tema wabandamist esiteks kuulda. Kutsuge teda kohtu ette; mis seal õiguseks mõistetakse, seda täitem filmapilgul."

Kriimsilm isand kostis: "Wabandago Reino: wader ennast, kuida tahes, mina mõistan teda süüski huka. Bai kas unustasite juba, kuidas ta sala warandusega kuninga pettis, mis Tõlparu hallikaligidal Narris pöesa al seisab? Tema walekeel on kõiki petnud, meid Mesikäpaga häbi ja tiotuse süsse saatnud. Tema kurjategija luusib nüüd mõõda nõmme ja rägastikusi, waga teekäijaid tagakiusates. Tema nahl peab õrrele saama. Miks ta seie ei tule, kui ta süüta on?"

Kuningas hüüdis: „Lõpetagem lori. Kõik walmistago ennast sõda wastu, et luendamal hommikul walmis olete, minoga wäljamine. Teie, suuremad isandad! tulge raudriides ja kilpidega! teised alamad mõtko wibud, lingud, nuijad, odad ja taperid kätte; küüned ja hambad olgo pealegi igalühel terawad. Wapramad mehed tõstame sõawäe pealikuks. Meie võtame wäe laupa Kurjasünnitus mõisa kõige waraga."

Rogukond tõstis ühest suust rõemo kisa seda kuuldes.

Pärast nõupidamist puges Irmhabe määr salaja teiste hulgast ja tõtas Reinowaderile sõnumeid wiima. Teel rääkis ta iseenesega: Nüüd on wana lel leilis! muidu seisis ta igaskohas meie eest, kes nüüd temale abiks tuleb? Elo, mõisi ja wara lõpetakse korraga.

Kui ta weike widewikul Kurjasünnitus mõisa jõudis, tuli Reinowader wärawas temale wastu ja ütles lahke sõnaga: „Tere tulemast, kallis lellepoeg! Minu meel mölgub rõemo teid nähes. Miks te nii kiirest jooksite, et rinnad lõetsuwad ja kasukas suitseb? Mis uudise hääd teie keelele mulle siis kuulutab?“

„Minu kurjad sõnumid ähwardawad wiletsust“, kostis Irmhabe. „Waeuaga peasin seie! Teie auo, elu ja wara, kõik on kimbust. Ma nägin kuninga tulise wiha. — tema ähwarduse mõur umiseb praegu mo kõrwas. Kuendamal hommikul tuleb kuningas sõawäega teie kallale. Andke jalgile tuld, enne kui õnnetuse rahe pilwe teie kaela langeb. Mesikäp Kriimsilmaga on kuninga sõbrad, igrames peab nende pilli järel tantsima. Teid sõimatakse rõõmlis ja mõrtsukaks. Rodujänes ja wares tõstsid uut kaebust teie peale. Sõawankrid, wibud, odad ja tape rid, hambad ja terawad küüned on teie wastu walmis, kuhu waene peasete?“

Reinowader küsis naeratades: „Kas teil midagi

suuremat posti taskus ei ole? Se tühi asi ei pane mind kohkuma! Wandugo nemad sadakorda mulle hulatust: ma saadan nende wanded tuulde. Saatke tühjad mured tuulde, armas sellespöeg, nemad ei wõi mulle midagi teha. Teile õnneks püüdsin täna kaks noored meikad, mis teile wistist maitsewad. Ärge nimetage Ermelinala sest sõna, mispärast seie tulite; naiserahwas teeb parmust warblase. Homme lähen teiega seltsis kuninga kotta."

Grmhabe tõutas elu ja wara rõemuga sõbra lunastuseks anda; Reinowader tänas lahke lubamise eest, üteldes: "Kui nad mulle mahti annawad wabandada, siis petan libeda keelega kuninga ja teised isandad."

Luppa astudes leidsid nemad magusa roa juba laual. Noored meikad maitsefid igaühele mokka mööda. Eõõma laual ütles Reinowader määrale: "Waadake minu wiisakaid poegi! Rossel ja pisoke Rein saawad mõlemad ükskord meie suguwõsale auuks. Weiked kelmid hakamad juba ise toitu püüda ja teewad mulle igapääw rõemu; üks napsab kana poeokese, teine tuitese ja pardi poea. — Metfas luusides õpetan neid, kuidas küttide, koerte ja ja linnude eest nahka peawad hoidma; mõne nädala pärast wõin neid üksi saagile läkitada. Mängides saawad kohe teine teise kõrist kinni, ja on nõnda õpinud, et kohe küüned turja peale ja hambad kõ-

riise hakawad, sellexpärašt ükski loom nende küüsis
kaua ei sippelda.“

Jrmhabe kostis: „Niisugused lapsed teewad
wanemale rõemu ja meie suguwõsale auu.“

Reinowader palus jutu lõpetada ja puhkama
heita. Perenaine oli põhku põrandale pannud, kuhu
peale lõi üheskoos puhkama heitsid. Reinowaderi
isanda püksid sõelustid püüli, ei tulnud õõ otsal uni
tema silma. Enne koitu tõusis ta asemelt ja ütles
filmi lakudes naisele: Olge mureta, kallid hing! ma
lähen lellepoeaga kuninga kotta mõnda tühja asja
seletama. Pange ilusast maja ja lapsi tähele. Peaks
kedagi minu järele küsima, sellele andke lahelt wastust,
pitkemat lori ehk kõrwa soosimist ei ole küsil tarwis.
Pidage wärawad ja ukseid lukkus; tühjad mured
saatke tuulde!

Ermelina wastas: „Armas mees! mis teid
kuninga kotta sunnib minema? Wai kas unusta-
site wiimist luga, kus waewaga wõllast peasite?“

„Tühhi tuul!“ naeratas Reindwader. „Kanepid
on alles külwamata, kust mulle wõlla oheliku tehakse.
Maa ilmas juhtub mõnda: üks kautab suutäie ham-
maste wahelt, teine leiab oodetud kasust kogemata kahju!
Tühja asja tallitusele pean kuninga ette minema; waen-
laste hulk ei tohi minuõse puutuda. Nende rumalad
nõuupidamised lähwad tühja. Jumalaga, armoke!“ —
Seda üteldes astus ta määraga uksest wälja.

8.

Natukesee aea pärast tõtasid nemad üle nõmme linna poole. Reinowader ütles: „Saago meie käigist, mis saab, minu süda loodab õnne. Armas lellepoeg! Pärast wiimist pattude tunnistust juhtus mulle jälle mõni pisole eksitus, mis teile tahan tunnistada. Wana Mesikäpa kerelt nülgin tükki nahka, ja wõtsin Kriimsilma isanda ja emanda kingad jalast. Walega tegin ennast pai lapses ja saatsin teised kuninga wiha alla. Kuningale luisfassin ühe pika ennemuistese jutu, mis teda Kalewi peea wana warale pidi juhutama. Siis näppistasin Argpükki, panin ta werise pää pauna ja läkitasin Rohelellaga sala-kirja nime al kuninga kätte. Rohelellale makseti mõrtsuka palka. Ka kodojäänesse tõrwa kriimustasin weriseks, ega olnud minu süü, kui ta eloga peasis. Warekse kaebamine on tõsi: tema naisole läks minu watsa. Suuremad ei ole pärast wiimist tunnistust juhtunud, aga üks wana lugu hundiga jäi mul wiimati unustuse, seda pean teile rääkima. Ükslord leidsime teet läies musta mära warsaga karja maal. Priike wars wõis ehk kuune olla; Kriimsilma söögi isu süttis warsa nähes põlema, ta palus mind kuulata, kas wars müa ja mis hind pidi olema? Ma astusin ligemale ja ütlesin lahelt teretades: „Armas mära emand! kas ehk wars teil müa on?“ Mära watsas. Kui kü-

situd hinna täielikult mulle maksate, siis olgo wars teie oma. Warsa hind seisab mul tagumise jala kabja al. Ma mõistisin mära pillamise jutu ja kostsin alandlikult: „Lugemine ja kirjutamine jäi mul lapse põlmes õpimata; ega ole ma ise warsa ostja, waid Kriimsilma isand nõuab warsa hinda. Mära ütles: „Tulgo ta küsima!“ — Ma rääkisin tagasi tulles lugu hundile, küsides: kas ta pidi ostama lugeda?

Tema wastas: „Kül sellega lorda saame! Ma käisin poisitese põlmes ligi aasta freis-koolis, kus Wene ja Saksakeele kirja lugema õpisin.“ Seda ütteldes läks ta mära juure ja ütles: Näita mulle kabja alt warsa hinda, wana moor? „Seal ta on!“ ütles mära, jalga ülestõstes, mis eile seppal uest oli rautatud. Mära ke lopsatas nii osawalt Kriimsilma kulmo peale, et wana mees uimaselt maha langes; mära ruttas warsaga tulist nelja koeu poole. Rabatud hunt seisis tüf aega kui suruud, enne kui pääd tõstis ja hundi tänni laulma hakkas. Mina küsisin ligemale astudes: „Dno-isand! kuho mära läks, et te üksi laulate? Seletage mulle, armas koolitatud mees, warsa hinda?“ „Oh, Reinowader, wennikel!“ oigas hunt: „ärge tulge pillama, mul on kibe lugu käes. Oh, sa kõrgejalgne mära-lits! Tühi saago sulle lätte tasuma! Kabi oli waenlasel rautatud kae terawa naelaga, misga kuus krammi minu kulmo peale lõi, se oli tema kiri. Snnels et elama

jäin." — Nii, armas lellepoeg! oli lugu Kriimsil-
mal märaga.

Jrmhabe ütles: "Teie elstuste mõlg on suur,
ega kašwa surma wastu maaapeal rohtu! Hää
oleks kui jänes Argpüks ja wares Terawnok alles
elaksid. Waenlased kipuvad wäekauwa teie kere
peäle! ja Argpüksi tapmine teeb teile kõige suuremat
pušši. Seda lugu ei jõua teie wabandada."

"Ei ole wigal!" ütles Reinowader. "Mõkuge,
mis ma teile ütlen. Meekaupmees laskub mõnikord
ka magusaid sõrmi. Jänes oli suurem süüdlane kui
mina; miks tal nii lihaw ümmargune keha oli?
Kuis jõudsin seda nähes söögi isu kustutada? Sõb-
rus on hää kül, aga ma armastan iseennast enam
kui teisi. Argpüks ja Rohfel ei olnud minu sõbrad,
nende sõbrus oli filmatirjaks rahwa ees! Pat on
nüüd minu, kahi nende pärandus. Mõlemad ru-
malad leidsid oma rumaluse läbi otsa. Teate ise,
armas lellepoeg, mis hirmu ja hädaga sel korral lu-
ninga käest peasin, ohelik oli mul juba taelas; —
ei olnud mul seal nalja. Kes neid sundis mind
saatma tulla? Eks nad teadnud, et ma neist tuge-
wam olen? Mõttan mina wacne mees luškilt kana
poea kinni, siis tehakse suurt kära ja kisendatakse:
"pooge waras wõlla!" Seda olen, armas lelles-
poeg, igaskohas tähele pannud, ja kui mul himo
peale tuleb, siis teen niisamoti. Mis sestki kasu

saab, kui keegi parem tahaks olla, kui teised; paremad ei jää meie päivil rahwa suus ka laitmata.”

„Armas lellepoeg! rahwa nuuskur nina oskab igalühest nurjato asja ülesluustida, ega wäsi kellegi feel seda rääkimast, mis teisele laimo ja kahjo teeb. Nemad laulwad ja lorisewad ühtepuhku kurja, ja ehk kül ka mõnda hääd suuremist ja weikemist isandist neile teadawaks saab, siiski ei tehta sest ial pikemat jutu; tuleb üsna õnneks armata, kui seda hoopis ära ei salata. — Naerowäärt on minu armates rumaluse uhkus ja tühi kõrkus, mis elajaid alati tagasihutab, et üks teise üle walitsejaks püüab tõusta. Osakäsid nad kodu naissi ja lapsi karistada, ehk kangelaelust peret walitseda ja oma pisukest warandust kofku hoida, siis oleks nii palju hääd; aga nimetud pisukest tallitust ei jõua nad täita ja kipuwad siiski suurema ammeti peale, kus enam oidu ja tarka aru tarwis läheb. — Ükski ei taha omas seisuses rahul olla; igamees püüab isanda nime ja hõlpsamat põlwe! Kuis peab lugu Maa ilmas paremaks minema, kui wale, pettus, wargus, walewandumine, rööwimine ja tapmine igalpool signewad?

„Rahwas usub hõlpsamalt walet kui tüt, wõttab ennemine kurja kui hääd õppetust wastu. Kes nende suud mööda oskab loriseda, se on nende mees. Mõni pardi isand tõusis meie päivil raamatu kirjutajaks; isa hani liitis pealegi piilu pappa laulu ja piilu pappa nol tõusis kõrgele. Lorisandjad ja

Metsakallud pandi raamatutele nimeks, mis rumalate elajade rahataksud tühendaksid ja waimoliku kirjutajate kuksud mammonaga täiaksid. Linnud ja neljajalgseid! kui kaua tahate petjatele rumaluse tolli maksta, kes teie raswaga endaid nuumawad?

„Wai kas arwate neid paremaks, kes alati käed ristis ja silmad pöörite ohkades ümberkäiwad, ennast warjule pandud waimoliku annete osaliseks liitwad ja teistele jutlust lähwad tegema? Mõne seesuguse waga elajale juhtub kogemata ka ilmliku tüli, kui mõõra põldu salamahiti külwatud seeme päikese pais-
tel idanema tõuseb; mõsuke saab teistele nähtawaks. Aga mis meil siin pikemalt keeldud armastuse kül-
mist rääkida, se on üks lõik, kuida iduke tõusis; ükski ei mõdi selle eest, kuida ta ilmale tuli. — Ca-
lapõllus idanenud mõsukesed elago wiisakast teiste elajate hulgas, ja ärgu mingi koera kutsikas ial sellega suureldama, et isa poolt rebase ehk hundi sugu temasse puutunud. Niisugune suureldamine saadab igakord häbi.“

„Lel!“ hüüdis Irmhabe määr: „teie tahsite oma pattu tunnistada, ja hakasite teiste peale kohut mõistma! Teil on endal mõlga külalte; jätke teised rahule. Iga mees kandko oma koormat ja püüdko ükskord tehtud tööst wastust anda. Sellepärast et teie Maa ilma lugu nii põhjani äratunnete, paek-
site ise teistest parem olema. Tarkust on teil külalti, digusest on puudu. Teie olete üks küünal, mis teis-

tele walgust näitab, aga ise pimedas elab. Teist saaks hää lammaste foolmeister."

Magusat jutu westes olid nemad kuninga koca ligi jõudnud, kus kawala Reinowaderi püksid jahwatama hakasid. Seal jõudis perdit Martin neil wasto. Tema ütles rebasele: „Olge julge, armas tädi poeg!“ ja nõudis pikemalt asja otsust.

Reinowader kostis: „Mulle juhtus jälle koge-mata pisofest tüli, kaks waenlase kere, kodo jänēs ja wares, läksid tühja asja kuninga juure kaebama, et ühel kõrw, teisel naine minu kätte jäänud. Saatsin kuningaga rääkima, siis läheks nende kaebamine tuulde. Snnetumal kombel olen praegu Kriimsilma süü pärast wande al, siis ei usalda ma pika teed ette wõtta, kus naine ja lapsed warjajata koco jääwad. Peaksefin nuhtluse alt, siis wõiksin julgest kuninga ette astuda ja pisofest tüli seal waigistada.“

Martin ütles: „Ma lähen praegu Kuresaare, seal tahan teie wõlad ühes äratasuda; wenna kombel seisn ma teie eest. Mina olen kohtu kirjutaja, tean selgest kõik kohtu seadused ja saan teie asja hõlpsalt toimetama. Mul on seal sugulasi ja sõbru külalte. — Minge julgest kuninga kotta, minu abikasa Suudmööda on seal, kes kuningasa juures wäleda mõistuse pärast armu leiab. Kül Suudmööda tarkus teile seal abi saab andma. Kes õigust otsib, peab sõbru nõudma. Minu kaks káli, kolm

poega ja palju teisi sugulasi on ka kuninga koas, kes võit teie poolt seisavad. Olge mureta. J

Reinowader tänas hää lubamise eest ja tõutas ükskord Martina suguvõsale kätte tasuda. Siis lahkusid nemad. Reinowader ja Irmhabe läksid kuninga juure, kus waenlasti hulgakesti koos oli.

9.

Kuninga kotta astudes näggi Reinowader pere-
lat waenlaste hulka, kes otsegu kaarnad raisa üm-

ber tema surma peale walwasid. Seal läks ta meel kahtlaseks ja julgus oli lõpemas, süüdi tungis ta kartmata näoga isandade keskelt läbi kuninga auujärje ette, Irmhabe tema kannul. Määr sosis salamahti Reinowaderi kõrwa: „Eöber rebane, nüüd ei ole aega arglaseks minna! Urwast õnne arglasel, õn on waprast abimees!“ Rebane wastas: „Tõsi küll!“ — Ümberwaadates nägi ta mõningaid sugulasti rahwa seas, väga wähe sõbru, aga seda rohkesti waenlast. Tema langes kuninga auujärje ette põlwile ja rääkis siis pikamiste:

„Se, kelle silma ees kõik awalik ja kellel woli igawest on, saago kuningliku isandat ja emandat kaitsema, mõlemile tarkust ja häid mõtteid andma, et pikal meelel õiguse ja ülekohu wahed äratunneksid; sest väga palju waleliku asju on rahwa seas liikumas. Suurema osa tigidus seisab waga wäljaspoole warju al peidus. Seisaks igamehe südame mõtted tema otsa ette kirjutatud, et kuningas neid näaks, minu kulmo pealt loeksite teie siis, et mul walet ei ole, kui ütlen: teie sund ja teenistus on minu suurem rõõm. — Mõned tigidad on julgenud minu peale wale jutu tõsta! nemad on kaebtusi teie kuningliku kõrwa tõstnud; aga ei jõua nemad mulle kahju teha ega kuningliku helduse allikat minu eest ärapeita. — Mina olen igast süüst prii! Jah, armoline isand! ma tean, et teie tarkust ja õiguse

armastust kedagi teelt ära ei jõua eeskitada; olgo waenlased kangemad kui kanged.”

Seda jutu kuuldes tungisid tõis elajad ligemale, igamees pani Reinowaderi julgust imets; tema üleskohus oli awalik, peasmist ei olnud loota, sellepärast igati kohu mõistmise otsust kuulda ihaldas.

Kuningas ütles: „Täna ei saa lai suu sind peastma; hiireke on lõksus! Mittokord said wale ja kawaluse läbi kogu alt priiks, täna wiakse naht sul õrrele! Sa liidat enda truust? Waata, pois! Kodo jänes ja wares tunnistawad sino truust. Sest ainokesest tükkist oleks küllalte, aga iga samm näitab uut kurja ülesse. Sinu waf on kuhjaga täis; wale ja pettus ei aita. — Miks ma haugutades sinu raipe pärast aega kulutan? Kohus mõtlo sind käsile, siis ohelid kaela ja wõlla!”

Reinowader mõtles: Oleksin paremine koer jäänud; kuida siit peasen? Saago mis saab: ehk leian mõrra põhjas hauku, kust läbi peasen. Katsume õnne! Siis ütles ta kuningale:

„Wägem kuningas, kõrgetsohki würi! kui teie käst mind surma mõistab, siin olen surma wäärt. Aga, armoline isand! andke mulle natuke aega asja äraseletada. Waenlaste wale keel on teid petnud, muido oleksite asja läbi arwates paremat otsust leidnud. Teie mõtsite enne mittokord minu sõna ja nõuu kuulda, kuulge ka täna minu jutu. Kes tohib teie armu ja minu wahale oma nina pista? Nemad

tulewad kaewama, kui mind kaugel teadwad; pange neid minuga suud suu wastu! — Pärast wõite kohut mõista, kuda tahate. Urwast seisin teie meeles, kui teie elu ja õnne pärast mööda maad ümbre läisin. Kuis oleksin julgend teie kotta astuda, kui mul midagi süüd hinge teadawal oleks olnud? Seal oleksin ma palku pugenud. Wai kas Maa ilma kuld ja wara mind kindlast mõisast seie oleks jõudnud petta? Mul ei olnud mingi eksitust, sellepärast tulin kutsumata seie. Tädi poeg Martin läks minu asemel Kuresaare, sellepärast wõisin teie ette astuda. — Wai piske filmateender kodujänes minu peale luiskanud? Astugo mehike seie, siin ma seisan! Aga hõlpsam selja taga rääkida, kui filma ees! Enne läbikuulmist ei tohita kohut mõista. Mõlemad kawalad kelmid — wares ja kodojänes — on minu käest mõnda hädä saanud. Toonaeile hommiku astus kodujänes lahelt teretades meie ukse ette, oli wäsinud ja palus natuke süa. Palusin teda tupa astuda ja meiega suurust wõtta. Perenaine tõi leiba ja marju lauale, meil oli paastupääw. Kui wõeras tõhtu täitnud, astus minu noorem poekene laua juure ja käpas ühe ülejäänud leiba koorokese laualt. Sõber kodujänes andis poisikesele kõrwa lopsu, et weri suust ja ninast wälja purtsas. Seal sasis minu wanem poeg häbemata wõera tuttist kinni ja raputas mehikese kasukat. Mina rutasin taplejaid lahutama, kariistasin poega, mis ta wõera kallale

oli läinud, ja sellega oli asi otsas. Leidis kodujänes riust kahju: lepigu sellega; ta oleks enam malka saanud, kui mina api ei oleks läinud. Se on mulle nüüd tänuks, et kaebama tuleb. — Warekse lugu sündis nõnda. Tema tuli ohkides minu juure, rääkis: kuda naine suure ablusega kiiska sües luu kurfu oli ajanud ja selle kätte lõpenud. Kus se õnnetus juhtunud? jäi mulle teadmata. Ehk tappis rielses ise oma naise ja püab süüd nüüd teiste peale tunnistada. Warekse tiivad ulatavad kõrgemale kui minu hüpamine, kuda oleksin ma Terawnoka kätte mõinud saada?

Tahab kedagi minu peale süüd tunnistada, se astugu ette ja tehko tunniśmeeste suu läbi asja tõeks, kuda kohtu seadus. Kellel tunniśmehi ei ole, se tulgo mõitlema. Siin ma seis! Mimetagu nemad pääwa ja kohta, millal ja kus rammu haka-me katsuma. Andke mulle armolikult luba, wana muistest kombet mööda tüli lõpetada." —

Rahwas pani seda kuuldes Reinowaderi julgust imeks; mõlemad pealekaebajad — kodujänes ja wares — ei usaldanud üht sõna enam rääkida, waid läksid ehmatades kuninga koast välja. Minnes rääkisid nemad isekeskis: "Paha lugu, et kedagi nägema ei olnud. Kuis jõuame temaga mõidelda? Jäägo asi paremine niisammuti; küll ta ükskord ka oma teenitud palka saab leidma."

Mesikäp ja Kriimsilm nägid nukral meelal kae-

bajate minifut. Seal hüüdis kuningas: „Kellel Reinowaderi peale kaebamist, see astugu ette ja tehku suu lahti? Eile oli kaebajaid külalte, nüüd seisab süüdlane meie ees! Kus ähwardajad jäänud?“

Reinowader ütles: „Se on kuri Maa ilma wiis; selja taga sositate ja mõistetakse süüd miemele, aga kui mehed ise kuulmas, siis lähwad walelikude suud kinni. Wares ja kodujänes oleks koeo parsile jäänud, kui nad mind siin oleks teadnud olema; nüüd poemad mõlemad peitu ja paluwad salamahti süüd andeks. Ma lepin nende häbiga! Sest näate selgest, armoline kuningas! mis seal tõuseb, kus keelepeksjatele luba antakse trui teenrite selja taga loriseda. Mina kül neid ei karda, aga teiste kasuks pean seda nimetama.“

„Kuule, wõrokael! mis ma sulle ütlen,“ kargas kuningas. „Sina mõrtsukas ja waras! Mis kuriwaim sind tagasihutas, et minu uustawa kirja-kandja Argpüksi äratapsid? Mis kurja oli waga loom sulle teinud? Eks ma annud sulle wanad süüd andeks? pealegi weel pauna ja kingad, misga waga teele pidid minema? Sinu meelesparandamise esimene töö tapis waga Argpüksi; Kohel pidi kirjataskus tema werise pää seie kandma; tema tunnistas suure koftu ees: Reinowader saadab teile kirjad, mis meie ühel nõul kirjutasime. Paunas ei olnud muud kui jänese werine pää. Selle tiotuse pärast

täskisime Rohkellega ärakulata; sedasama palka peab ka sulle saama."

Reinowader küsis kui ehmatades: "Kas Argpüks ja Rohkel surnud? Oh, mind waene, mis minust nüüd peab saama? Minu kallim warandus on nende kelmide läbi ärakadunud. Rendega saatsin teile, armoline kuningas, wäga kallid andid, et kenaid Maad ilmas kuskil ei leita. Kes wõis ial uskuda, et Rohkel Argpüksi mõrtsukaks ja minu wara röövlikaks pidi saama? Waata imet! mis sügaw põhi wagast jookswal weel on."

Kuningas astus wihaga toast lambrise, ei wõtnud Reinowaderi jutu otsani kuulda, waid pidas nõuu, temale mõrtsuka palka anda. Kuningana oli perdiku emandaga magusal jutul, kui kuningas üle läwe astus. Suudmööda oli kuningal ja kuningas armast; sellest tõusis Reinowaderile kasu. Suudmööda oli loolitud, tark ja osaw jutu peale, igamees näitis temale auu. Kuninga wiha nähes, ütles Suudmööda tõlise sõnaga: "Süba mõnelorra wõtsite, armoline isand, minu jutu kuulda, mis ial teile kahjuks ei olnud; kuulge ka täna minu leplikku sõnast, mis armsa sugulase kohta räägin. Suguwõsa ei wõi ükstei salata; weri on paksem kui wesi. Sel korral usun pealegi, et Reinowader süüta on, — muidu ei oleks ta usaldanud seie tulla. Tuletage meele, mis tühja lori ja wale kaebust rahwas Reinowaderi isa peale tõstis, kes teie truu sulane oli.

Ruri kadetus püüdis ühtepuhku tema hääd tööd laita, siiski jäi õigus tema poole; tema seisis suuremas auus kui Mesiläp ja Kriimsilm, kes kui rumalad tolwanid ei kohtuseadusi ega warjuliku asju ei tunne.

Runingas wastas: „Tohite imeks panna et Reinowaderi peale wihane olen? Tema rõõwel ja mõrtsukas tappis iljaaeu Argpükki, eksitas Rohelella kurjale teele ja salgab nüüd lugu, kus kõik üheskoos tema peale tunnistawad, et ta warguse, rõõwimise ja mõrtsuka töö läbi minu alamaid piinab.“

Perdikana kostis: „Arwaks leitakse Maa ilmas neid, kes targa aruga igas tükkis mõistlikul oskawad elada. Suurem hulk wihkab niisugusi mehi, nõnda ka Reinowaderiga lugu. Siiski ei jõua salakadetus ial meie mälestust kustutada, mis tema tarkus hääd on teinud. Tuletage mao ja mehe tüli meele, kes ükskord teie auojärje ees õigust otsiswad, — Reinowader üksi oskas seal mõnusat nõuu anda.“

Runingal ei olnud nimetud juhtumist enam selgest mälestuseses, sellepärast käskis, et Suudmööda pidi rääkima.

„Auoliku isanda käsku täites jutustan lugu,“ ütles Suudmööda kumardades. „Paar aastad teed tuli üks suur lendaw madu ühe talumehe peale kae- bades teie ette. Madu oli aia mulgust läbi pugedes kogemata lingu langenud, mida enam ta sipeldas, seda tugevamast pigistas silmus tema keha ümber finni. Üks teed käies talumees juhtus senna; madu

aine keelil talumeest paluma, et mees teda paelust peastaks. Mees lubas peasta, kui madu enne wanne kumbel oli tõutanud, et ta temale wiga ei pidand tegema. Lingust peastetud madu läks mehega seltsis edasi, kunni ta nälga tundis ja mehe kallale kippus. Õnnekaupa peasis mees, kõrwale pöörades, tema käest. „Kas se on minu palk ja sinu wande tõutus?“ küsis mees. „Häda ajab härja kaemu!“ kostis madu: „mul on nalg käes.“ Mees palus nii kaua kannatada, kunni nad teistega kokko saaksid, kes õigust pidid mõistma. Mõned waod maad edasi minnes leidsid nemad wana kaarna poeaga jõe kaldal. Madu kutsus kaarnaid kohut mõistma. Wana kaarn ütles, kui tüli oli kuulnud: „Sina wõid mehe ära süa!“ sest ta lootis endale saagist ka osa saada. Madu oli sellega rahul, aga mees ütles: „Kes ise waras ja rööwel, ei tohi minu peale kohut mõista! Meie tahame pikemalt õigust otsida.“ Madu oli sellega rahul ja nemad läksid üheskoos edasi. Seal tulid hunt ja karu vastu. Nemad hakasid kohe nõu pidama; mees seisis kanges hirmus kistjate keskel. Hunt ja karu ütlesid kaarna wiisi: „Madu wõib mehe tappa, sest temal on nalg.“ Aga mees kargas kõrwale, kiskendades: „Ära tee ülekohut! — Reed mõrtsukad ja rööwliid ei tohi minu peale kohut mõista; laski kuninga juure. Mis kuningas õiguseks armab, sellega tahan leppida.“ Hunt ja karu ütlesid naeratades: „Sa wõid õnne

katsuda, siiski jääb õigus maole.“ Rõnda tulid nemad üheskoos teie kuningliku kohtu ette; Kriim silmal kaks poega Laiwats ja Täitmata kaasas, kes ka mehest osakest lootsid saada. Häbemata ulgumise pärast aeti neid kuninga koast välja. Mees jutustas oma wiletsat lugu ja palus teilt õigust ja armu. Madu ei salgand mehe abi ega enda wande tõutust, aga nälg oli suur, sellepärast ei wõinud ta mehe peale alastada. — Teie olite, armoline kuninga isand, suures mures, sest mõlemil näis õigus olema. Ühelt pool seisis mehe häätegu, teiselt pool mao piinaw nälg: kellele pidi õigust mõistutama? Rõumehed kuusuti kokko: suurema osa arwamist mööda oli suurem õigus mao poolt. Seal tuli Reinowader senna; teie andsite kohtumõistmise tema hooletse. Kui Reinowader tüli oli kuulnud, ütles ta targa sõnaga: „Enne kui kohut mõistan, pean mao seal aia mulgus lingus nägema, kus talumees teda leidis.“ Madu siuti siis jälle aiamulku lingusse; Reinowader ütles: „Nüüd on mõlemad endises seaduses, kuida nad enne tüli elnud; kasu ja kahi on alles endine; minu arwates näitab õiguse otsus selgest välja. On talumehel himu, siis wõib ta teistkorda mao lingust peasta; kui ta seda ei taha teha, siis jäägu madu lugu; mees wõib oma teed minna. Kohus on otsas.“

Teie nii hästi kui teised olite Reinowaderi targa kohtumõistmisega rahul, teda kiideti igal pool ja ta

lumees läks suure tänuga ära. Pärast seda räägiti kuninga koas: „Karu ja hunt on sõas waprad mehed rammo pärast, aga targaks nõuuandjaks nemad ei kõlba. Pealegi teewad nemad riigile kahju, kui rahu aeal oma rammo teistele kahjaks näitawad, ja seal kus tuba põleb, kasukat lähwad soendama. Igas kohas peab muna rebu walgega neile jääma ja muna loor antakse teistele.“ Armoline kuningas isand! andke Reinowaderile seekord andeks! Tema pisikesed kõwerused on tühjaks armata suure kaso wasto, mis ta tarfus teile sigitab.“

Kuningas lubas asja mõtlemise peale jätta, ja rääkis siis iseenesega: „Reinowader on kelm, kes tohib teda uskuda, ehk jõuab tema kawaluse wasto seista? Hunt, karu, isane kas, kodu jänes ja wares on kõik tema kimpus olnud; ühelt nülgis kingad, teise pani näpistisse, kolmandalt wõttis silma, neljandamalt kõrwa, wiimselt naise elu. Tõeste, tema on ülekohtune!“

Tema on tark ja kuulsast wägewast sugust! ühtes perdikana.

Pärast ülemal räägitud sala nõuupidamist kambris astus kuningas lõukoer jälle kohtu-tuppa, kus ühel pool Reinowaderi sõbrad, teisel pool waenlased seisis. Kuningas rääkis waljo sõnaga: „Reinowader! kuis wõid sa Urgpüksti tapmist wabandada? kuis seda ärasalgada, et tema werise pää minu kätte läkitasite?“

„Armoline kuningas!“ ütles Reinowader: Kuulge esiteks minu wabandust; arwate mind süüdlaseks, siis tehke mulle silmapilgul otša, et hädast ja murest peasen. Üleannetu Kohkel on minu kallima wara paigale pannud; sellepärast kautas waga Argpüks elu. Suure usaldamise läbi olen sõbra ja wara forraga kautanud.

Suudmööda ütles: „Ärge heitke sellepärast meelt! Ehk wõime kadunud wara ülesleida, kui meile kuulutate, mis olete kautanud?“

Reinowader hüüdis: „Kui wabandusega kohtu alt peasen, tahan ma tüdimata kõik maad ja riigid läbi käia, kunni kalli wara ülesse leian, ehk peaksin ise seal juures otša leidma.“ —

10.

„Oh minu auus kuningas ja armoline isand!“ alustas Reinowader juttu. „Andke luba rahwa kuuldes ülestunnistada, mis andeid ma teile saatsin. Minu tahtmine oli hää, ehk kül teile suuremat kasu sest ei saanud. Esimene kallis ande oli üks peenemast kullast tehtud sõrmus. Sõrmuse sissepoole külle peale olid kolm Ebrea keele sõna kirjutatud, mis keegi meie maal ei oskand tähendada; aga üks kuulus tark meister Inglisemaal, kes kõik rahwa

keeled ja kirjad Maa peal tunneb, tähendas mulle sala-kirja. Meister ütles, kui sõrmukse kirja oli lugenud: Sõrmukse sisse kaevatud nimed tõi Noa poeg Set Paradisist. Kes seda sõrmust sõrmes kannab, se ei lange ial hädaohu, temašse ei puudu müristamine, wälf ega nõidus; tema raholised elu-pääwad kestawad pikale. Wäljaspool sõrmukse külles oli üks kiwi, mis otsegu päike hiilgas, öösel küünla asemel walgust andis, et seal juures kirja wõis lugeda. Nimetud kiwil oli pealegi suur imewägi sees, ta tegi haiged terweks, aga surma wastu ei olnud temast abi. Sõrmukse peremees wõis Ilma maad läbi käia, ei saanud weel ega tuluke temašse puutuma, ei pettus teda eksitama ega waenlase wõimus paelotama. Sõrmukse kiwi wägi wõttab surmarohu wõimuse ja kautab waenlased, et kõik sõrmukse kandjat peawad aemastama. Selle kalli sõrmukse, kelle wäge minu nõder keel ei jõua tunnistada, leidsin wana kadunud isa pärandusest ja tahtsin kuningale saata. Kelle sõrm wõis muidu niisuguse sõrmukse wäärt olla?

„Teiseks saatsin oina Rohelellaga sõle ja peegli ausa kuningasale andeks, et suur emand armolikult mind waest meele tuletaks. Nimetud asju olin üksford wana kadunud isa tagawarast sala-mahti käpanud. Wäga kunstlikud tööd. Minu abi kaasa waatas sagedast igatsedes kalli asjade peale; tõusis mittuford sellepärast sõnawaheldamist ja jäge-

lemist majas, siiski ei raatsind ma kallist wara Ermelinakesele anda. Sõle ja peegli lätitasin lahkest südamest kuningliku emandale, kes ika minu wastu armoline oli olnud.

„Lühidelt tahan siin sõlest rääkida. Eesinane sõlg ei olnud hõbedast, waid ühe elaja luust tehtud, mis kallimaks arwatakse kui kulda. See imeline elajas elab sügawal India maal, temal on kena kirju nahk ja väga magus hais, mis kõik loomad rõõmsaks ja haiged terweks teeb. — Sureb elajas, siis läheb magus hais luie sisse, kust ta ial ära ei kau. Luust kunstlikult nikertatud sõlg paistis läbi kui klaas, hülgas eledamast kui hõbe, walgemast kui lumi ja haises ilusamast kui Maarja rohi. Sõle wäljapoole külle peale olid kenad pildifujud nikerdatud, kujude wahel jooksid tuldwiirud, sõrwad sinised ja punased. Restpaika oli väga kenast ülestehitud, kuidas ennemuiste Kalewi poeg Koima jöel wähil oli ja kolm raudriide mehed temale wõersti tulid. Kalewi poeg istus käsi põsakil kaldal, üks juurtega tükkis maaft üleskistud luust oli söödi wardaks, ja hobune söödiks warda otsas. Raudriide mehed tahtsid Kalewi poe endale abimeheks palgata. Kalewi poeg ütles: Esiteks peame rammu katsuma, kas kokku sünnime? Ma ei wiitsi teie tõhetumate pärast üles tõusta. Tõmmale mo sööda warras jõest wälja, et näha saan, kas wähekesti külles on? „ Raudmehed ei jõudnud warrast liigutada. Kalewi poeg käskis

neid ligemale astuda; tõstis neid siis kolmekesse oma pahema käe pihule, võttis parema käe sõrmedega esimese raudmehe niudust kinni ja viskas kät rabades teda maha, et mehike rinnuni maa sisse wauš; teine wauš suuni, aga kolmandamale oli niisuguse matsu annud, et raudmees kaks sülda maa alla wauš, ja auk weel tänapääwani Koewa jõe kaldal nähtawal on. Seal ei usaldanud kedagi pikemalt Kalewi poega kaupa hakata sobitama. Seda, mis sõnaga täelikult ei jõua äraseletada, oli pildi kombel ilusasti sõle peale tehtud, ja kiri pildi ümber aitas lugu tähendada.

„Kuulgem siis weel lühidelt kalli peegli lugu! Klaasi asemel oli üks väga selge ilus tiwi, mis Krüstaliks kutsutakse. Seesinane peegli klaas oli nii selge, et mitme penikoorma pealt kõik senna sisse paistis, olgo pääwal ehk võsel. Jah, elajate sala mõteldi mõis osaw film peegli klaasis äranäha. Juhtus waataja näo peal midagi wiga ehk kaetipustest silma peal, kõik kadus peeglistse waadates ära. Peegli raam oli ühest puust tehtud, mis Tartu- ja Turgimaa raja taga kaswab, ja kuhu ial ei tõuku ega jahu koi sisse tule. Raamil oli ligi poolteist jalga laiust. Uga raami peale oli palju piltisi nikerdatud, mis teda kirjumaks tegi kui „Nurga Jüri“ poodi, kust enne kõik kribukrabu kaupa mõis saada. Esimese pildi peale oli ülestehitud, kuida üks Järwamaa oinas Tallina turule met läks müüma. Üks matruse teenistuses lawal kas tuli met ostma ja las-

kiis ostetud mee oma mütsi panna. Kassike lükkas
vina mütsi pääst ja pani oma meega täidetud mütsi
temale pähe, et mesi mööda filmi maha tilkudes vina
filmad kinni pani. Kui oinas mehike tül aega filmi
kaewu juures oli pesnud ja jälle waatama hakas,
seal ei olnud enam matros kassi ega mee ostjat
näha, mõlemad olivad kadunud.

"Teise pildi peal oli näha eesel ja koer, kuda
mõlemad ühe rikka mehe tenistuses olid. Koeral ei
olnud suuremat ametit kui et pidi haukuma ja pere-
mehele saba liputama, siiski istus ta peremehe laua
kõrwas ja sai mõndasi magusaid suutäisi. Eesel
mõitles seda nähes: Eks peremees jamps ei ole? ta
armastab laiska koera enam kui mind, kes ma te-
male alati tööd teen ja õlgi ja haganaid toiduks
saan. Ma mõin ka koera wiisi tema ees püsti ka-
rata ja tema kätt ja palgeid lakuda, aga kül saame
näha, kas koerole jõuab minu asemel kotisi kanda.
Seal astus peremees kogemata õue peale. Eesel
ajab saba selga, hakkas irnuma, kargas tagumiste
jalge peale püsti ja langes peremehe kaela. Mees
peasis suure waewaga tema käest, hüüdis sulased
appi ja käskis hulluks läinud eesli maha wopsida.
Seal sadus igalt poolt matsusi eesli selga kui rahet,
teda aeti lauta, kus ta enne kui pärast eeslikse jäi.
Eesli sarnatši rumalaid on weel tänagi pääwal,
kes teistele targematele ja wiisakamatele midagi
hääd ei soowi, waid omas tõlparus mõtlewad: Ma

wõitsin sedasama teha. Suhtub seesugune eesel korra rikkaks saama, siis on ta emikse saarnane, kes kuld-
lusikaga sulpi sööb.

„Pikemalt oli peegli raami peale üks isetiulike wana püha Jüri kutsikast ülestehitud, kuda ta hää tegemise tänu äratasus. Hunt leidis küla wainult hobuse raipe, hakas hobuse paljast söödud külle konti närima ja ei pannud tähele, et üks teraw luustük põigite kurlu kinni jäi. Wanamees ei teadnud, mis hädas pidi tegema. Eõnume: wijaid saadeti igale poole, kus aga tarkasti ja lausujaid teada, aga ei aitanud siin pobisemine, muisotamine ega lausutud wiinaga wihtlemine. Kriimsilma isand lubas poole waranduse palgaks sellele, kes teda surma käest peastaks. Seal tuli wiimaks üks kõrge kübaraga kurg Lihula linna ligidalt, sirutas pika nokka pääga tükkis hundi kurlu ja wenitas fondi kurgust välja. „Ai, ai!“ hulguis hunt: „sina tegid mulle libedat walu wäljatõmbamisega! Täna tahan sulle seda andeks anda.“ Kurg ütles: „Tänage õnne, et surmast peasite ja tasuge mulle waewa palka!“ „Kuulge fergemeelelist!“ kisas hunt: „tema tahab walu tegemise eest weel palka! Eks ma olnud armoline külalte tema wastu, et pääd maha ei kaikenud, mis juba minu lõugade wahel oli? Ole rõemus mehile, et nii hõlpsalt peasid!“ — Se oli kurele tänuks.

„Need ja teised kentsakad lugud ehtisid ilusat peegli raami, kus weel pealegi rohket kuld ilu ja

kirja tükkisi näha oli. Mis mina halw, madal mehele nii kalli asjaga pidin tegema? Laskitsin peegli kõrge kuningliku emandale, kes üksnes siin ilma peal niisuguse kalli ande väärt on. Sellega tahtsin tännoliku südant ülestunnistada. Minu wiisakad lapsed nuttisid kibedast, kui peegel ärawiidi, ja ei tulnud mulle meele mõttelda, et Argpüks ja Rohkel surelikud loomad teel mingi õnnetust mõisid leida. Mõlemad olid minu sõbrad, ma pidasin neid õiglaselks ja truiks, muidu ei oleks ma kallist wara nende kätte annud. Häda Argpüksi mõrtsukale! Rahju, et Rohkellale nii ruttust otsa tegite, muidu ehk oleksime tema läbi jälgile saanud. Ma tahan hoolega järelnõuda, Koerukihellonnas elab üks tark wana moor, kes Urpu oskab lüa ja wiina klaasi seest warga näo ülesnäitab. Kurjus ei jää ial warjule, küll ehk saame aegamööda kadunud asjade teele. Peaks tark wana moorike aga elus olema!

„Armoline kuningas isand! teie ette tuakse igapääw nii palju tühja ja suuri asju, et teie lõik juhtumist ei jõua mäletada. Kas mäletate weel seda lugu, kuida ükskord minu wana kadunud isa teie õnsat kuningliku isa raskest haigusest peastis? Ei wist teie seda enam ei mälesta, muidu ei mõiks teie ütelda, et mina ja minu isa ial hädad ei ole teinud. Minu wana kadund isa oskas mõnda arstimise ja tuuseldamise asja. Teie olite, aus kuningas, alles püksata poisike, kes niisutades jalga üles ei oskanud

tõsta, kui teie õnnis isa pakkas talvel jahi peal
käies külmetas ja jookswa tõbeesse langes et paluka-
tega sängis teda ühe külle pealt teisele käänati. Kül
anti Juuda sitta ja Tärpentine oli siise ja wõiti liif-
meid tõkatiga ja Turgipipra wiinaga. Üks õpetas
Prantsuse õli, teine inimese raswa, aga ükski ei
aitanud, kunni wiimaks minu wana isa koeo jõudis,
kes parajalt killa koormatega Wast: Narwast tagasi
oli tulnud. Tema aetus haige kuninga sängi ette,
wõttis kolm karwa haige pahema kaenla alt, suitse-
tas nende karwadega wiina klaasi ja nägi sealt koe-
mis rohtu haigele tarwis läks. „Kui terweks ta-
hate saada, kuninga isand! siis peate aega wiitmata
ühe hundi wärelle maksä ära sööma ja hundi kasuka
oma ümber panema!“ ütles arst.

„Teie kuninglik isa hoigas sängist: „Hundi papp!
teie kuulete arsti nõuu, ega teie wiistist wastu ei
hala tõrkuma?“ Hunt ütles: „Minu maks on
wigane, ei sest saa kellegile rohtu.“ „Lühi lori!“
hüüdis minu isa. „Andke maks meie kätte, küll siis
näame, kas lõbab wõi ei lõlba?“ Hunt saadeti
kokka kätte ja leiti, et maks terwe oli. Haige ku-
ningas sõi hundi malsa ja sai sedamaid terweks.
Suurt tänu ja palka anti minu isale ja tõsteti teda
kuninglikuks tohtri-isandaks. Eest pääwast saadit
elas minu isa kuninga koeas, kuld ahelad kaelas,
punane tressidega kübar pääs ja hõbe nupuga pilli:

roost lep käes. Tema nuuskas tuld-sarwest tubakat ja elas väga suure auu sees.

„Paraku! peaks minu isa teisest ilmast nägema, mis lugu nüüd tema waese poega, ja kuda endised hääd teud hoopis unnustusse jäänud! Ahnemad kelmid ülendataks teiste üle, kasu peetaks suuremaks kui õigust ja tarkust. Sulased tõstetaks isandaks, aga enamist kehadele nuhtluseks. Kui niisugune alam woli saab, seal tungib ta pimedal lombel teiste elajate peale, ja unustab küla nime ja roowi suitsu, kust ta ise oli tulnud. Saab pealegi natuke Saksas keelt tema suhu, noh! siis ei aita muud kui aus isand eest ja tagant. Rübara lottiki olgo eemalt sul maas ja muna-kinnas käes, kui ausa isanda juttule tahad minna.“ — Siin lõpetas kawal Reinowader juttu.

„Reinowader, wennike!“ ütles kuningas lõufoer: „ma olen teie juttu tähele pannud. Glas teie isa tõeste nii suure auu sees kuninglikus koeas ja tegi nii palju häät, siis võib seist palju aega olla: mul ei ole seda mälu, ega ole ma ka ial rahwa suust sõna sellest kuulnud. Aga teie mässamisest ja riidlemisest tungis alati igalt poolt minu kõrwa. Igas ülekohstu töös oli teie nimi esimene. Arwate et muud elajad asjata teie peale kaebawad? Kus oleksin ma teist ial hääd kuulnud ehk näinud!“

„Ui, ui! kuninga isand!“ hüüdis Reinowader: „meelepahandus teeb teie õiguse silma tumedaks!“

Juba olen isegi mõnda häd teile teinud. Kas mälestate, kuidas meie üksford Kriimsilmaga seakessiku püüdsime? Notsokese wiimne laulo; pil oli parajalt lõppenud, kui teie senna jõudsite, üteldes: „emand tuleb mul taga järel, armsad mehed, andke meile süa.“ Hunt põrnitas silmi, aga mina ütlesin lahke sõnaga: mis meie püame, aus isand! on üksnes teie pärast. Teie käskisite, et hunt kessikut pidi jagama; tema jagas kui mõistmata loom, andis ühe werandiku teile, teise kuningasale, wõttis poole sea endale jagamise waewaks ja andis mulle kõrwad, saba, nina ja poole kopsu. Kriimsilm õgis ja puretas oma osa, ei pidanud lugu, et teie kõht jühjaks jäi. Seal lopsasite wägewa käega tema kõrwa taha, et ta kukkerpalli maha langes ja hulgudes punuma pistis. Teie lubaga läksime teistforda jahile, püüdsime ühe priske wassika ja teie käskisite mind wassikat jagada. Mina ütlesin alandlikult: õiguse poolest saab pool wassikat teile, teine pool kuningasale, süda, kops ja maks jääwad teie lastele, hunt wõttab pää, ja jalad jääwad mulle närida. Teie küsisite, kes mind nii targast õpetanud jagama. Mina kostsin hundi peäle näidates: Seal istub minu werise pääga koolmeister! teraselt tema kessiko jagamist tähele pannes õpisin koke kuningliku jagamise õigust; olgo wassikas wai siga, see on üks kõik. — Mõnda, püüdsin igas kohas teie kasu, ehk ma küll sellega ei taha kiidelda. Aga Kriimsilm ja Mesi-

käp elavad suure auu sees, mind ei panda tähele. Kellel minu peale kaebamisi, need astugo tunnis- meestega seltsis kohtu ette; mina palku ei lähe.”

Runingas ütles: „Olgo, kuidas tahas, õigus peob siiski õiguseks jääma, ülekohut ei ole ma ialgi teinud. Tõsi on, Argpüksi tapmine lükatakse sulle süüks; waga mehilise surm kurwastab mul südant, tema oli mulle armas. Tema pärast mõistsin wina Kohelella surma kohtu alla, ja sina mees pead suure kohtu ees ennast jänest Argpüksi surma pärast wabandama. Kõik, kellel muido Reinowaderi peale kaebamisi, astugo kohtu ette, et asjad korraga saawad seletatud. Mina omalt kohalt annan temale andeks, tema on minu wastu mõnda truust näitnud.”

Reinowader ütles: „Armoline isand! tänan kõigest südamest teie armu eest; teie kuulete igalhe alama juttu ja mõistate sedamööda õigust. Ma tohin küll kindla tõutusega tunnistada, kuidas — otsego oleks mo süda õnnetust ette teadnud — meie nukral meelel üksteisest lahkusime! Argpüks ja Kohel! minu armsamad sõbrad, se pidi meie wiimne nägemine olema. Kes seda wõis uskuda!”

Wäga kawala sõnaga oli Reinowaderi jut kokkopandud; igamees jäi kelmi walet uskuma. Runingas kahetses ära kadunud kallid asju, ja ütles rebasele otsego troostiks: „Ärge kurwastage nii üleliigal minge ennemine kadunud asju tagandudma, ja kui

kuski minu abi tarvitate, peate igal ael teelmata minult abi saama."

Reinowader tänas helde lubamise eest, idutas böd ja pääwad wäsimata otsida, kunni kadunud waranduse jälgile saaks. Runingas andis temale luba teele minna.

Seal ei jõudnud Kriimsilm tulist wiha enam kustutada, waid kisendas hambaid kirristades: "Auu! wäärt kuninga isand! Tõd tema suust weel ei ole tulnud; ei mina teda kelmi täna siit ära ei lase! Tema kumbed peawad teile awalikuks saama; ma tunnen teda põhjani; tema minu käest kuhugi enam ei pease, ehk peaksin sellepärast wõitlema. Meie käest nõutakse tunniisimehi? mis tunniisimehed tema wastu ulatawad? Tunniistagu nemad hommikust õhtuni, mis sest kasu? tema libe keel teeb tunniisimehed walelikuks. Kes usaldab pikemalt tema wastu rääkida? Kül saate oma suguwõsaga, kül saawad kõik riigialamad tema läbi kahju leidma. Uga täna peab kohus otsust andma, muidu mina teda oma küülist ei lase. Mina ehk tema üks meist peab lõppema! Mõlemil ei ole meil Maailmas ruumi!"

11.

Kriimsilm laebas kuninga kohtu ees: "Reinowader on mulle ja minu naisele enam kurja tei-

nud, kui ühel pääwal jõuaksin rääkida. Ükskord meelitas ta, rohket kala saaki lubades, minu wana moori wee lompi, käsksis pääfese weeremise aeal saba wette riputada ja nii kaua oodata kui kalu külalte sabasse finni hakaks. Pakkane külm tegi wee peale jää, minu waese naisofese saba külmetas finni, et enam wälja ei jõudnud kiskuda. Reinowader istus

natufe maad eemal künka otsas, nägi naise kimbus-
tust, pilkas pealegi, ja ei tea mis ta oleks teinud,
kui ma fogemata senna ei oleks juhtunud. Mina
sain naise kisa peale appi. Waene loom oli külmas
kohmetanud, et liifmeid ei jõudnud liigutada. Rei-
nowader andis jalgile tulist nõu, kui mind eemalt

nägi. Suure waewaga peastisin wiimaks naisokese, aga paraku! kolmas osa saba katkes otsast maha. Walusast hulgudes jäi ta kükakile, kunni talumehed ligimailt külast wemmaldega senna jõudsid ja meie tere peale kipusiwad. Igalt poolt kõlas kisa. „Sa siige kinni! wirutage! andke malka!“ Nii be jää pärast ei olnud võimalik ruttust põgeneda; rahwas tungides meil kannul. Suure häda ja hirmuga peastime wiimaks nende käest paku, aga kasukad tolmased meil seljas. Poleks öö pime meid rahwas ilma eest warjanud siis oleksime seal samas surma leidnud. Tük aega kuulsime weel naiste kisa: „Wenitage lambawargid! andke soomust, nöttige surnuks!“ Meie põgenesime paksu pilliroogusse, rahwas ei usaldanud pimedas laugemale meid taga kihutada, läks wiimaks käratsedes koe poole, kus ligi leßböoni Lortstis huntide lugu räägiti. Seda wiletsust oli Reinowaderi kurjus meie peäle weeritanud.“

Runingas lõukoer küsis: „Reinowader! kuis wõid ennast selle wasto wabandada?“

Reinowader koetis: „Oleks lugu Kriimsilma juttu mööda sündinud, siis oleksin ma kimbus; aga õnnelt juhtus asi hoopis teistwiisi. Teate ise ja teadwad teised, kuida Kriimsilma emand noorel põlwel wanamehe seljataga minuga sala libitses. Seal palus ta mind ükskord kala püüdmist temale õpetada. Mina täitsin tema palumist, andsin täieliku

õpetust, mil kombel ma ise mittokord kala olen püüdnud. Aga kergemeelik eidekene lasi minu õpetuse ühest kõrwast sisse, teisest välja. Külmetas saba temal jäässe, siis oli ta üleliig kaua istuma jäänud; oleks ta tund aega waremine saba välja tõmbanud, kala oleks külalt saanud. Üleliig ahnus on igas kohas kahjulik, sest suur tül aeab suu lõhki! Seda wana sõna õppetust leidis Kriimsilma emand jää näpistist. Appi hüüdmise kisa peale tõtasin filmipilgul temale appi, aga minu nõder jõud ei mõjunud tema ränga kere vastu. Kui parajalt wenitasin ja kangutasin, tuli isand Kriimsilm wanedudes kaldale, ta oli Aigitsa kõrtsis filmad täis laadunud. Mina mõtlesin joobnud mehe kära kuuldes: paremine lähen eest kõrwale, kui et hullopääga hammast hakan kiskuma. Nõnda läksin ma oma teed. Kõlge lugu emanda käest! Joobnud pää läks wanedudes naisele appi; rõõb olla, et suure wihuga saba otsast ise tükkilise maha kiskus. Talu rahwa wemmaldega peale kippumine juhtus emandale õnneks, sest hirm tegi külmas kohmetanud were sulaks ja painotas liikmed wirguks. Mis ma pikemalt sest räägin? Emand seisab ise seal; nõudke tema käest otsust. Emand tuleks isegi kaebama, kui lugu tõsi oleks; aga se on Kriimsilma pöörane wana kombe, et ta mind ja oma emandat rahwa ees püüab tiotada.

Seal ütles Kriimsilma emand: „Igamees teab, et teie töö ja tegu enam karja poisikese kui mehe

töö saarnane on: wale, pettus, kurjus, silma kirjaline olemine ja rumal poisikese wallatus! — Teie olete walelikude suurisa! kes teid usub, leiab kahju. Seda nägin mõne aea eest kaewu juures; ehk mäletate weel kena tükkikest? — Kaks ämbriid rippusid ahelatega kaewu ratta külles; teie olite, kes teab mis pärast? ühte ämbriisse istunud ja kaewu läinud, kust enam wälja ise ei wõinud peasta. Kogemata kaewule tulles, kuulsin teie hüüdmist, küsisin: kes teid kaewu sundis minema? Teie kosisite: „Onneks jutustite seie, armas naabri eit! teile annan lahkest südamest magusat rooga. Alstuge ämbriisse ja tulge minu juure tõhtu täitma: siin on kalu ja wähti külalte. Petliku juttu uskudes, istusin ämbriisse. Amber waus minuga kaewu ja Reinowader tõusis teise ämbriiga ülesse. Imeks pannes küsisin: kudas see sündis? Teie wastasite: „Üks ülesse, teine alla! see on Maa-ilma wiis. Mõningad saawad alandatud, teised nende läbi ülendatud, kuidas ise praegu näate.“ Seda üteldes hüpasite ämbrist ja läksite oma teed. Mures istusin õhtuni kaewus ja pidin enne peasmist libedat malka kannatama. Õhtul tuli rahwas kaewule wet wõtma ja leidis mind seal wangis; mehed rääkisid isekeskis: „wana lambawaenlane istub kaewus: tooge malgad ja wemblad seie, siis winname ülesse ja anname lõhna, et meie leili kätte jääb!“ Mõrtsuka kombel wõeti mind kaewu peal wasta ja wirotati minu kasukat igalt poolt;

ma ei mõista veel täna pääw seda õnne, kudas eluga nende saunast peasin."

"See oli tõeste suur õn, " ütles Reinowader: et teie minu asemel need wopsud saite, teil on tugevamad piha sooned ja laiemad kannikad kui minul; mina ei oleks jõudnud nii palju kannatada. Teie näate ise, meie ei wõinud mõlemad kaewust peasta, üks pidi wangi jääma; teie olete tugevam kui mina, õiguse pärast jäi raskeim koorma osa teie peale. Sest õppige tulewa aeale tarkust: ärge uskuge nii kergelt iga tühja juttu, sest Maa-ilm on täis pettust."

"Jah, see sõna on tõsi!" ütles hunt. "Mis tunnistamehi meil siin pikemalt tarwis? Ükski elajas Maa peal ei ole mulle nii palju tüli ja kahju teinud, kui Reinowader rebane. Tahan teile siin veel ühe tüki rääkida. Meie olime ükskord Pohla-maal, taga Wõru linna, Muna mäe ligikal, kus üks süngaw koobas oli. Tema palus mind pettisel kombel koopasse pugeda, mina läksin ja leidsin elusa põrguliste pesa koopa põhjas, kust suure waewaga peasin."

Reinowader kohtis: Mis pödrase lori se on, kellest keegi aru ei saa. Se ast juhtus nõnda. Meie olime teed käies Pohla-maal, leidsime kogemata ühe koopa. Kriimsilm oli nälgas otsego pool haiglane ja meie ei teadnud wõeral kohal kedagi tutawad ega sõbra. Mina ütlesin: ehk wõib koopas kedagi elukat olla, kust toitu leiame; tema palus mind waatama minna ja jäi ise koopa suhu ootama. Mina pugesin

siise. Pika pimedat teed edasi käies, läksid ihukarwad mul hirmu pärast püsti, süiski tungisin edasi. Mitte tuhat hõbe rubla eest ei tahaks ma teistkorda niisugust ehmatust tundma saada, mis seal mulle juhtus. Koopa põhjas leidsin suure pesa täie koledaid kassi värki elajaid; wana ema näis elus kurat ise olema! laiad suud olid koledaid hambaid täis, pikad terawad küüned käpade ja jalgade külles, pikad sabad, kehad süü mustad kui muttid. Ema ja wanemad pööad olid ligi hundi suurused, nooremad natuke pisemad, kõik väga koledad. Mina mõtlesin: kuidas võilisin siit peasta? Kange hais tahtis mul nina otsast wõtta. Neid oli palju, mina üksi; kawalus üksnes wõis mind peasta. Ehk nad küll wõderiti silmi minu peale wahtisid, mõningad hammast hirwitasid, süiski astusin wiisaka sammuga, lahkest teretades tuppä, ütlesin kumardades

wanamoorile: „Täditüttar, armas emandilene! süda mõlgub mul rõemus teid nähes! Waat, mis lenad lapsukesed, ilusamad kui kuningal, kõigil ema jume nagu ja ilusad kombat. Niisugused wõsukesed kasvavad meie suguwõsale uhkuseks; ärge pange pahaks, armas täditüttar, et ennemine teile wõersti ei wõinud tulla; süda oli mul ammogi siin, aga nõder leha jõudis wast täna seda õnne maitsema.“ Nõnda kiitsin tük aega lapsi ja wanamoori, et suu mul wahutas. Kui niipalju kiitust minu suust kuulsid, läksid nemad lahemale, mind nimetati mittuforda onoks ja sõbraks. Wõeras rooga toodi rohkeste lauale ja anti mulle priiskeste süa ja jua; magusamat suutäit tõsteti minu ette. Kui pärast sööma minema hakkasin, anti mulle rohkest tee-rooga kaasa. Jumalaga jättes paluti mind, teine ford tagasi tulla. Mina tõstasin, õnne tänades, et terve liikmedega ära peasin.

Kriimsilm oli koopa suus lõhuli maas ja kaebas kibedast nälga; mina andsin temale, mis emand mulle teeroaks kaasa oli annud. Tema õgis watsa täis ja tänas mind hüwa roa eest. Siis hakkas ta minu käest nõudma, mis rikkas rahwas koopas pidi elama. Mina rääkisin tõt mööda lugu, kuida pesa inetu, elajad koledad, aga magusat rooga rohkeste. Tahate ise waatama minna, lisasin juure siis olge kawal ja ärge rääkige nõnda, kui mõtlete; kiites olge rohke suuga, mis laidowäärt, jäägo rääkimata. Nii oli minu õpetus, armoline kuningas! aga hunt ei pidand sest

lugu, waid tegi tormlase pääga kõik teistele. Tormlase oskamata rahwale jääb tarkus latte alla. Kes nende rumalust meelitab ja neile suud mööda laulab se on nende sõber.

"Hunt astus koopasse. Koledat wana moori lastega nähes, hüüdis ta: "Toho! mis innetumad loomad need on! Kas kõik põrgowärki weidrad loomad teie wärdjad on? Siduge kinnipot igaühele kaela ja upputage neid merde, et niisugune innetu elaja sugu maa pealt lõppeb. Olesid nad minu, ma kägistaksin neid oma käega! Kui neid kaju kombel ridwa otsa ülesse seatakse, siis wõiks ehk nendega kuratit püüda. Kaba kurat oleks neile wäga osaw nimi. Merelassi emand ütles wihaga:

"Kust se laisuu seie tulnud? Kes palus teid meid laimama? mis teil minu lastega tegemist? olgu nad ilusad ehk innetumad, pistke oma nina nende —! Ürikesse aea eest oli tark mees Reinowader siin, kiitis minu lapsi ja nimetas neid sugulaseks. Tema on enam Maazilmas kuulnud ja näinud, kui teie sugune."

Aga Kriimsilm, kes wiisaka rahwa kombeid ei tea ega tunne hakas kohe süa nuijama ja käskis rooga lauale tuua? Kui käsku ei täidetud, tormas ta wäekaupa ise wõtma. Seal tükkas naine kui wibu nool tema kallale, suuremad poead emaga seltsis. Nemad kriimustasid Kriimsilma kasuka weriseks ja tegid mõnda sügawa hamba haugu tema naha sisse,

enne kui waewaga nende käest peasis. Kui ta sasti-
tut kasukaga ja toledast weristatud päaga koopast
välja tuli, lüsisin mina: „Mis teil wiga? ega teie
ommetegi tšt hakand rääkima?“ Tema wastas: „Kudas
lugu leidsin, nõnda rääkisin. Wana sortis wõi nõia,
moor tuli wäärja-karjaga minu kallale. Dot, oot,
põrguline! kui üksford lagedal sinuga kokku juhtun,
kül ma so naha siis soen.“ Mina sõitlesin: kuis wõi-
sida nõnda minu õpetust põlgada? Eks ma käskinud
teid üttelda: „Tere, kallid täditütar! kudas käsi käib?
mis teie armsad wiisakad lapsokesed teewad, kas on
juba leetrid põdenud? Aga Kriimsilm ütles mulle täie
suuga: „Pergel saago neid wõtma! kas niisugusti
raipeid peaksin sugulaseks hakama nimetama?“ —
Nüüd, auuline kuningas isand, mõistke meile õigust!

Kriimsilm kostis: „Õnadena ei jõua meie ial
tüli lõppetada; mis ilmaaegu pikemalt jägeline.
Reinowader! teie olete kavaluse peale uhke, hää kül,
meie tahame rammu katsuda ja elu ja surma peale
wõitlemist ette wõtta: kumb kummast seal wõimu saab?
— Palju oskab teie libe keel luiskata, kül saame
näha, kas tegu sõna mööda kokku jookseb? Teie
tiotate mind ja minu auu; waletate kuningale kui
oleksin mina tema elu peale kippunud, luiscate pika
lori, kallist kadund warast ja kiidate iseennast häbe-
matal kombel. Teie julgete minu naesele sõimu teha,
ja armate, et ma seda kõik raholifult pean kannata-
ma? Nende wõlgade pärast kaeban awalifult teie

peale, ja tunniſtan suure kohtu ees: teie olete mõrtsuſkaſ, röõwel, pettis, ülekohtune ja waras! Selle peale tahame teine teiſega wõidelda! Kuningas ja suurte iſandate kogodus on meie kaupa kuulnud ja ſaamad meile käemehiks ja kohtumõijiſiks olema."

Reinowader mõtles: "Se aſi käib minu elu ja wara peale! hunt suur ja lange, mina weike ja nõder; kui ma nüüd wõitu ei ſaaks, ſiis oleks kawalus ja endine pääaju waewamine üsna aſjata olnud. Tema maha nülitud eſimeſe läppade küüned ei ole weel täielikult kaſwanud, ſelleſt tõuseb minule kaſu. Siis ütles ta hundi iſandale: "Teie iſe olete üks kurjategija, mõrtsuſkaſ, röõwel ja waras! mis ial mulle ſüüſ armate, langeb teie enda kaela peale tagaſi. Mina wõitlemiſe waſto ei lähe tõrkuma; — juba ammuſt aeasſt himuſtaſin teiega rammu kaſsuma."

Kuningas ütles: "Tooge mulle käemehed, kes ſelle eesſt ſeiſawad, et teie homme hommiſu mõlemad wõitlemiſe paigas walmis olete."

Isane kaſſ Hints ja Meſikäp karu aſtuſid Kriimſilmale, Irmhabe määr ja perdiku wanem poeg Moonike Reinowaderile käemeheks.

Perdikana Suudmööda ütles: "Reinowader! olge pikameeleline ja kawal, kui wõitlema hakate. Ma tahan hommiſu wara wõidu sõnu teile lausuda, mis ühe kuulſa Alotaguſe targa ſuuſt õppiſin, ja ſuitſetan teie keha kaetiſ rohtudega, ſiis ſaate waenlaſe üle wõitu."

"Tänaſ lubamiſe eesſt," koſtis Reinowader:

"aga hää õn ja keha fergus saamad mulle kõige suuremad abimehed olema."

Reinowaderi sõbrad jäiwad kõfeks temale seltsiks ja püüdsid magusa juttuga tema mure koormat kergitada. Suudmööda emand niitis lamba-piirtega Reinowaderi pikad karmad maha ja wõidis üleühtsa keha hülge ja sea raswaga, andis pealegi weel kawat nõuu, laskis kõfel rohkesti jua ja wet rakkus kinni pidada, misga hommiko enne wõitlemist saba pidi niisutama ja liwa sees püherdama. "Salwitut sabaga katsuge tema silmi lüa, siis läheb ta pool pimedaks ja mõit on teie käes. Etotsalt näidake, kui oleksite natuke arglik, kui ta ligemale tuleb siis andke ta silmile lõhna. Rütud armas lelle poeg, heitke natuke puhkama, kül äratame teid aegsaste ülesse." Siis astus ta Reinowaderi ligi, tõstis käppad ta pähe ja pobises laususeõnu: "Urri, kurri, murri! wortsi, lortsi, portsi, äffa, lälffa, niffa, naffa, kaker-laka, Juuda-kaka, Pergel-paska, sum-sum mum!" Ja nüüd soowin teile õnne ja rahulist und!" Siis wiidi Reinowader magama.

Kui pisut hommiku walget nähti koitma, läksid Jrmhabe ja udras Reinowaderit äratama, üteldes: "Tõuske ülesse ja walmistage ennast wõitlemise wastu. Wõtke natuke hommiku, suurust kehale kinituseks. Enne koitu püüdsin jõest teile parti." Reinowader sõi ja jõi priiskeste, ja läks siis sõbradega seltsis wõitlemise paika õnne katsuma.

12.

Rui kuningas Reinowaderit lühikeseks niidetud farmadega ja libedaks määratud kehaga nägi, hahas ta suure healega naerma. "Rebane, kaval loom, kes sulle seda õpetanud? hüüdis kuningas. "Sind nimetaks õiguse pärast kelmide pealikuks. Sul on enam kelmistükli, kui koera seljas kirpu!"

Reinowader kumardas alandlikult kuninga, weel sügavamalt kuninga ees, liputas saba ja astus siis julgeste wõitlemise paika, mis kolmsada sammu pikuti ja niisama laiuti suur oli. Hunt oli oma suguwõsaga juba enne senna jõudnud, kes Reinowaderile wandudes koledat otsa soowisid. Lõupard, keda wõitlejate õigusewõistjaks oli seatud, laskis mõlemad wõitlejad selle peale wanduda, et nemad teine teisega õiguse pärast tahtsid wõidelda. Kriimsilm wandus ähwardawa näoga: "Reinowader on üks pettis, walelik, mõrtsukas, röõwel, waras, abielu rikuja ja mitme muu kurjuse wõlgnik, keda mittuford wäe kaupa tööl finni tabati, siiski kawalusega ennast lahti peastis; sellepärast peab ta nüüd elu ja surma peale minuga wõitlema."

Reinowader wandus selle wastu: "Mis hundi isand minu peale kaebuseks wannub, on selge wale; tema on walet minu peale wandunud, seda tahan, enne kui täna päike looja lähed awalikuks teha."

Lõupard laskis, et rahwas wõitlemise paigast natuke eemale pidid minema ja wõitlejaid üksi senna jätma. Senni kui elajad ära läksid wõitlemise paigast,

fosis perdikna hääd nõuu Reinowaderile kõrwa. Rebane ütles: „Ärge kartke, kül ma kawalusega toiwaniist mõitu saan.“ Rahwas seisis ümberringi ja wahtis üksi silmi, mis nüüd pidi sündima.

Kriimsilm tormas kui wihane metsaline laialise suuga waenlase kallale. Reinowader, temast kergem, pistis eest jooksu, niisutas ruttust oma loodut libeda weega saba, keeritas saba paar korda liiwa sees ümber ja jäi siis ootes seisma. Juba mõtles Kriimsilm: nüüd on ta mo käes! Seal laksutas kelm saba pühkides hundile wasto silmi, nõnda et püha Jüri

kutsikal nägemine ja kuulmine korraga lõppes. Rebane ei teinud täna esimest korda seda tükki; juba olid Kriimsilma kaks poega se läbi silmawalguse kautanud ja mõned muud elajad libedat walu saanud. Reino-

wader kargas pärast salwimist wastu tuult ja siblis hundile tolmu ja liiwa wastu filmi. Kui hunt alles walusaid filmi ümber, lisas rebane kusi-liiwase sabaga ueste salwi peale, mis hundikese pimedaks tegi ja walu pärast hulguma pani. Nüüd kargas Reinowader ta kallale, kriimustas küüntega ja paitas wahel filmi. Hunt — otsego meehest pöörane — ei teadnud, mis ta tegi. Reinowader hästitas pealegi: „Isand Kriimsilm! lambakarjad edespidi teile palju muret ei tee! Minu käest teie täna ei pease. Kui aine keelil palute, siis ehk kingin teile elu; silmawalgust ei ole teil pikemalt loota.“

Seda ütteldes sasis ta hundi kõrist kinni ja püüdis waenlast maha kiskuda. Tugew Kriimsilm raples ennast wõideldes lahti; Reinowader kargas küüntega tema filmist kinni, kiskus ühe silmamuna hundikese pääst, et lausa weri palgeid mööda jooksis. „Minu nõuu läheb korda!“ hüüdis Reinowader. Weri hunt kargas wiha ja waluga maast, unustas haawade kibeduse, hakkas kõigest wäest Reinowaderi küllest kinni ja paiskas teda sellile maha.

Kimpus oli nüüd kawal loom. Kriimsilm sasis ta paremast esimesest käppast hammastega kinni ja urises koleda healega. „Waras ja mõrtsukas! sinu wiimne tund on praegu käes! Ei aita pikemalt walega kawalus; ma wõttan so tofsu seest välja! Alanda ennast filmapilgul minu wõimuse alla, kahetse pattud ja siis — jumalaga Maa-ilm kõige kanadega. Siin

maksan ühekorraga kõik wanad mõlad kasudega sulle kätte. Ei aita nüüd karwaniitmine ega lehamõidmine, ei tolm, liiw ega kusi, misga mo filmi pühkisid ja filmawalguse kustutasid; pimedal pääl teen sulle otsa."

Reinowader mõtles: nüüd olen pusis! kui tema woli alla ennast ei heida, tappab ta mind filmapilgul; heidan ma ennast tema alla, siis olen igawest tiotatud ja rahwale naeruks. Magusa sõnadega hunti meelitades, ütles ta: "Armas onu isand! rõemuga tõutan, eluotsani teile sulaseks jääda, oma suurt wara ja rikkust teile kingida, kui mind elusse jättate. Tahan teid enam auustada, kui kuningat, kõik minu suguwõsa peab teid teenima. Mis edespidi metsas, jões, järwes ehk muial püan, peab teile osaks saama. Teie olete wägew, mina kawal; elame meie ühel meelel, kes siis meie üle wõimust saab? Ei oleks ma elades teie wastu hakanud, kui wõimalik oleks olnud tüli teistwiisi lõppetada. Wõideldes püüdsin teid warjada, ega olnud minu süü, kui kogemata küüned ja saba teie silma puutusid; südamest kahetsen seda kahju! Ma tunnen mõnda mõnusaid arstirohtusi, misga teie wiga wõin parandaga. Ehk jääks ka üks film pimedaks, mis sest suuremat wiga? Shtul magama heites oleks teil aga üks ainole afna luul kinni panna, kus teistel sellepärast kahelordne waew on. Minu suguwõsa peab teie ees põlwi nifutama; kuninga ja isandate kuuldes tahan teie käest andeks paluda, awalikult kõik oma süüd ja kurjused ülestunnistada. Wande

õnaga tõutan, et teil minu poolt ial enam kahju ei ole karta. Tahate teie mind siiski surmada, siis tehke, kuida armate; aga üht pisikest asja palun meele tuletada: mina suren, aga ei sure minu suguvõsa. Üksford saab minu lastest ja laste lastest kättetasuja välja tulema, kes werise töö palka teile maksab."

"Kawal rebane!" hurises hunt: "sa püäd ennast minu küüsiist peasta. Ehk oleks Maasilm üsna kullast ehitatud ja pakuksid seda mulle lepituse hinnaks, mina siiski sind lahti ei laseks. Küll ma so wale wandumised tunnen; sa ei annaks mitte tühja muna koort mulle palgaks, kui ma sind peastaksin. Sinu sugulast ei karda ma mitte küüne wõrra; tulgu nemad minu peale, kui tahtwad. Sa ütled ennast täna minu wastu armoline olnud? waata mõrtsukas! werine filmamuna rippub kui piibowarre-topi alles palge peal. Kas sa üleaneu ei ole minu kasukat mitmes paigas lõhkunud? Sa oled mo naese häbi ja tiotuse sisse saatnud; se oleks rumal karjapoisi töö, kui ma sulle andeks annaksin ja sinu peale armu heidaksin. Kõik wanad ja ued pattud pead sa täna eluga tasuma."

Mõnda torises hunt, ega pannud seda tähele, et Reinowader oma teise käpa tasaillokeste tema reiete wahel oli sirutanud, kus ta kõige õrnamast kohast finni wõttis ja libedast näpistas ja — aga lõpetame juttu. Hunt ajas hulgudes suu pärani laiale. Reinowader tõmbas käpa tema suust ja sasis mõlema käpadega hundi kubemest finni, weel walusamast näpist-

tades. Kriimsilma kole hulgumine ajas kõikide elajate karwad püsti. Rebane oli rõemus, mõit tema käes! Tema pidas hunti hammaste ja küüntega finni, kes merine ja higinema kätte alla mineestas. Ei oleks täie Maa ilma kulda ja wara rebane selle mõitusaamise vastu mõtnud. Ta wedas mineestanud hunti otsego keldu oma järel, et igamees tema walu ja häda näaks.

Kriimsilma sõbrad palusid ühest suust kuningat, koledat mõitlemist lõpetada; kuningas mõttis nende palweid kuulda ja andis käsku, et Lõupard ja ilwes taplejad ühest ära pidid lahutama. Nemad ütlesid: "Reinowader, mõit on täielikult teie käes! sellega olge rahul, kuningas ei luba pikemat mässamist." Reinowader kostis: "Rõemuga täidan kuninga soowimist, mõit on minu käes, suuremat kasu ma enam ei püa. Küsi, kas mo sõbrad selle mõiduga rahul on?" Kõik hüüdsid ühest suust: "kuninga isanda tahtmine sündko!"

Karjakaupa tungisid nüüd sugulased, sõbrad ja naabrid Reinowaderile õnne soowima. Seda tegid ka endised wihamehed. — Siin nähti jälle selgest Maa ilma pärris kombet: rikal ja õnnelikul palju sõbru, kehwal ja õnnetumal ei ole kedagi. Reinowaderile lauldi kiituse laulu, puhuti wilet ja sarwe, wana karu ise lõi trummi. Reinowader tänas sõbru hää soowimise eest ja tõttas nendega seltsis suure tuhinaga kuninga ette, kus ta põlwile maha langes. Kuningas tõstis teda ülesse, üteldes: "Teie olete

tänase pääwale auu teinud ja wahwa mehe kombel tüli lõppetanud, sellepärast mõistan teid kõigest süüst priiks, ega tohi keegi pikemalt teie peale nuhtlust mõista. "

" Armoline kuninga isand! ütles Reinowader alandlikult: teie nõu on kõige ülem. Seie tulles oli mul palju waenlast, nüüd üsna sõbru. Kuhu Kriimsilma isanda endised sõbrad jäid? Mul tuleb siin üks koerte lugu meele. Ühe rikka mehe kõõgi ukse ette kogus igapäew suur hulk koeri kofku, lootes kofka käest üht kondikest ehk soolika otsukest saada. Seal nägid nemad üht oma seltsimeestest, kes kofka käest liha tütki oli warastanud, aga põgenedes oli kof temale keewa wet saba peale kallanud, siiski ei lastnud ta liha suust lahti. Teised koerad rääkisid tema saaki nähes isekeskis: Mis helde kof tema wastu, temale anti kena lihatük, meile ei saanud kontigi. Kõrwetut sabaga koer kostis: Teie ei oska sest asjast midagi, kiidate mind eest, kust lihatük teil silma paistab; aga waadake mind eisteks tagant, ja kiitke mind siis, kui tahate, õnnelikuks. Kui nemad tema kuppatud saba ja kintsust nägid, kus karm pealt maha läks, seal ei kippunud keegi enam kõõki. Üks ülekõhtune ahne on põlenud koera saarnane, nii kaua kui ta wägew on, otsib igamees tema sõbrust. Sest et temal lihatük suus, räägib igamees temale kiirust, olgu ta pahem kui paha. Juhtub üks niisugune mees nuhtlust saama ehk woli käest ära kautama, siis ei ole temast suuremat lugu ja tema karmad langewad üks

teise järele maha. Need olid tema endised sõbrad." — Runingas ütles: "Õppetagem pikemat juttu. Ma tõstan teid kui enne omaks esimeseks nõuumeheks suurte isandate seltsis, teie peate minu salakohtus istuma. Nõnda ülendan teid jälle auu ja woli sisse, lootes et teie selle armu wäärt olete. Kui teie tarkus truuse kõrwas elab, siis ei sa kedagi teie üle tõusma. Teie peate minu nimel riiki walitsema; seeki annan oma pitseri sõrmukse teie kätte; mis teie ial minu nimel seate ja tallitate, se olgu igawest seatud ja tallitud."

Nõnda oli Reinowader korraga riigi walitsejaks tõstetud. Tema tänas kuningat alandlikult suure auwo eest ja tõutas kõik asjad kuningale ja riigile kasuks toimetada. — Meie tunneme tema tõutamise kindlust!

Waeue haawatut hunt wingerdas tük aega kanges walus kaebades maas, naine, lapsed ja mõned ligemad sugulased nuttes tema ümber. Siin tõsteti teda raami peale ja kanneti sealt ära; tema keha külles leiti 26 haawa. Tohtrid õmblefid suuremad haawud kinni, tõmbasid weikemad plaastriga kokku ja andsid walu ärawõtmad rohtu sisse; kõrwa pisteti niisugust rohtu, mis eest ja tagant haige aewastama pani. Haige pandi pehme põhu peale sängi pikali, kus ta nattuke aega magas, siis häbi ja walu pärast üles ärkas ja hoigades oma häda kaebas. Naine istus kurtel sängi ees, lapsed hulgusid nuttes sängi otsas.

Reinowader kätatsetes rõemsaft sõbradega, jõi pudeli õlut ja puntsi, lastis ennast kiita ja hakas

siis teele valmistama. Runingas käskis suuremad isandad teda saatma minna. Lahkudes ütles ta rebasele kät andes: „Minu sõber, tulge ruttust jälle tagasi!“ Reinowader tänas põlvile suure armu eest, õnnistas kuningat ja kuningasat, lubas mõne päeva pärast tagasi tulla, riigivalitsust toimetama.

Linnast välja minnes nähti nelikümmend sugulaset teda saatmas, kes temaga ühes suure auu sisse olid tõstetud. Runinga arm oli Reinowaderi südame väga rõõmsaks ja saba laiale ajanud. Poole tee peal jättis ta sõbrad jumalaga, üksi koeu poole tõtades.

Juba ulse lähel tuli Ermelina vastu ja langes nuttes mehe kaela; pärast teretamist nõudis ta, kuda hiireke lõksust oli peasnud? Reinowader kostis: „Nii läks hõlpsamalt korda, kui arvasin; olen jälle

tuninga nõumeeste hulgas esimene mees, ülem riigiwalitseja ja pealegi kuninga pitseri sõrmus mina käes; mis ma teen, on tehtud. Kriimsilma üle sain wõideldes wõitu, ei tema minu peale enam kaebama lähe. Ta on haawatud, pime, kohi ja tiotatud; terwet meest temast ei ole loota. Mist sest lugu? Ta seisab kõige sugulastega minu walitsuse al, kaebajate suud on igameeste luffus."

Raine ja lapsed rõemustasid Reinowaderi auu üle, isekeskis rääkides: "Nüüd saawad meile ladusad elupääwad tulema; igamees peab meid auustama. Mõisa tahame weel kindlamaks lasta ehitada, et kui kogemata kuninga koeas armu tuul teiste pöörab, meid ükski kätte ei saa."

Reinowader elas peale seda suure auu sees; tema waenlased häbis ja wiletsuses.

Ennemuiistene jut ja tõsi jookswad ülemal juttus kõrwistiku; kes sõeluda oskab, leiab siin ja seal mõne õppetuse iwa. Tarkus on küll kallim kui kuld, kavalus ülem kui wara; siiski jääb õiglane kombe ja waga südame tunnistus inimese loomale kõige ülemaks waraks. — Elajate tegu näitas mõnda Maa-ilma kombat, mis algmiselt nõnda olnud ja edespidi saab olema. Lõppetame siis Reinowaderi elu-käiki ja tegude näitu!

Kirjutatud Tuulispaask-mõisas, Jüri-Jaani kuul, päaw pärast lõunat, kello 8.

